

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Sveikatos mokslų fakultetas

Visuomenės sveikatos katedra

Živilė Jokšienė

**PAGYVENUSIO AMŽIAUS ŽMONIŲ GYVENIMO
KOKYBĖS GERINIMAS TEIKIANT NEFORMALIOJO
ŠVIETIMO PASLAUGAS: KLAIPĖDOS MIESTO
ATVEJIS**

Visuomenės sveikatos ugdymo studijų programos magistro baigiamasis darbas

Klaipėda, 2020

SANTRAUKA

Jokšienė Ž. Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimas teikiant neformaliojo švietimo paslaugas: Klaipėdos miesto atvejis. Visuomenės sveikatos ugdymo magistro studijų programos baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc. dr. D. Martišauskienė, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2020. – 66 p.

Mokymasis pagyvenusiame amžiuje ypač svarbus gyventojų sveikatai ir gerai savijautai, socialinei integracijai visuomenėje. Pagyvenusių žmonių integraciją visuomenėje riboja ne tik sveikatos problemos, fizinė būklė, liguistumas ir pažeidžiamumas, bet ir nesugebėjimas laiku prisitaikyti prie sparčios technologijų kaitos. Šių žmonių gyvenimo kokybė labai priklauso ne tik nuo pačių žmonių požiūrio į senėjimo procesą, bet ir nuo valstybės teikiamos paramos, sveikatos politikos efektyvumo bei švietimo politikos efektyvumo šalyje. Neformaliojo švietimo paslaugos galėtų pagyvenusiems žmonėms lengviau padėti integruotis į šiuolaikinę, XXI amžiaus visuomenę, užtikrintų jų nepriklausomumą, socialinę aplinką bei bendravimą, išsaugotų savarankiškumą bei gerintų jų gyvenimo kokybę.

Tyrimo tikslas – įvertinti teikiamų neformaliojo švietimo paslaugų svarbą kaip pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimą Klaipėdos mieste.

Tyrimo metodika. Atliktas kokybinis tyrimo metodas. Kokybiniam tyrimo vykdymui pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas. Naudotas instrumentas: klausimynas sudarytas iš 5 pagrindinių ir 6 papildomų klausimų. Taikytas turinio analizės metodas. Tyrime dalyvavo 7 andragogai, turintys andragogo išsilavinimą, iš Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuro (2 informantai), Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos (3 informantai) ir Klaipėdos apskrities viešosios Ievos Simonaitytės bibliotekos (2 informantai). Tyrimas atliktas laikantis etikos principų.

Tyrimo rezultatai. Nustatyta, kad teikiant neformaliojo švietimo paslaugas (skaitmeninio raštingumo, sveikos gyvensenos, užsienio kalbų) pagyvenusio amžiaus žmonėms Klaipėdos mieste gerėja jų sveikata, atsiranda pasitikėjimas savimi, nepriklausomumas (savarankiškumas) ir socialumas.

Išvada. Charakterizuotas neformaliojo švietimo paslaugų ir mokymosi visą gyvenimą ryšys gerinant pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę, leido teigti, kad neformaliojo švietimo paslaugos sietinos su pagyvenusio amžiaus žmonių savivertės kėlimu. Be to, teikiant neformaliojo švietimo paslaugas, pagyvenusio amžiaus žmonės pratęsia mokymosi visą gyvenimą procesą, naudodami naujausias informacines technologijas, mokydami užsienio kalbų, ugdydami sveikos gyvensenos įpročius, taip įgyjant pasitikėjimo savimi, tampant nepriklausomu ir socialiai aktyvesniu, kas sietina su geresne gyvenimo kokybe.

Reikšminiai žodžiai: gyvenimo kokybė, neformalusis suaugusiųjų švietimas, pagyvenusio amžiaus žmonių mokymas.

SUMMARY

Jokšienė Ž. Improving Quality of Life for Seniors by Providing Non-Formal Education: the Case of Klaipėda City. Final work of the Master's study programme of Health Care Management. Scientific advisor Docent Dr. D. Martišauskienė, Klaipėda University: Klaipėda, 2020. – 66 pages.

Learning, when being a senior, is of particular importance to person's health and good well-being, his social integration in the society. Integration of seniors in the society is limited not only by health problems, physical state, morbidity and vulnerability, but also by inability to adapt to rapidly changing technologies on time. Quality of life for these people highly depends not only on their attitude towards the process of ageing, but also on the support provided by the state, efficiency of health politics and efficiency of education politics in the state. Non-formal education services could help the elderly to integrate into the modern society of 21st century more easily, it would ensure their independence, social environment and communication, it would save their self-dependence and improve their quality of life.

Research purpose – to assess the importance of non-formal education services being provided as improvement of the quality of life for seniors in Klaipėda city.

Research methods. Qualitative method of research has been performed. Semi-structured interview has been selected for the implementation of a qualitative research. Instrument used: questionnaire consisted of 5 principal and 6 additional questions. The method of content analysis has been applied. 7 andragogues with education in andragogy participated in the research, also, 2 informants from Klaipėda city Public Health Office, 3 informants from Imanuel Kant Public Library of Klaipėda City Municipality and 2 informants from Klaipėda County Ieva Simonaitytė Public Library. Research performed in accordance with principles of ethics.

Research results. It was established that the health of seniors in Klaipėda city improves with provided non-formal education services (digital literacy, healthy lifestyle, foreign languages), they become more self-confident, independent (self-sufficient) and more social.

Conclusion. A characterised link between non-formal education services and lifelong learning, improving quality of life for seniors, allowed stating that non-formal education services shall be related to raising self-esteem of senior people. Moreover, the process of lifelong learning is prolonged with the provision of non-formal education services by means of the newest information technologies, learning foreign languages, developing habits of a healthy lifestyle, thus, self-confidence, independence and greater social activity are acquired, and it shall be related to better quality of life.

Keywords: quality of life, non-formal education of adults, education of seniors.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Eil. Nr.	Lentelės pavadinimas	Puslapis
1	Formalaus ir neformalaus suaugusių mokymosi būdų skirtumai	22
2	Neformalųjų suaugusiųjų švietimą Lietuvoje reglamentuojančių dokumentų apžvalga	25
3	Neformalųjų suaugusiųjų švietimą įgyvendinančios valstybinio sektoriaus institucijos	27
4	Informantų charakteristikos	34
5	Pusiaus struktūruoto interviu klausimai	35
6	Šešios tyrėjo kompetencijos	37
7	Kategorijų išskyrimas	38
8	Subkategorijų išskyrimas	38
9	Tyrimo kategorijos ir subkategorijos	40
10	Pagyvenusio amžius žmonių gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai	43
11	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmuo	45
12	Pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybės	48
13	Pagyvenusio amžiaus žmonių poreikiai (lūkesčiai)	52
14	Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo, priklausomai nuo neformaliojo švietimo paslaugų, pokyčiai	55

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Eil. Nr.	Paveikslų pavadinimas	Puslapis
1	Gyvenimo kokybės apibrėžimo atmainos	12
2	Sveikatos būklės, funkcinės būklės, gyvenimo kokybės ir su sveikata susijusios gyvenimo kokybės tarpusavio sąsajos modelis	13
3	Gyvenimo kokybės modelis	14
4	Gyvenimo kokybės sudėtinės dalys	15
5	A. Maslow poreikių hierarchija	18
6	Gyvenimo kokybės veiksnių klasifikacija	20

TURINYS

IVADAS	7
I. PAGYVENUSIO AMŽIAUS ŽMONIŲ GYVENIMO KOKYBĖS GERINIMAS TEIKIANT NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PASLAUGAS KLAIPĖDOS MIESTE TEORINIS PAGRINDIMAS	11
1.1. Gyvenimo kokybės teoriniai aspektai.....	11
1.1.1. Gyvenimo kokybės samprata	11
1.1.2. Gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai: fizinė, psichinė ir socialinė sveikata.....	16
1.2. Neformalusis suaugusiųjų švietimas.....	20
1.2.1. Suaugusiųjų mokymosi būdai: formalaus ir neformalaus mokymosi būdų skirtumai	21
1.2.2. Neformalaus suaugusiųjų švietimo samprata ir dokumentai reglamentuojantys neformalųjį suaugusiųjų švietimą Lietuvoje	24
1.2.3. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą įgyvendinančios įstaigos	27
1.2.4. Neformaliojo švietimo paslaugų ir mokymosi visą gyvenimą ryšys gerinant pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę.....	30
II. PAGYVENUSIO AMŽIAUS ŽMONIŲ GYVENIMO KOKYBĖS GERINIMAS TEIKIANT NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PASLAUGAS KLAIPĖDOS MIESTE TYRIMO METODOLOGIJA	33
2.1. Tyrimo metodika.....	33
2.1.1. Tyrimo imties charakteristikos.....	33
2.1.2. Tyrimo metodai	34
2.1.3. Tyrimo instrumentas	35
2.1.4. Tyrimo eiga	36
2.1.5. Tyrimo etika	39
2.2. Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimas teikiant neformaliojo švietimo paslaugas Klaipėdos mieste tyrimo rezultatai.....	40
2.2.1. Pusiaus struktūruoto interviu duomenų analizė	40
2.2.2. Tyrimo rezultatų aptarimas	57
IŠVADOS	60
LITERATŪRA	61
PRIEDAI	67

IVADAS

Temos aktualumas. Šiuo metu visame pasaulyje pastebima gyventojų senėjimo tendencija. Lietuvoje 2020 metų pradžioje 19,9 proc. visų gyventojų buvo 65 metų amžiaus ir vyresni žmonės ir prognozuojama, kad 2030 metais pagyvenę žmonės sudarys beveik trečdalį (28,9 proc.) visų gyventojų (Lietuvos statistikos departamentas, 2020). Taip pat stebima intensyvi gyventojų senėjimo banga: XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje demografinis senatvės lygis pasiekė tokį mastą, kad pagyvenusius žmonių skaičius viršijo vaikų skaičių. Ilgėjant žmonių gyvenimo trukmei, daugėja žmonių, kurie palikę darbo rinką ir išėję į pensiją, dar gyvena gana nemažą savo gyvenimo tarpsnį. Šių žmonių gyvenimo kokybė labai priklauso ne tik nuo pačių žmonių požiūrio į senėjimo procesą, bet ir nuo valstybės teikiamos paramos, sveikatos politikos efektyvumo bei švietimo politikos efektyvumo šalyje. Pagyvenusio amžiaus žmogus gyvena tam tikroje aplinkoje, sistemoje, todėl jo gyvenimo kokybei įtakos turi tokie aspektai kaip makroekonominė šalies situacija, gamtinė aplinka ir jos kokybė, socialinė gerovė, pajamų pasiskirstymas ir skurdo lygis, valstybės vaidmuo ekonominiame, politiniame šalies gyvenime, politinis režimas, rinkimų sistema, korupcija šalyje, išlaidos viešosioms gėrybėms (pvz. rekreacinės zonos), nusikaltimų lygis, sveikatos sistema, intelektualiniai gebėjimai, išsilavinimas ir mokymosi visą gyvenimą galimybės.

Suaugusiųjų švietimas yra labai svarbi mokymosi visą gyvenimą politikos dalis, turinti reikšmingos įtakos socialinei įtraukčiai, aktyviam pilietiškumui ir asmeniniam tobulėjimui (Mazeliauskienė, 2016). Itin sparti technologinių procesų ir pačių technologijų kaita reikalauja įvairaus amžiaus žmonių kvalifikacijos tobulinimo proceso. Pagyvenusio amžiaus žmonių mokymo ir mokymosi tiek teorija, tiek praktika tapo savarankiška švietimo dalis, kuri padėjo tvirtus pagrindus naujam požiūriui į pagyvenusius žmonių gyvenimo kokybės gerinimą. Gyvenimo kokybės kriterijai apima fizinių, psichologinių, socialinių, santykių, materialinių poreikių patenkinimą bei kaip asmeninį jausmą, kylantį dėl pasitenkinimo ar nepasitenkinimo gyvenimu. Subjektyvus gyvenimo vertinimas yra asmens savojo gyvenimo konteksto suvokimas, kuris taip pat gali keistis (Tamušauskaitė ir kt., 2015).

Problema. Mokymasis pagyvenusiame amžiuje ypač svarbus gyventojų sveikatai ir gerai savijautai, socialinei integracijai ir įsitinklinimui visuomenėje (Schmidtas-Hertha, 2015). Pagyvenusius žmonių integraciją visuomenėje riboja ne tik sveikatos problemos, fizinė būklė, ligiškumas ir pažeidžiamumas, bet nesugebėjimas laiku prisitaikyti prie sparčios technologijų kaitos. Nepakankamą pagyvenusio amžiaus žmonių aktyvumą rodo tai, jog Lietuvoje mokosi mažiau nei 1 proc. 65 m. sulaukusių asmenų (Nacionalinis švietimo NVO tinklas, 2018). Lyginant su EUROSTAT skaičiuojamu darbingo amžiaus žmonių mokymosi visą gyvenimą (MVG) vidurkiu, atitinkamai siekusi 5,9 proc.,

pagyvenusio amžiaus žmonių įsitraukimas į mokymosi veiklas Lietuvoje yra labai mažas. Didėjant pagyvenusio amžiaus žmonių populiacijai, būtina užtikrinti, kad visos technologinės inovacijos būtų prieinamos ir šio amžiaus grupės žmonėms. Šiuo atveju neformaliojo švietimo paslaugos galėtų jiems lengviau padėti integruotis į techninę, XXI amžiaus visuomenę, užtikrintų jų nepriklausomumą, socialinę aplinką bei bendravimą, išsaugotų savarankiškumą bei gerintų jų gyvenimo kokybę. Taigi tyrimo problema formuojama klausimu: ar neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugos laiduoja geresnę gyvenimo kokybę pagyvenusiems žmonėms?

Hipotezė. Neformalusis suaugusiųjų švietimas gerina pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę.

Problemos ištirtumas. Suaugusiųjų neformaliojo ugdymo atsiradimas Lietuvoje yra siejamas su Nepriklausomybės atkūrimu ir naryste tarptautinėse organizacijose. Tačiau visu savo aktualumu mokymosi visą gyvenimą idėja paplito po visą Europą ir tame tarpe Lietuvą paskelbus Europos Sąjungos mokymosi visą gyvenimą memorandumą (Europos Komisija, 2001). Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą samprata formaliai įteisinta 2004 m. po Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos patvirtinimo, kuris išklė tikslą plėtoti visapusę, vientisą ir kokybišką mokymosi visą gyvenimą sistemą, kuri galėtų pasiūlyti galimybių įvairiapusiam visų amžiaus asmenų ugdymuisi ir profesiniam tobulėjimui (Dudaitė, 2018). Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012, p.11) teigiama, kad jog Lietuvoje bus siekiama sukurti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą, efektyviai pritaikančią informacinių ryšių technologijų galimybes bei užtikrinančią dinamiškai visuomenei būtinų žinių ir gebėjimų įgijimą bei tobulinimą. Taip pat atskleidžiama vizija sukurti Lietuvos visuomenę, kuri „yra atvira pasaulio kaitai: Lietuvos žmonės yra išsilavinę, domisi mokslu ir naujovėmis, lengvai perpranta ir naudoja naujas technologijas, moka užsienio kalbų, puoselėja mokymosi visą gyvenimą principus“ (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012, p. 11).

Daug pastangų skiriančios neformaliojo švietimo procesų analizei užsienio ir Lietuvos tyrėjai bei mokslininkai (Trakšėlys, 2012a, 2012b; Siurala, 2012; Lileikienė, Rimkevičienė, 2012; Linkaitytė, Šuliakaitė, Navikienė, 2011; Kamil, 2007; Hoppers, 2006; Rogers, 2005) pabrėžia, kad ši sritis yra itin sparčiai kintanti visame pasaulyje – auga neformaliojo švietimo iniciatyvų skaičius, nyksta griežtai apibrėžtos ribos tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo. Neformalusis švietimas yra tapęs mokymosi visą gyvenimą koncepcijos dalimi, kadangi leidžia suaugusiems įgyti ir patobulinti naujus gebėjimus, įgūdžius bei išlaikyti esamus, kurie reikalingi kintančiame pasaulyje (Paurienė, 2012), todėl dėmesys šiai švietimo sričiai stiprėja (Jucevičiūtė – Bartkevičienė, Bartkevičius ir kt., 2016). Valstybės švietimo

strategijoje 2013-2022 (2013, p. 58) teigiama, kad „švietimas turi tapti suaugusiųjų keliu į bendruomeninį, socialinį, pilietinį, ekonominį gyvenimą ir pirmąją pagalbą kilus atskirties pavojams“.

Šiuolaikinio pasaulio esminis požymis – itin sparti technologinių kaita, kuri iš esmės kelia sąlygas ir reikalauja įvairus amžiaus žmonių kvalifikacijos tobulinimo proceso. Norėdami gyventi pilnavertišką gyvenimą mokytis turi ir pagyvenę žmonės, nors Lietuvoje pagyvenę žmonės yra linkę vengti bet kokių naujovių ir žinių. Anot UNESCO, visuomenė turėtų priprasti ir prisitaikyti prie poreikio nuolat tobulinti žinias, nes nuolatinis patirties įgijimas ir galimybė tiek asmenims, tiek organizacijoms nuolat mokytis ir tobulintis yra svarbiausia vertybė ateičiai. Tuo tikslu kokybiško visą gyvenimą trunkančio mokymosi prieinamumas yra būtinas visiems žmonėms, nepaisant jų užsiėmimo ar aplinkybių (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija). Neformalusis suaugusiųjų švietimas siekia patobulinti įvairių grupių asmenų turimus kvalifikacinius gebėjimus, praktines žinias ir įgūdžius (Butvilienė, 2014). Šis švietimas visų pirma yra visuomenės ar asmens interesus atspindinti mokymas (Linkaitytė, Šiuliakaitė ir kt., 2011). Neformalusis pagyvenusių žmonių švietimas suteiktą galimybę rengtis sveikai senatvei, realizuoti save visuomeninėje veikloje, bendrauti su aplinkiniais, likti aktyviu visuomenės nariu, o tai gerintų jų gyvenimo kokybę.

Darbo objektas – pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybė, teikiant neformaliojo švietimo paslaugas.

Tikslas – įvertinti teikiamų neformaliojo švietimo paslaugų svarbą kaip pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimą Klaipėdos mieste.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti gyvenimo kokybės sampratą bei struktūrą;
2. Apibūdinti teorinius neformaliojo suaugusiųjų švietimo aspektus;
3. Charakterizuoti neformaliojo švietimo ir mokymosi visą gyvenimą ryšį kaip pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės gerinimą.

Tyrimo koncepcija ir metodai:

Mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas. Mokslinės literatūros analizė laiduoja gyvenimo kokybės sampratos bei struktūros analizę, taip pat leidžia teoriniu aspektu išanalizuoti neformaliojo švietimo paslaugas.

Pusiau struktūruotas interviu. Pusiau struktūruotas interviu suteikia galimybę pokalbio metu iš informantų surinkti tyrimui reikalingos informacijos, kuri charakterizuoja neformaliojo švietimo ir mokymosi visą gyvenimą ryšį kaip pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės gerinimą.

Duomenų susisteminimas ir apibendrinimas. Duomenų susisteminimas ir apibendrinimas – taikytas analizuojant tyrimo duomenis, juos klasifikuojant bei atrandant priežastinius ryšius.

Darbo struktūros apžvalga. Magistro darbas sudarytas iš įvado, 2 skyrių, išvadų, literatūros sąrašo, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis bei priedų. Darbo apimtis – 66 puslapiai (be priedų). Magistriniame darbe pateikta 20 vaizdinių priemonių: 14 lentelių ir 6 paveikslai.

I. PAGYVENUSIO AMŽIAUS ŽMONIŲ GYVENIMO KOKYBĖS GERINIMAS TEIKIANT NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PASLAUGAS KLAIPĖDOS MIESTE

TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Gyvenimo kokybės teoriniai aspektai

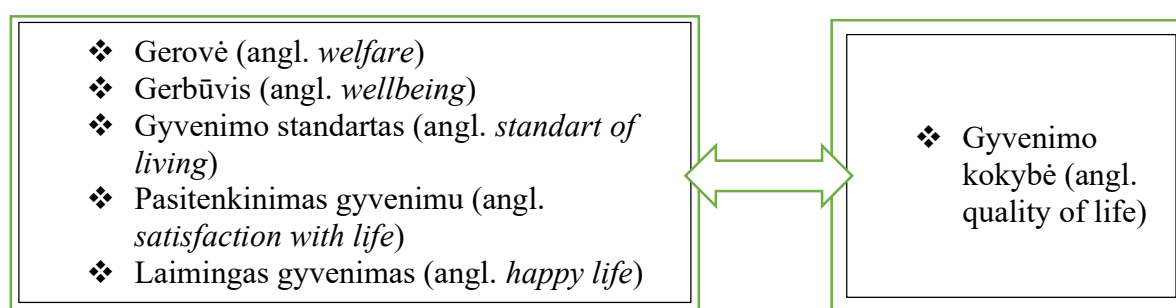
Mokslininkai (J. Peeters 2012; M. A. Verdugo 2015; J. Stiglitz, A. Sen, J. P. Fitoussi 2017; Z. Norkus, 2014; G. Navaitis, 2012; B. Gruževskis, 2012; J. Ruževičius, 2014; S. Burvytė, 2018) siekia išsiaiškinti problemas, rasti priemones, kurios užtikrintų ne tik minimalią gyvenimo kokybę, bet ir skatintų siekti vis aukštesnės kokybės. Sprendžiant šį uždavinį susiduriama su tokiais sąvokomis kaip asmens vertybės, pasitenkinimas tarpasmeniniais santykiais. Taip pat įsivyravo nuomonė, kad gyvenimo kokybė yra neatsiejama nuo asmens įgyto pasitikėjimo savimi, nuo asmens savigarbos bei nuo intelektualinių ir fizinių gebėjimų siekti užsibrėžtų tikslų. Gyvenimo kokybės suprantama kaip fizinės ir dvasinės sveikatos būklė, gyventojų raida ir šeimos gerovė, socialinis ir fizinis saugumas, gyvenamosios aplinkos kokybė, profesinės veiklos ir laisvalaikio santykį, materialinių, kultūros ir dvasinių poreikių patenkinimo lygį atspindinti visuma (Burvytė, 2018). Tai subjektyvi žmogaus nuomonė apie jam svarbias gyvenimo sritis, apimančias fizinius, psichologinius, socialinius, dvasinius, finansinius ir kitus aspektus (Staševičienė ir kt., 2020).

1.1.1. Gyvenimo kokybės samprata

Visuomenės raidoje gyvenimo kokybės samprata buvo visada aktuali rašytojams ir filosofams. Apie gyvenimo pilnatvę ir žmogaus laimę savo veikaluose kalbėjo graikų filosofai, tarp jų ir Aristotelis, Platonas, kurie pateikė gerovės valstybės (arba idealios valstybės) tam tikrą modelį (Ruževičius, 2013). Pirmasis gyvenimo kokybės terminą pavartojo A. C. Pigou knygoje apie ekonomiką ir gerovę. Ši nauja sąvoka didesnio mokslo visuomenės susidomėjimo nesukėlė ir buvo dažniausiai vartojama kaip paaiškinimo nereikalaujanti sąvoka (Savickaitė, 2015). Apie 1960-uosius metus sąvoka „gyvenimo kokybė“ buvo įsitvirtinusi kaip viešojo politinio diskurso terminas ir buvo vartojama politinėje retorikoje teigiant, jog svarbu ne „kiek daug, o kaip gerai“ (Gruževskis, Orlova, 2012). Gyvenimo kokybės suvokimas kaip materialinių gėrybių ar išteklių prieinamumas bei jų pasiskirstymas daugelį metų buvo pagrindinis gyvenimo kokybės komponentas, o gyvenimo kokybės apibrėžimas buvo priimtinesnis kaip gerovės samprata, tiesiogiai siejama su galimybe įgyti tam tikras pajamas, kurios būtų priemonė bent minimaliems poreikiams patenkinti (Valatkevičienė, 2018). Mokslinio požiūrio į gyvenimo kokybę raidos pradžia būtų galima laikyti sociologo E. Allard atliktą tyrimą „Turėjimas, mylėjimas ir buvimas“. Čia pirmą kartą užsiminta apie suminę objektyvių ir subjektyvių aplinkybių įtaką

žmogaus gyvenimo gerovei (Savickaitė, 2015). Aštuntojo dešimtmečio viduryje Mičigano Universiteto sociologai pradėjo įvairių gyventojų grupių gyvenimo kokybės tyrimus, nagrinėdami tokių veiksnių kaip išsimokslinimas, sveikata, šeima, asmeninis gyvenimas, darbas, aplinka ir materialinės sąlygos, įtaką žmonių gerovei (Staškutė, 2014).

Mokslinėje literatūroje gyvenimo kokybė apibūdinama įvairiais terminais (gyvenimo kokybė, gerovė, gerbūvis, gyvenimo standartas, pasitenkinimas gyvenimu, laimingas gyvenimas) (žr. 1 pav.). Tačiau problematiška tai, kad šios skirtingas prasmes turinčios sąvokos yra tarpusavyje persipynusios. Dažnai ta pati sąvoka skirtingose akademinėse disciplinose turi visai kitokias prasmes: pvz., gyvenimo kokybė sociologijos ir medicinos disciplinose nėra suvokiamos identiškai.

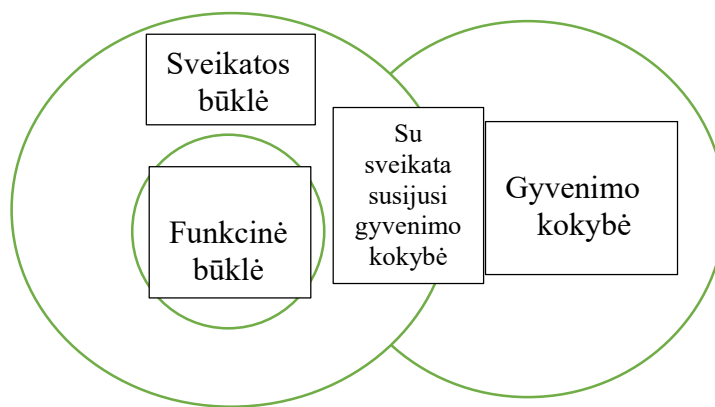

1 pav. Gyvenimo kokybės apibrėžimo atmainos
Šaltinis: sudaryta remiantis A. Savickaite, 2015

Naujosios kartos tyrėjai pradėjo domėtis ne tik socialiniais – ekonominiais aspektais, bet ir nematerialia individo gerove, subjektyviais tikrovės vertinimais ir pasitenkinimu gyvenimu (Gruževskis, Orlova, 2012). Remiantis šiuolaikinėmis darnios plėtros dimensijomis, gyvenimo kokybė yra ekonominių, ekologinių ir socialinių sistemų dermė. Šios trys sistemos yra tarpusavyje susijusios, papildančios viena kitą ir nuolat sąveikaujančios (Pivorienė, 2014). Darnios plėtros konceptualizmo pradžioje buvo teigiama, kad jos yra lygiavertės, tačiau vėlesni tekstai diskutuoja dėl jų lygiavertiškumo (Peeters, 2012a, 2012b; Jackson, 2012). Pavyzdžiui, spartus ekonominis augimas dažnai suprantamas kaip pažangos rodiklis, tačiau sukelia ir daug problemų. Nuo pat industrinės revoliucijos pradžios natūrali aplinka buvo nuolat ignoruojama, manant, kad ekologinis kapitalas yra beribis, o žmonės, socialinė sanglauda, kultūra, vertybės, sveikata, išsilavinimas vis dar sulaukia mažiausiai dėmesio politiniame kontekste. Pastaruoju metu susiduriama su daug socialinio kapitalo darnią plėtrą lemiančių iššūkių: senėjimas, socialinė izoliacija, socialinių grupių marginalizacija (Pivorienė, 2014). Vakarų pasaulyje tokią socialinių grupių pertvarką formuoja didėjantis visuomenės vidutinis amžius. Jo įtaka gyvenimo rizikai ir kokybei reiškiasi pirmiausia per visuomenės sveikatos būklę. Senstant žmogui didėja rizika jo

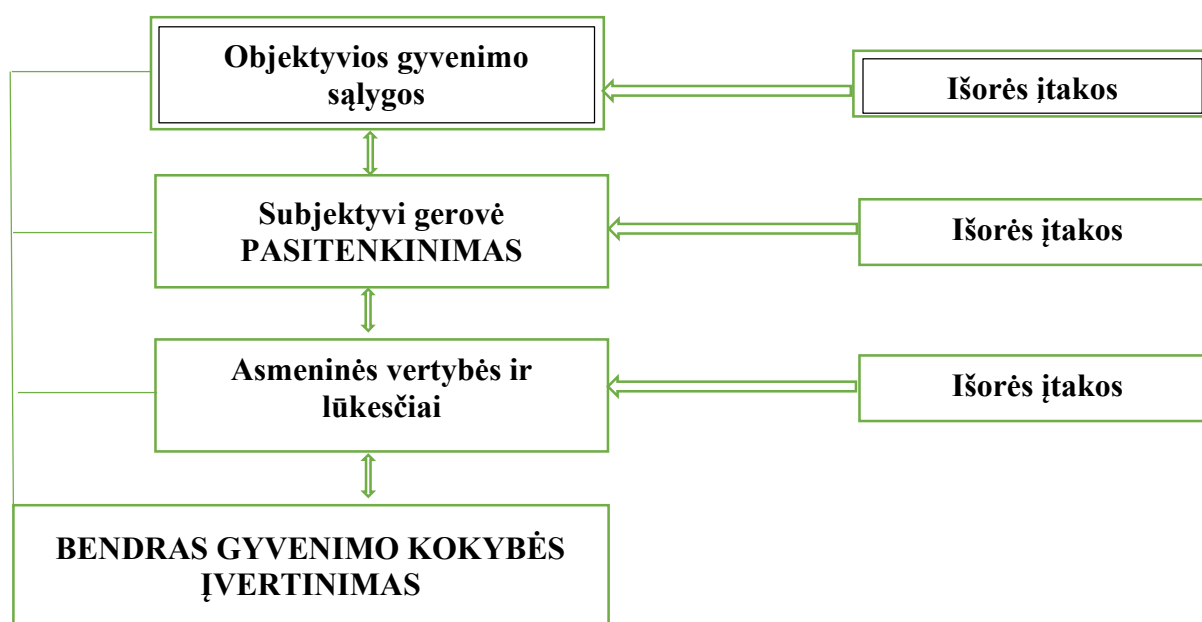
kūnui. Senstant visuomenei mažėja jos fizinė, socialinė, ekonominė galia ir didėja socialinė rizika, todėl svarbu kuo tiksliau įvertinti išorinių parametrų įtaką pagyvenusio žmogaus būklei.

Skirtingi psichologijos, ekonomikos, sociologijos, medicinos ir kt. mokslai bei juose vyraujančios gerą gyvenimą aiškinančios teorijos savitai apibrėžia gyvenimo kokybę, atkreipdamos dėmesį į specifinius tam tikrai disciplinai svarbius aspektus. Psichologijoje susidomėjimą gerovės fenomenu lėmė pozityviosios psichologijos idėjų plitimas, kviečiantis ieškoti ne problemų ar krizių priežasčių ir jų sprendimo būdų, o žmogaus pasitenkinimo gyvenimu, laimės veiksnių (Kaliatkaitė, Bulotaitė, 2014). Anot J. Peeters (2012a), tiek globalių, tiek lokalių problemų sprendimas reikalauja ekonomikos dematerializavimo, teisingo turto (pelno) padalijimo ir naujo gerovės apibrėžimo, ką apibendrinant galima įvardyti būtinybe pereiti prie naujo tipo visuomenės. Sociologinis gyvenimo kokybės supratimas dažniausiai orientuotas į tai, kaip gyvenimo kokybę suvokia visuomenė, socialinės grupės ar asmenys. Be to, gyvenimo kokybė, vertinant ją iš sociologijos mokslų pozicijų, suvokiama kaip subjektyvus gerovės supratimas, įvertinantis individo poreikius ir sampratą (Ruževičius, 2013). Šioje disciplinoje tyrinėjama struktūrinių pokyčių įtaka gyvenimo kokybei, populiarios tam tikras gyvenimo kokybės sudėtinės dalis (nelygybė, skurdas, gyvenimo standartas, gyvenimo sąlygos ir kt.) nagrinėjančios temos, nors pati gyvenimo kokybė dažnai ir neminima; taip pat atliekami atskirų grupių gyvenimo kokybės (pagyvenusių asmenų, vaikų, moterų, etninių grupių ir kt.) tyrimai. Didelį susidomėjimą gyvenimo kokybė kelia už sociologijos srities ribų, ypač medicinos moksle. Gyvenimo kokybė siejama su sveikata ir įvardijama kaip su sveikata susijusi gyvenimo kokybė (SSSGK) (žr. 2 pav.). SSSGK – tai gyvenimo kokybės dalis, kuriai įtakos turi sveikata ir sveikatos priežiūra (Staškutė, 2014).

2 pav. Sveikatos būklės, funkcinės būklės, gyvenimo kokybės ir su sveikata susijusios gyvenimo kokybės tarpusavio sąsajos modelis
Šaltinis: sudaryta remiantis Z. Javtokas, 2018

Gyvenimo kokybė sudaryta iš daugelio įvairiausių sričių, iš kurių pagrindinės yra ekonominė būklė, psichologinė būklė ir gerovė, fizinė būklė ir funkcinės galimybės bei socialiniai ryšiai (Burvytė, 2018). Dėl daugelio skirtingų išskiriamų kategorijų, gyvenimo kokybė yra lemiamą daugybės veiksnių ir aplinkybių, pavyzdžiui, pajamos, būstas, gyvenimas šeimoje, užimtumas, stresas, socialinė parama, sveikata, mityba, darbo sąlygos, išsilavinimo galimybės. Gyvenimo kokybė apibrėžiama kaip visa apimanti gerovė (ang. well-being), kuri apima objektyvius deskriptorius ir subjektyvius fizinės, materialinės, socialinės ir emocinės gerovės vertinimus, taip pat – asmeninį vystymąsi ir tikslingą veiklą, viskam vykstant asmeniniame vertybių sistemos kontekste (Gruževskis, Orlova, 2012). Šis gyvenimo kokybės apibrėžimas gali būti pateikiamas ir kaip schema modelis (žr. 3 pav.).

3 pav. Gyvenimo kokybės modelis

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis B. Gruževskis, U. L. Orlova, 2012

Tačiau mokslininkai (S. Krutulienė, 2012; J. Ruževičius, 2013; I. Staškutė, 2014 ir kt.) teigia, kad gyvenimo kokybė yra labiau subjektyviai, o ne objektyviai nustatomas dalykas (Staševičienė ir kt., 2020). Gyvenimo kokybė pirmiausiai yra individų gero gyvenimo matas. Ji gali būti traktuojama, kaip laipsnis į asmens pasitenkinimą aplinkybėmis ir atsakas į fizinius, socialinius ir psichologinius gyvenimo pokyčius. Taip pat į bendrą savo vertės jausmą įeina ne tik žmogaus fizinė gerovė, bet ir pats gerovės suvokimas. Gyvenimo kokybė nėra statiška, ji kinta laikui bėgant, todėl dažniausiai žmogus savo gyvenimo kokybę nuolat vertina kitaip, atsižvelgiant į besikeičiančius gyvenimo įvykius: sveikata, statusas, išsilavinimas ir pan. (Staškutė, 2014).

Gyvenimo kokybė – tai gana sudėtinga ir daugialypė samprata, apimanti visus žmogaus gyvenimo veiklos aspektus: asmeninę gyvenimo kokybę, darbinę gyvenimo kokybę, bendruomeninę gyvenimo kokybę, regioninę gyvenimo kokybę, valstybinę gyvenimo kokybę, ekologinę gyvenimo kokybę ir pan. (Ruževičius, 2013). Ją lemia materiali aplinka, aplinkos kokybė ir gamtos ištekliai tausojanči ūkio plėtra, visuomenės sveikata, saviraiškos galimybės, išsilavinimo kokybė, asmens saugumas, moralinis psichologinis klimatas (4 pav.).

4 pav. Gyvenimo kokybės sudėtinės dalys
Šaltinis: sudaryta remiantis J. Ruževičius, 2013

Pagal E. Acienę, R. Vaičekauskaitę (2009), galima įvairi gyvenimo kokybės fenomeno teorinė interpretacija:

- Gyvenimo kokybė yra galimybė turėti reikalingas sąlygas laimei konkrečioje visuomenėje pasiekti;
- Gyvenimo kokybė yra abstrakcija, kuri integruoja ir apibendrina tuos gyvenimo aspektus, kurie žmonėms teikia pasitenkinimą;
- Gyvenimo kokybė yra stipriai priklausoma nuo sveikatos, todėl ji apibrėžiama kaip subjektyvaus socialinės gerovės santykio su sveikatos būkle vertinimas;
- Gyvenimo kokybės koncepcijoje, centriniu jos veiksniumi laikant individualų asmens poreikių vertinimą, gyvenimo kokybė apibrėžiama kaip individualus savo pozicijos gyvenime suvokimas vyraujančios kultūros ir vertybių sistemos kontekste. Gyvenimo kokybės taip pat grindžiama individo tikslais ir lūkesčiais.

Apibendrinant gyvenimo kokybės sampratą galima teigti, kad iki šiol nėra pateikta universalaus apibrėžimo bei vieningo požiūrio į gyvenimo kokybės matavimą. Praktiškai kiekvieno

tyrimo autoriai pateikia savo funkcinį gyvenimo kokybės apibrėžimą. Išanalizavus mokslinę literatūrą, galima daryti išvadą, kad gyvenimo kokybė – tai individualus žmogaus santykis su savimi ir aplinka, kurioje jis gyvena, savo vietos gyvenime vertinimas remiantis kultūros ir vertybių sistema, susijęs su individo tikslais, lūkesčiais, standartais ir interesais.

1.1.2. Gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai: fizinė, psichinė ir socialinė sveikata

Gyvenimo kokybės sampratos analizė parodė, gyvenimo kokybės koncepcijos esmę galima tiksliau atskleisti ne tik tikslinant gyvenimo kokybės sąvoką, bet ir atliekant detalesnę ją lemiančių veiksnių analizę. Nors dalis Lietuvos tyrėjų (Butvilas ir kt., 2010; Gruževskis, Orlova, 2012; Ruolytė-Verschoore, 2013; Staškutė, 2014; Savickaitė, 2015; Burvytė, 2018 ir kt.) vieningai sutaria dėl gyvenimo kokybės sampratos kompleksiskumo ir jos vertinimo skirtingais veiksniais, reikia pripažinti, kad visuotinai priimtose veiksnių klasifikacijose ir vieningos nuomonės apie gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius bei jų tarpusavio ryšį nėra. Svarbu aptarti pagrindinius gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius.

Po Antrojo Pasaulinio karo, gyvenimo kokybė dažniausiai buvo tapatinama su materialine gerove ir malonumų siekimu. Tuo metu buvo laikomasi nuostatos, kad daugiausiai įtakos gyvenimo kokybei turi materialiniai veiksniai, tokie kaip pastovios pajamos ir materialinė nuosavybė. Socialiniams ekonominiams aspektams pamažu įgyjant žmogiškąjį aspektą, pradėtos kelti tokios vertybės kaip šeima, saugumas, laisvė, socialinis ir ekologinis darnumas. Kaip pažymi V. Starkauskienė (2011), gyvenimo kokybė pradėta vertinti naudojant ne materialinius veiksnius, toks gyvenimo kokybės veiksnys kaip nuosavybė, pasipildė intelektualinės nuosavybės veiksniais.

Dabartiniu metu sveikata suprantama kaip mūsų kasdienio gyvenimo dalis, gyvenimo kokybės rodiklis, o ne gyvenimo tikslas (WHO, 2020). Sveikata nevertinama vien pagal ligas ir mirtį. Tai ne ligų ir sužalojimų gydymo bei slaugymo rezultatas, o tokia būklė, kurią žmogus stengiasi pasiekti ir išlaikyti. Sveikata tarsi sankryža, kurioje susitinka biologiniai ir socialiniai veiksniai, individas ir bendruomenė, socialinė ir ekonominė politika. Be savo vidinės vertės, sveikata dar yra asmens ir kolektyvo saviraiškos būdas, visuomenės ir jos institucijų sėkmės rodiklis kuriant gerovę, kuri yra svarbiausias raidos tikslas (Javtokas, 2018). Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) sveikatą apibrėžia kaip visiškos fizinės, psichinės ir socialinės gerovės būseną. Ji reiškia gerą organizmo būklę ir priklauso nuo daugelio komponentų: aplinkos, socialinės padėties, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo, gyvenimo būdo (Servetkienė, 2013). Visi šie veiksniai ekonominiame ir socialiniame kontekste sukuria įvairias sveikatos būsenas, todėl galima teigti, kad sveikata yra mūsų kasdienio gyvenimo ir veiklos išdava.

Tam, kad žmogus būtų sveikas, reikia, kad jis pasižymėtų gera fizine ir psichine sveikata, turėtų gerus ir prasmingus ryšius su aplinka, t. y. socialine sritimi. Todėl pagal PSO apibrėžimą sveikata susideda iš trijų dalių:

- fizinės;
- psichinės;
- socialinės.

Fizinė sveikata suprantama kaip gebėjimas atlikti darbą, įvykdyti kasdienes užduotis, įskaitant ir pasirūpinimą savimi. Didžiausią įtaką žmonių sveikatai pastaruoju metu ėmė daryti šiuolaikinės epochos ligos, susijusios su gyvensenos ir aplinkos pokyčiais. Tai onkologinės ligos, širdies kraujagyslių ligos, nelaimingi atsitikimai ir traumos. Tyrinėtojai atkreipė dėmesį, kad, pailgėjus vidutinei populiacijos gyvenimo trukmei, padaugėjo dėl organizmo senėjimo atsirandančių ligų (Janušauskas, 2014). Svarbu tai, kad, pailgėjus gyvenimo trukmei, paskutinius gyvenimo metus ar net dešimtmečius pagyvenę žmonės pragyvena nekokybiškai, skųsdamiesi įvairiais negalavimais bei GK pablogėjimu tiek fizinės, tiek psichinės gerovės srityse. Psichinė sveikata reiškia harmoningą psichinę būklę. Tačiau PSO duomenimis, su psichikos sveikatos problemomis tam tikru gyvenimo laikotarpiu susiduria kas ketvirtas pasaulio gyventojas. V. Servetkienė (2013) teigia, kad psichikos sveikata suprantama kaip emocinis ir dvasinis atsparumas, kuris leidžia ištverti skausmą, nusivylimą, liūdesį. Stiprios psichikos žmonės lengviau negu kiti įveikia stresus, produktyviau dirba ir duoda daugiau ekonominės naudos visuomenei. Socialinė sveikata atspindi pozityvius žmonių tarpusavio santykius su šeima, draugais, bendradarbiais, kitais žmonėmis, taip pat pasirengimą padėti kitiems ar pačiam priimti pagalbą.

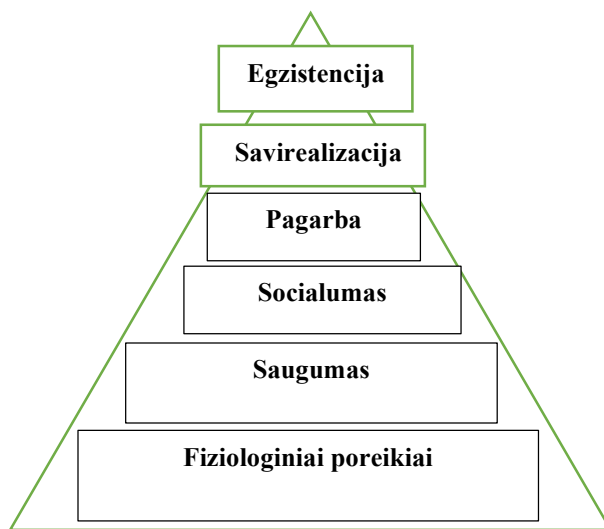
Pagal PSO (2020) apibrėžimą visuomenės sveikatos būklė priklauso nuo keturių svarbiausių veiksnių, kurie apytikriai pasiskirsto tokiomis proporcijomis:

1. Gyvensena ir elgsena – 50 proc.,
2. Genetiniai ir biologiniai veiksniai – 20 proc.;
3. Aplinka – 20 proc.;
4. Sveikatos priežiūra – 10 proc. (WHO, 2020).

Iš šio pasiskirstymo matyti, kad PSO kaip reikšmingiausią visuomenės sveikatos struktūros veiksnį išskyrė gyvenimo būdą. Visuomenėje vis dar nesuvokiama asmeninės atsakomybės ir pasirinktos elgsenos reikšmė sveikatai – gyventojų gyvenimo stiliui būdingi žalingi įpročiai: nesaikingai vartojamas alkoholis, rūkymas, nesveika mityba (naudojami gyvuliniai riebalai, mažai vartojama daržovių). Kaip teigia V. Servetkienė (2013), sveikata vis labiau priklauso nuo paties asmens atsakomybės už savo sveikatą.

Gyvenimo kokybės tyrimuose materialinė gerovė įgauna vis mažesnę svarbą tiek individo, tiek visuomenės gyvenimo kokybėje. Tuo tarpu, socialinė gerovė, kuri priskiriama prie bene daugiausiai gyvenimo kokybės veiksnių apimančios veiksnių grupės, gyvenimo kokybės tyrimuose įgauna vis didesnę reikšmę. Tokius veiksnius kaip pajamos, materialus turtas, keičia socialinės gerovės veiksniai, į pirmą vietą iškeliantys šeimą, visuomeninį gyvenimą ir laisvalaikį. Ypač gyvenimo kokybės suvokimas pasikeičia, kai žmogus tampa pagyvenusiu. Pagyvenusiais asmenimis Pasaulio sveikatos organizacija siūlo laikyti asmenis nuo 65 metų amžiaus. Pagyvenę žmonės dažnai turi išmokti gyventi neturėdami svarbios veiklos, svarbaus vaidmens šiandieninėje visuomenėje. Todėl dažnai jie pradeda jausti mažėjančias fizines ir psichologines galias ir tik palaikydami socialinius ryšius su aplinkiniais, jie stengiasi išlikti svarbūs ir reikalingi. Pasak S. Varnelienės (2010), buvo atkiltas tyrimas, kurio metu paaiškėjo, kad 95% pagyvenusio amžiaus žmonių norėtų palaikyti ryšius su bendraamžiais, giminėmis, draugais ir net 30% iš jų jaučiasi nereikalingais, 44% - nelaimingais. Siekiant socialinės gerovės, pagyvenusio amžiaus žmonėms būtina užsiimti mėgstama veikla, mokytis ir ugdyti turimus įgūdžius. Nuolatinis tobulėjimas suteikia naujų galimybių, žinių ir įgūdžių. Svarbu ir tai, kaip tas žinias ir įgūdžius sugebėsime panaudoti.

Kad gyvenimo kokybės veiksnių analizės rezultatai būtų aiškesni, reiktų aptarti žmogaus pagrindinius poreikius ir juos analizuojančias teorijas. Svarbu paminėti humanistinės psichologijos pradininko A. Maslow poreikių piramidę, kurioje pavaizduoti esminiai žmogaus poreikiai, sudarantys hierarchiją (5 pav.). Vadinasi, žmogus siekia patenkinti aukštesniojo lygio poreikius tik patenkinęs žemesnio lygio poreikius, kuriuos būtina patenkinti pirmiausiai.

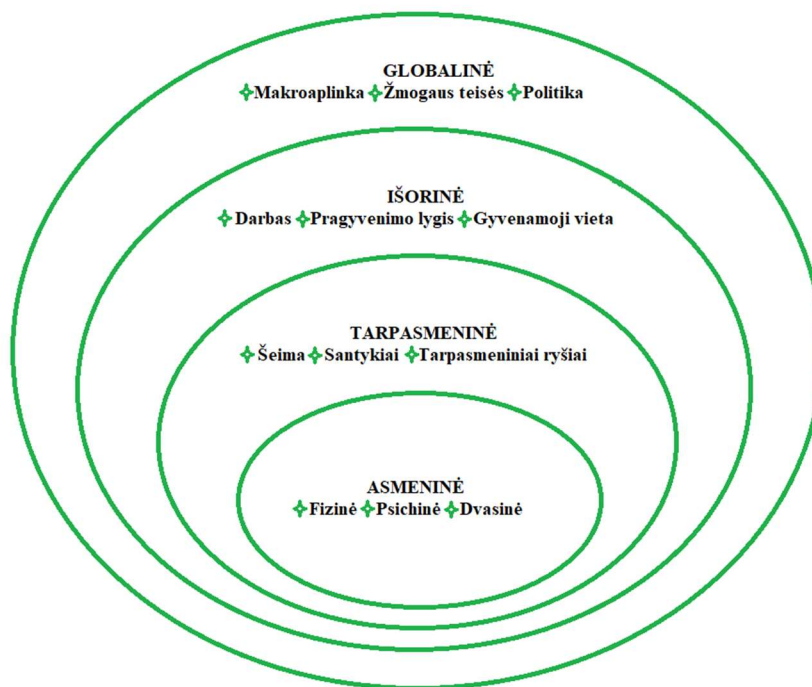
5 pav. A. Maslow poreikių hierarchija

Šaltinis: „The Hierarchy of Human Needs: Maslow’s Model of Motivation“, 2016

„The Hierarchy of Human Needs: Maslow’s Model of Motivation“ (2016) rašo, kad žmogui, visų pirma, reikalingas oras, maistas ir vanduo – tai fiziologiniai poreikiai. Kol šie poreikiai nėra patenkinti, apie kitus poreikius, tokius kaip pagarbos ar saviraiškos, žmogus retai susimąsto. Tik patenkinus pirminius poreikius, ieškome saugumo. Žmogui reikalingas ne tik fizinis saugumas (pvz., būstas), bet ir socialinis – tai sveikatos, šeimos ir nuosavybės apsauga, bendruomenės moralės normų ir įstatymų būvimas. Trečioji piramidės pakopa – bendravimo (socialiniai) poreikiai tampa aktualūs patenkinus fiziologinius ir saugumo poreikius. Vykstant bendravimui atsiranda pripažinimo poreikiai. Norime ne tik bendrauti, bet ir būti pripažinti, gerbiami visuomenėje. Piramidės viršuje esanti savirealizacija yra noras patirti vis gilesnius savęs realizavimo išgyvenimus, atskleisti savo žmogiškąjį potencialą. Pačioje piramidės viršūnėje yra transcendencijos (egzistencijos) troškimas. Taigi apžvelgus šiuos poreikių piramidės lygmenis, galima daryti prielaidą, kad biologiniai ir fiziologiniai žmogaus poreikiai yra asmeninio pasitenkinimo pagrindas. Iš šių poreikių kyla kiti poreikiai, tokie kaip savirealizacijos ir egzistencijos. Vadinasi, tam tikri asmeniniai motyvai kyla iš bazinių (pirmųjų piramidės lygių) poreikių patenkinimo.

Nepaisant griežtos A. Maslow teorijos kritikos už nelankstumą ir schematiškumą, neginčijama tiesa yra tai, kad žmonėms reikia bent elementarios materialinės, fizinės, o vėliau ir socialinės gerovės, kuri kiekvieno žmogaus vertinama skirtingai. O pagal J. E. Stiglitz, A. Sen ir J. P. Fitoussi (2017), gyvenimo kokybė apima visą eilę veiksnių, kurie įtakoja tai, ką mes vertiname gyvenime, pasiekdami daugiau nei materialinę pusę.

Remiantis V. Starkauskiene (2011) gyvenimo kokybę lemiančius veiksniai galima suskirstyti smulkiau – pagal tai, kokią sferą jie atstovauja: globalinę, išorinę, tarpasmeninę ar asmeninę (6 pav.)

6 pav. Gyvenimo kokybės veiksnių klasifikacija
Šaltinis: sudaryta remiantis V. Starkauskiene, 2011

6 paveiksle pateiktą gyvenimo kokybės veiksnių klasifikaciją tyrėjai vadina universalia ir rekomenduoja taikyti tiek individo, tiek socialinės grupės, tiek visuomenės gyvenimo kokybę. Veiksniai, išsidėstę tam tikra hierarchija, kuri leidžia įvertinti išvardytų subjektų gyvenimo kokybę.

Apibendrinant galima teigti, kad gyvenimo kokybei vertinti reikalingas sisteminis požiūris. Visi gamtiniai, politiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai formuoja vientisą sistemą, kurioje jie tarpusavyje susiję. Skirtingų mokslo kryptių atstovų pasiūlytuose vertinimuose galima išvelgti tam tikrus dėsningumus: juose kartojasi keletas prioritetinių, dominuojančių sričių, t. y. sveikatos būklė, materialinė gerovė, saugumas, aplinkos kokybė ir švietimas.

1.2. Neformalusis suaugusiųjų švietimas

Neformaliojo švietimo sritis išgyveną didelį pakilimą – tiek Europos, tiek Lietuvos švietimo kontekstuose. Akcentuojama, kad tai padėtų konkrečiam asmeniui įgyti visą ar dalinę kvalifikaciją, remiantis už formaliojo švietimo ribų įgytais gebėjimais ir kompetencijomis, skatintų suaugusių asmenų motyvaciją mokytis visą gyvenimą, sėkmingiau konkuruoti darbo rinkoje, mažintų socialinę atskirtį (Jucevičiūtė – Bartkevičienė, Bartkevičius ir kt., 2016). Šios nuostatos ypač dera ir su Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012) atskleidžiama vizija sukurti Lietuvos visuomenę, kurioje žmonės yra

išsilavinę, domisi mokslu ir naujovėmis, lengvai perpranta ir naudoja naujas technologijas, moka užsienio kalbų, puoselėja mokymosi visą gyvenimą principus.

1.2.1. Suaugusiųjų mokymosi būdai: formalaus ir neformalaus mokymosi būdų skirtumai

Švietimo svarba žmogaus gyvenime yra neabejotina. Su mokymusi susiduriama visą gyvenimą. Nuo mažens žmogus susipažįsta su pasauliu ir jį tyrinėdamas mokosi. Kitaip sakant, žmogaus prigimtyje slypintis noras pažinti supantį pasaulį verčia jį nuolatos tobulinti ne tik savo fizinius, bet ir protinius gebėjimus.

Žmogui subrendus ir tapus nepriklausomu individu, poreikis mokytis turėtų ir išlikti. Dėl nuolatos besikeičiančios technologijų, žinių gausos, vis intensyvėjančio gyvenimo ritmo, žmogus yra tarsi įpareigotas save ugdyti ir tobulinti. Anot D. N. Aspin, J. D. Chapman ir kt. (2012), mokymasis visą gyvenimą turėtų būti suprantamas kaip sintezė tarp mažiausiai trijų sudėtinių dimensijų arba tikslų: mokymasis dėl labiau kvalifikuotos darbo vietos, kas veda į ekonomikos progresą; mokymasis dėl asmeninės raidos, vedančios į labiau vertingesnį/apdovanotą gyvenimą ir mokymasis dėl sąmoningesnės, demokratiškos visuomenės kūrimo. Mokymasis nuolat besikeičiančiame pasaulyje turi tapti visą gyvenimą trunkančiu procesu, kuris negali būti izoliuotas nuo visos visuomenės ir turi funkcionuoti kiekvieno žmogaus gyvenime, nepriklausomai nuo jo amžiaus, lyties, religijos ar finansinės padėties. J. Dudaite (2018) teigia, kad šiuolaikinės visuomenės socialinio vystymosi tikslas visada yra visapusiškas gyvenimo kokybės gerinimas. Ši autorės mintis leidžia teigti, kad švietimas yra pagrindas tam, kad žmogus galėtų pilnai save realizuoti ir tapti pilnavertišku visuomenės nariu.

Suaugusiųjų mokymosi būdų yra ne vienas. Jeigu vaikai iki 18-19 metų dažniausiai mokosi mokyklose iš knygų ir mokytojų, taip mokydami tik formaliai, suaugę žmonės gali pasirinkti ir kitokius mokymosi būdus. Remiantis Valstybinio audito ataskaita „Pedagogų klasifikacijos tobulinimas“ (2016) galima išskirti tris pagrindinius mokymosi būdus, t. y. formalųjį švietimą, neformalųjį švietimą bei savaiminį švietimą, kuriuos galima trumpai apibūdinti taip:

- Formalusis švietimas. Šis švietimo būdas vyksta mokslo ir švietimo įstaigose. Mokymosi būdas yra tikslingas, apgalvotas, organizuotas, turi fiksuotą trukmę bei tvarkaraštį; hierarchinį vertinimą, registracijos ar priėmimo reikalavimus. Formalusis švietimo būdas vykdomas įvairiuose švietimo institucijose (pradinės mokyklos, gimnazijos, kolegijos, universitetai), kuriuose yra iš anksto numatoma mokymosi tvarka, metodika, turinys ir mokymuisi skirtos priemonės. Baigus tokias studijas, šių institucijų mokiniai gauna kvalifikaciją įrodančius dokumentus.

- Neformalusis švietimas. Šis mokymosi būdas dažniausiai vykdomas prie švietimo ar mokymų sistemų. Šis mokymas taip pat yra apgalvotas ir organizuotas bei turi vieną bendrą bruožą su formaliojo ugdymu – jis yra apribotas institucine priklausomybe. Neformalusis švietimas dažnai priskiriamas kvalifikacijos tobulinimui ir gali būti vykdomas net darbovietėje. Šį mokymosi būdą gali vykdyti įvairios visuomeninės organizacijos ir grupės, be to, organizacijos, kurios įkurtos formaliai sistemai palaikyti (muzikos, meno, sporto privatūs mokymai ir užsiėmimai). Tačiau baigus šiuos mokymus, nėra išduodami dokumentai, kurie yra pripažinti valstybės.

- Savaiminis mokymasis. Tai mokymasis, kuris vyksta natūraliai kiekvieną dieną. Šis mokymosi būdas, priešingai negu formalusis ar neformalusis, gali būti neapgalvotas, neturėti aiškaus turinio, būti neorganizuotas, nestruktūrizuotas bei vykdomas individualiais sumetimais. Tokio mokymosi pagrindas yra noras patenkinti asmeninius, socialinius ar šeimos poreikius. Neretai toks mokymasis neįvardijamas griežtai kaip mokymasis.

Remiantis šiais pateiktais mokymosi būdais, galima pastebėti jų esminius skirtumus. 1 lentelėje pavaizduoti formalaus ir neformalaus suaugusiųjų švietimo esminiai skirtumai, remiantis mokslinio pobūdžio literatūra.

1 lentelė. Formalaus ir neformalaus suaugusiųjų mokymosi būdų skirtumai

Sąvoka	Apibūdinimas	Požymiai	Autorius
Formalusis suaugusiųjų švietimas	Yra vykdomas remiantis teisės aktų nustatyta tvarka ir patvirtintas įregistruota ugdymo programa, kurią pabaigus gaunamas pradinis, pagrindinis, vidurinis, aukštesnysis, aukštasis išsilavinimas ir klasifikacija	• Formalus • tikslingas • organizuotas, • įteisintas	LR Švietimo įstatymas, 2011
	Griežtai reglamentuojama mokymosi veikla	• Nelanksti, • apribojami mokymosi dalyviai	Schwier A. ir kt., 2013

Sąvoka	Apibūdinimas	Požymiai	Autorius
Formalusis suaugusiųjų švietimas	Suplanuota, tikslinga, organizuota (semestrai, tvarkaraščiai, akademinės valandos) mokymosi veikla, kuri vyksta formalaus švietimo įstaigose, o baigus mokymus yra išduodami valstybės pripažinti dokumentai	• Organizuotumas • valstybėje turi aukštą statusą • gilus • išsamus • visapusiškas	Zinkevičienė N., 2013
Neformalusis suaugusiųjų švietimas	Visuomenės ar asmens norus atspindintis mokymasis ar lavinimasis, kurį baigus nėra išduodamas valstybės pripažintas dokumentas, kuris patvirtintų išsilavinimo pakopos ar atskiro modulio baigimą ar kvalifikacijos įgijimą	• Lankstus • Vienkartinis • Laisvas • Atsitiktinis • atitinkantis išskeltus reikalavimus	Linkaitytė G. ir kt., 2011
	Neoficialus mokymasis, kuris orientuotas į visuomenės narių gyvenimo kokybės gerinimą	• Neorganizuotumas • nesusisteminimas • nestandartizuota	MacKean R. ir kt., 2011
	Formalaus ugdymo alternatyva, formalų ugdymą papildantis elementas, savarankiška ugdymo sritis	• Alternatyva, • lankstumas, • inovatyvumas	Petraitytė G., Lingytė A., 2010

Šaltinis: sudaryta remiantis G. Kondratavičiūte, 2014

Kaip matyti iš 1 lentelės, formalus ir neformalus suaugusiųjų švietimas skiriasi tiek mokymosi vieta, mokymosi laiku, tiek dokumentavimu ir mokymosi rezultatų pripažinimu valstybėje. N. Zinkevičienės (2013) teigimu, formalusis švietimas suteikia įvairių įgūdžių ir žinių, kurių išmokstama mokymosi metu. Formalusis švietimas dažnai identifikuojamas kaip besitęsiantis procesas, paremtas amžiaus/klasių principu, biurokратиškai struktūruotose formalaus ugdymo institucijose, prasidedantis

darželio grupėse ir pasibaigiantis aukštojo mokslo laipsniais (Dudaitė, 2018). Tačiau remiantis R. A. Schwier ir kt. (2013), formalusis suaugusių mokymas yra ganėtinai nelankstus ir apriboja mokymosi procese dalyvaujančius asmenis.

Tuo tarpu neformalusis suaugusiųjų švietimas atsižvelgia visuomenės ir asmens norus ir interesus

(Linkaitytė, Šuliakaitė ir kt. 2011). Šis mokymosi būdas tampa svarbus ir parankus tuomet, kai suaugusiam asmeniui atsiranda atsitiktinis ar vienkartinis noras mokytis, pavyzdžiui, pagyvenusio amžiaus žmogus nori išmokti elgtis su naujosiomis technologijomis. Neformalusis suaugusiųjų švietimas yra labiausiai aiški ir matoma mokymosi visą gyvenimą forma, skirta suaugusiems, jau pabaigusiems formaliojo ugdymo pakopas (Dudaitė, 2018). Tačiau be to nuolatos egzistuoja neformalusis mokymasis, aplenkiantis bet kokias institucines mokymosi programas, kursus ar seminarus. Kadangi šis mokymosi būdas nepasižymi tam tikra griežta struktūra, jis populiarus ir patrauklus įvairioms žmonių grupėms (bedarbiams, tėvams, kurie augina mažus vaikus, pagyvenusio amžiaus žmonėms ir pan.).

Apibendrinant galima teigti, kad neformalus mokymasis tai yra suaugusiųjų mokymosi forma, kuriai netaikomi konkrečioje suaugusiųjų švietimo sistemoje numatyti formaliojo mokymosi reikalavimai. Tačiau didelę įtaką turi šioje sistemoje kuriamos mokymosi galimybės pagyvensiems žmonėms. Kokybiško visą gyvenimą trunkančio mokymosi prieinamumas yra būtinas visiems žmonėms, nepaisant jų užsiėmimo ar aplinkybių (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija).

1.2.2. Neformalaus suaugusiųjų švietimo samprata ir dokumentai reglamentuojantys neformalųjį suaugusiųjų švietimą Lietuvoje

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sąvoka yra plačiai naudojama, tačiau įvairioje literatūroje ir teisės aktuose galima rasti kiek skirtingų jos apibrėžimų. Suaugusiųjų švietimas dažniausiai suprantamas kaip veikla, kurios imasi atskiri švietėjai ar švietimu besirūpinančios institucijos norėdamos pasiekti suaugusiųjų žmonių, jų grupės ar bendruomenės žinių, požiūrių ar įgūdžių kaitos. Suaugusiųjų švietimui kaip socialiniam reiškiniui, gali būti suteikiamos trys prasmės (Linkaitytė, Šuliakaitė ir kt., 2011).

Pirmąją prasme, suaugusiųjų švietimas apibūdinamas kaip procesas, kurio metu suaugusieji įgyja naujas patirtis ir jų pagalba įgyja naujas žinias, supratimą, įgūdžius, interesus, požiūrius ar normas. Šio proceso iniciatoriais gali būti patys suaugusieji arba įvairios institucijos, siekiančios įtraukti savo darbuotojus arba klientus.

Antrąją prasme suaugusiųjų švietimas suprantamas kaip specialiai suaugusiems skirta edukacinė veikla (kursai, paskaitos, seminarai, programos, debatai, konferencijos). Šios sampratos pagrindinis tikslas suaugusiems mokytis pagal poreikius ir darbo būdų bei metodų parinkimas.

Trečioji samprata apjungia suaugusiųjų švietimą kaip procesą ir kaip veiklą. Suaugusiųjų švietimas tampa judėjimu, nukreiptu į bendro kultūros lygio kėlimą, nes bendro tikslo siekia andragogai, institucijos ir įvairios asociacijos.

Tiek formalųjį, tiek neformalųjį švietimą reglamentuoja tam tikri Lietuvos Respublikos dokumentai ir teisės aktai. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą reglamentuojantys dokumentai: Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2011), Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas (2014), Nutarimas dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016-2023 metų plėtros programos patvirtinimo. Toliau pateikiama šių dokumentų apžvalga (žr. 2 lentelė).

2 lentelė. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą Lietuvoje reglamentuojančių dokumentų apžvalga

Reglamentuojantis dokumentas	Paskirtis	Autorės pastabos
Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas <i>16 str. Neformalusis suaugusiųjų švietimas</i> (2011)	Sudaryti sąlygas asmeniui mokytis visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kompetencijų.	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo paskirtis yra sudaryti tinkamas sąlygas suaugusiems žmonėms (ne jaunesniems nei 18 metų) mokytis visą gyvenimą nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, išsilavinimo, socialinės padėties ir kt.
Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas (2014)	Suteikti teises garantijas asmeniui įgyvendinti įgimtą teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, laiduoti galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, atrasti naujų gyvenimo prasmų, skatinti ne tik gerinti profesinius įgūdžius, bet ir kurti prasmingą laisvalaikį, būti aktyviu demokratinės visuomenės nariu.	Šiame įstatyme numatyti tikslai, atsižvelgiant į valstybės vykdomą kryptingą mokymosi visą gyvenimą plėtros politiką, nustatytas veiklos kryptis ir plėtros gairės, yra sudaryti sąlygos asmeniui tobulinti savo žinias ir kultūrinius interesus, ugdant asmenines kūrybines galias

Reglamentuojantis dokumentas	Paskirtis	Autorės pastabos
		ir gebėjimus bei tapti aktyviai demokratinės visuomenės piliečiais. Taip pat šiame įstatyme apibrėžiamos teisės, kurias gauna neformaliajame suaugusiųjų švietime dalyvaujantys asmenys: nemokama informacija, galimybė pasirinkti švietimo įstaigą, gauti valstybės paramą ir įgytų kompetencijų pripažinimą.
Nutarimas dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016-2023 metų plėtros programos patvirtinimo	Sukurti ir išplėtoti neformalųjį suaugusiųjų švietimą ir tęstinį mokymąsi laiduojančią ir prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą, atitinkančią atviroje pilietinėje visuomenėje darbo rinkoje veikiančio asmens ir visuomenės poreikius	Nutarime pabrėžiami tokie svarbiausi su neformaliojo suaugusiųjų švietimu susiję aspektai: • mokymasis visą gyvenimą minimas kaip vienas iš pagrindinių veiksnių, užtikrinančių Lietuvos visuomenės pasirengimą pasaulio kaitai ir leidžiančių kurti sumanią visuomenę; • pripažįstama, kad mokymasis visą gyvenimą ir gebėjimų ugdymas – svarbiausi elementai, reaguojant į esamą ekonomikos krizę bei gyventojų senėjimą; • vienas iš svarbiausių kriterijų – gebėjimo mokytis ugdymas, kuris neatsiejamas nuo mokymosi visą gyvenimą idėjos.

Visi šie neformalųjį suaugusiųjų švietimą Lietuvoje reglamentuojantys dokumentai padeda užtikrinti ir laiduoti sistemingą suaugusiųjų švietimo vyksmą mokymosi visą gyvenimą kontekste, sykiu sudarant ne tik praktinius švietimo reguliavimo priemonių veikimo mechanizmus, bet ir teisinio laidavimo/garanto precedentes (Butvilienė, 2014). Neformalųjį suaugusiųjų švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose siekiama išryškinti suaugusiųjų švietimo reikšmę stiprinant žmonių galias.

1.2.3. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą įgyvendinančios įstaigos

Lietuvoje neformalųjį suaugusiųjų švietimą organizuoja ir jo procesus prižiūri valstybinis ir privatus mokymų sektoriai. Mokymosi aplinkos apima nesuskaičiuojamą įvairovę erdvių, pradedant nuo spontaniškos reakcijos į supančią kasdienybę iki griežtai organizuoto dalyvavimo formalaus švietimo programose (Dudaitė, 2018). Aptariant valstybinio sektoriaus švietimo institucijų spektrą, reikia pažymėti, kad mūsų šalyje mokymosi visą gyvenimą politikos formavimo, vykdymo bei koordinavimo funkcijas atlieka LR Švietimo ir mokslo ministerija, LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei joms pavaldžios institucijos; taip pat kitos ministerijos savivaldybių ir apskričių viršininkų administracijos. 3 lentelėje pateikiamos institucijos, aktyviai prisidedančios prie suaugusiųjų švietimo vystymo, stiprinimo ir plėtros bei sykiu prisidedant prie valstybės strateginių tikslų europinėje dimensijoje.

3 lentelė. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą įgyvendinančios valstybinio sektoriaus institucijos

Institucija	Veikla
Nacionalinė švietimo agentūra	Rengia ir įgyvendina tikslines suaugusiųjų tęstinio mokymosi programas; įgyvendina programas, skirtas suaugusiųjų mokytojų kvalifikacijos tobulinimui bei metodinei veiklai plėtoti ir stiprinti.
Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras	Vykdo nacionalinius profesinio mokymo sistemos tobulinimo projektus ir atlieka profesinio mokymo kokybės vertinimo organizavimą.
Užimtumo tarnyba	Darbo pasiūlos ir paklausos derinimas; darbo ieškančių asmenų užimtumo galimybių didinimas; bendradarbiavimas su socialiniais ir darbo rinkos partneriais; socialinės atskirties mažinimas; nedarbo prevencijos ir darbuotojų atleidimo iš darbo pasekmių švelninimas; viešųjų paslaugų teikimas ir užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimas ir kt.

Institucija	Veikla
Visuomenės sveikatos centras	Visuomenės sveikatos stiprinimas savivaldybės bendruomenėje; savivaldybės visuomenės sveikatos stebėseną (monitoringas); pagal kompetenciją užkrečiamųjų ligų profilaktika savivaldybėje; neinfekcinių ligų ir traumų profilaktika ir kontrolė savivaldybėje; visuomenės sveikatos programų savivaldybėje įgyvendinimas; sveikatos stiprinimas ir kt.
Biblioteka	Visuomenės mokymas; visuomenės socialinė-ekonominė gerovė; efektyvus valdymo principų diegimas visuomenės poreikius atitinkančią plėtrą.
Trečiojo amžiaus universitetas	Suteikia galimybę vyresnio, pensinio amžiaus žmonėms dar daug metų išlikti aktyvia visuomenės dalimi ir turėti galimybę džiaugtis šviesia senatve, kad pagyvenę žmonės, dažniausiai jau tapę pensininkais, turintys nemažai laisvo laiko, galėtų skirti jį studijoms, tobulėjimui, savo jaunystės siekių ir svajonių įgyvendinimui.

Šaltinis: sudaryta autorės

Neformalųjį mokymą taip pat įgyvendina formalųjį švietimą teikiančios įstaigos – profesinio mokymo įstaigos, įmonės, įtraukusios tokią veiklą į savo nuostatus arba turinčios Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos išduotas licencijas mokyti. Kitos šalies ministerijos, pavyzdžiui, Krašto apsaugos, Užsienio reikalų, Finansų, Susisiekimo, Sveikatos apsaugos, Kultūros, turi sukūrusios savo neformaliojo suaugusiųjų mokymo struktūras, kuriose kvalifikaciją tobulina tų sričių specialistai.

Apibendrinant valstybinio sektoriaus vykdomą suaugusiųjų švietimą galima teigti, kad šis švietimas yra orientuotas į socialinių problemų sprendimą bei iššūkių, su kuriais susiduria visuomenė, įveikimą. Skiriamieji valstybinio (viešojo sektoriaus) švietimo bruožai – mokymasis per bendruomenę suvokiant kai kurių pakankamai svarbių visuomenėje kylančių problemų reikšmę bei atrandant sprendimo kelius (Butvilienė, 2014).

Greta paminėtų kai kurių valstybinio sektoriaus institucijų, reikšmingas neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmuo tenka ir nevyriausybinėms organizacijoms bei asociacijoms:

- Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija – nevalstybinė, pelno nesiekianti asmenų ir įvairių tipų organizacijų savarankiška sąjunga, turinti juridinio asmens teises. Ši asociacija bendradarbiaudama su Lietuvos bei kitų šalių suaugusiųjų švietėjais ir institucijomis, telkiame pavienius

asmenis bei įvairių organizacijų narius nuolatinio mokymosi visuomenėje nuostatos ugdymui ir tęstinio mokymosi galimybių plėtotei.

- Lietuvos suaugusiųjų mokymo centro vadovų asociacija, kuri dalyvauja formuojant šalies suaugusiųjų švietimo politiką bei skatina bendradarbiavimą tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo institucijų.

Pagyvenusių žmonių neformalųjį švietimą vykdo Trečiojo amžiaus universitetai (toliau – TAU). Šiuo atveju žodis „universitetas“ neatitinka įprastos universiteto reikšmės. TAU gali būti programa, kurią dažnai vykdo savivaldybės įstaiga ar aukštoji mokykla. TAU gali būti įkūrę fiziniai asmenys, bet nebūtinai įregistravę tai kaip juridinį asmenį. Trečiojo amžiaus universitetuose galima rasti istorijos, politologijos, užsienio kalbų, informacinių technologijų paskaitų, taip pat čia galima mokytis dainuoti, šokti, kartu leisti laisvalaikį parodose ar išvykose. Šių visuomeninių organizacijų veikla skatina pagyvenusio amžiaus žmonių socialinę integraciją į visuomenę, žadina norą nuolat mokytis. Pokyčiai švietime yra neišvengiami, juos skatina nuolat kintančios gyvenimo sąlygos, švietimo politikos pokyčiai. Planinga švietimo kaita apima tikslingus pokyčius, naujovių įtvirtinimą (Valackienė, Želnienė, 2018).

Kaip pažymi J. Butvilienė (2014), privatus mokymų sektorius yra kur kas įvairiapusiškesnis nei valstybinis, nes visuomenės restruktūravimosi procesuose ir darbuotojų įgūdžiais/kompetencijomis grįstos karjeros paradigmų įsigalėjimo fone privatus sektorius tapo ypač matomas bei pripažįstamas. Tačiau galima matyti, kad valstybės ir vietos valdžios institucijos vis daugiau bendradarbiauja su privačiu sektoriumi, nes auga investicijų poreikis viešajai infrastruktūrai ir viešosioms paslaugoms plėtoti bei jų kokybei tobulinti. Ribotos viešojo sektoriaus galimybės skirti šiam tikslui pakankamą finansavimą skatina ieškoti naujų priemonių ir galimybių, sudarant sąlygas, pritraukti privataus kapitalo investicijas viešojo sektoriaus poreikiams tenkinti. Plačiąja prasme šią partnerystę galima apibrėžti kaip viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą, įgyvendinant infrastruktūros projektus ar teikiant viešąsias paslaugas (Viešojo ir privataus sektorių partnerystė, 2020).

Apžvelgus neformalųjį suaugusiųjų švietimą įgyvendinančias įstaigas galima daryti išvadą, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas yra organizuojamas tiek valstybinio, tiek ir privataus sektoriaus mokymo organizacijų. Valstybinio ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas ir partnerystė švietimo sferoje iš esmės sąlygoja geresnę suaugusiųjų mokymosi infrastruktūrą, švietimo programų įvairovę bei socialinį žmonių saugumą.

1.2.4. Neformaliojo švietimo paslaugų ir mokymosi visą gyvenimą ryšys gerinant pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę

Žmogaus senėjimas, su amžiumi atsiradę ir besikaupiantys fiziniai (morfofiziologiniai), psichologiniai ir socialiniai pokyčiai. Pagyvenęs žmogus ilgą laiką dirbęs ir jautęsis reikalingas, staiga turi prisitaikyti prie naujo, gerokai lėtesnio gyvenimo ritmo. Išėjęs į pensiją žmogus tiesiog nežinodamas kaip save realizuoti šioje naujoje situacijoje, ima socialiai degraduoti, o tai daro neigiamą įtaką ne tik jo psichologinei, bet ir fizinei sveikatai, o tuo pačiu blogėja bendra žmogaus gyvenimo kokybė.

Senėjimas susijęs su vyraujančiomis tam tikro amžiaus grupės socialinėmis normomis, socialiniais stereotipais, individualiais ir bendrais sociokultūriniais veiksniais, socialinėmis vertybėmis (Visuotinė Lietuvių Enciklopedija, 2019). Kiekvieno žmogaus individuali senėjimo patirtis priklauso ne tik nuo jo organizmo biologinio senėjimo ypatumų, bet ir nuo to, kaip jis pats ir kiti visuomenės nariai supranta senatvę. Sociologai tiria senėjimą ne tik kaip procesą (žmogaus socialinių statusų ir socialinių vaidmenų kaitos nuo brandos iki mirties dėsningumus), bet ir kaip gyveno raidos paskutinę pakopą – pagyvenusio amžiaus žmonių socialinę elgseną, socialinius veiksmus, socialinius padarinius. Pagal PSO pagyvenusiais žmonėmis laikomi 65 metų ir vyresni žmonės (WHO, 2020), tačiau pagyvenusio amžiaus žmogus siejamas ne tik su chronologiniu amžiumi, bet ir su ekonominiais (išėjimas į senatvės pensiją amžius), socialiniais (pvz., pagyvenusiam amžiui primetamas socialinis vaidmuo ir socialinis statusas – senelio, ligonio, nesavarankiško asmens), neįgalaus asmens fizinės ir psichinės raidos (pvz., fiziologinio gebėjimo pratęsti giminę praradimas, atminties silpnėjimas, mąstymo lėtėjimas) ir kitais veiksniais.

Teigiama, kad daugelis pagyvenusio amžiaus tarpsnio problemų iškyla dėl socialinių vaidmenų sumažėjimo, nes tai turi įtakos fiziniam ir protiniam aktyvumui, mažiau patenkinami bendravimo poreikiai (Kim ir kt., 2014). Daugelis pagyvenusio amžiaus žmonių priklauso pažeidžiamai socialinei grupei. Vienas būdų, kuris gali padėti šio amžiaus tarpsnio žmonėms susitaikyti su neišvengiamu gyvenimo laikotarpiu ir lengviau įveikti šiuo periodu kylančias problemas, palaikyti sveikatingumą ir gyvenimo kokybę, yra užsiėmimas pasitenkinimą ir džiaugsmą teikiančia veikla, būti aktyviu visuomenės nariu. Labai svarbūs pagyvenusio amžiaus tarpsnyje saviraiška ir savęs realizavimas, todėl neformalusis suaugusiųjų švietimas tampa raktu į sėkmingą senėjimą. Norint, kad saviraiška būtų galima, asmuo turi nebijoti išbandyti įvairias naujoves, idėjas, patirtis ir būti visam tam atviras (Rogers, 2015). Šiuo atveju neformalusis suaugusiųjų švietimas turi atverti ir siūlyti įvairias mokymosi galimybes, padedančias žmogui tobulinti gebėjimus remiantis kvalifikacijomis ir visapusišku savęs tobulinimu, įgyjant pasitikėjimo savo jėgomis, atsakomybės už save, bendruomenę, valstybę ir aplinką (Valstybinė švietimo strategija, 2014).

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo turinio ir formų įvairovė yra plati, todėl kiekvienas pagyvenusio amžiaus žmogus gali išsirinkti sau tinkamiausią užsiėmimą. Neformalusis suaugusiųjų švietimas vykdomas pagal programas, kurios gali būti teikiama kontaktiniu, nuotoliniu arba mišriu būdu.

Pagal savo paskirtį neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos apima šias lygiavertes sritis ir atitinkamus programos tipus:

- bendrųjų kompetencijų plėtotės – programos, skirtos plėtoti mokymosi visą gyvenimą kompetencijas: raštingumo; kalbų; matematikos, gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos; skaitmenines; asmenines, socialines ir mokymosi; pilietines; verslumo; kultūrinio sąmoningumo ir raiškos; kitas aktualias kompetencijas, tiesiogiai nesiejamas su profesine kvalifikacija;
- kvalifikacijos tobulinimo – programos, skirtos konkrečios profesijos (specialiųjų) kompetencijų plėtotei siekiant lanksčiai įsitraukti į besikeičiančią darbo rinką ir (arba) planuojant profesinę karjerą;
- saviraiškos – programos, skirtos lavinti asmens kūrybines galias ir gebėjimus, įgyvendinti prasmingus laisvalaikio ir (arba) savanorystės projektus;
- tikslinės (užsakomosios) – programos, skirtos visuomenės švietimui strateginiais visuomenės ir valstybės raidos klausimais (pavyzdžiui, sveikos gyvensenos, smurto prevencijos, energijos tausojimo, ekosistemų apsaugos ir kt.), skatinant visuomenės solidarumą, aktyvų pilietiškumą ir dalyvavimą (Tomilinas, Norkienė ir kt., 2018).

Remiantis 2019 metų Klaipėdos mieste vykdytų neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų sąrašu (žr. 1 priedas) galima teigti, kad pagyvenusio amžiaus žmonėms (65 metų ir vyresniems) yra gausu gyvenimo kokybę gerinančių ir užimtumą skatinančių programų, pavyzdžiui: programa „Atverkime tautinių kultūrų skrynią“ skirta pagyvenusio amžiaus žmonės supažindinti su kitų tautų kultūra per muziką, dainas, choreografiją, tautodailę, išmokyti dainuoti ir šokti kitų tautų dainas ir šokius, pasigaminti kitų tautų tautodailės suvenyrus ir tautinių rūbų aksesuarus; programa „Kalbą mokėsi – susikalbėsi“ skirta 18-80 metų suaugusiems asmenims. Į šią programą bus skatinami aktyviau įsijungti pagyvenusio amžiaus žmonės, kad jie įgytų kalbos pagrindus ir patobulintų bendravimo įgūdžius, skirtus bendravimui įvairiomis laisvalaikio ir kasdienėmis buitinėmis temomis; gebėtų bendrauti (paklausti / atsakyti į klausimus, priimti ir perduoti informaciją) išvykę į užsienį; programa „Sielos ir kūno mankšta senjorui“ skirta tobulinti asmenų, vyresnių nei 63 metų, sveikos gyvensenos įgūdžius pagal kinų mediciną, siekiant fizinės, psichinės, dvasinės darnos. Baigę mokymus dalyviai žinos apie seną, alternatyvią sveikatinimo sistemą – kinų mediciną, jos ištakas, filosofiją, kompleksinį požiūrį į žmogų, jo gyvenimą bei sveikatą, sveikatinimo būdus ir galimybes. Išmokę pažinti

save, gebės tinkamai pasirinkti ir taikyti įvairias praktines kinų medicinos priemones, derinti sveiką mitybą bei veiklos pobūdį kasdieniniame gyvenime, gerindami savo fizinę, psichinę ir dvasinę darną.

Aukščiausią žmogaus raidos matmenį sudaro natūralios žmogaus pastangos tobulinti savo gabumus, talentą ir visą savyje, kas yra humaniška, vertinga ir tikra (Žukauskienė, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas yra neatsiejamas nuo šiandieninės nuolat tobulėti siekiančios visuomenės. Mokymasis visą gyvenimą tampa būtinybe ir siekiamu švietimo tikslu, kuomet vis labiau įsivyrėja nuomonė, kad pagyvenusių suaugusių žmonių gyvenimo kokybė priklausys nuo turimų žinių, įgūdžių, reikalingų sugebėti prisitaikyti kintančiame pasaulyje.

II. PAGYVENUSIO AMŽIAUS ŽMONIŲ GYVENIMO KOKYBĖS GERINIMAS TEIKIANT NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PASLAUGAS KLAIPĖDOS MIESTE TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimo tikslas – atskleisti pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius, mokymosi galimybes neformaliajame švietime ir gyvenimo kokybės pokyčius, teikiant neformaliojo švietimo paslaugas.

Tyrimo klausimai:

- Kaip Jūs manote, kokie veiksniai lemia pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę?
- Teigiama, kad Mokymasis visą gyvenimą – tai visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines srities kompetencijas. Ar Jums tai atrodo svarbi veikla pagyvenusiam žmogui? Atsakymą pagrįskite.
- Išsakykite savo nuomonę apie pagyvenusio žmogaus mokymosi galimybes visuomenėje?
- Kaip išsiaiškinate besimokančiųjų poreikius (lūkesčius), ko jie tikisi iš Jūsų rengiamų užsiėmimų?
- Kaip pasikeičia pagyvenusio žmogaus gyvenimas suteikus neformaliojo švietimo paslaugas? Atsakymą pagrįskite.

Hipotezė. Neformalusis suaugusiųjų švietimas gerina pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę.

2.1.1. Tyrimo imties charakteristikos

Tiriant pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimą teikiant neformaliojo švietimo paslaugas Klaipėdos mieste, buvo apklaustos neformalųjį suaugusiųjų švietimą vykdančios andragogai, turintys andragogo išsilavinimą (viso 7 informantai). Kokybiniam tyrimui neaktualus tiriamųjų skaičius, o aktualus gauto interviu teksto turinys – jo gilumas, išsamumas, nauja informacija (Žydzūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Atrenkant interviu dalyvius buvo taikomas tikslinės atrankos būdas, ir esminis atrankos kriterijus – tai, andragogai, kurios teikia neformaliojo švietimo paslaugas pagyvenusiems žmonėms Klaipėdos mieste. Tyrime dalyvavo andragogai iš Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuro (2 informantai), Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos (3 informantai) ir Klaipėdos apskrities viešosios Ievos Simonaitytės bibliotekos (2 informantai). Tyrimui pasirinkta imtis – 7 informantai. Kokybiniame tyrime tyrimo dalyvių skaičius

priklauso nuo kiekviename interviu gaunamos tekstinės/žodinės informacijos naujumo ir pasikartojamumo (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Tyrimo dalyvavusių informantų charakteristika pateikiama 4 lentelėje. Tyrimo dalyvavę asmenys šiame darbe vadinami informantais.

4 lentelė. Informantų charakteristikos

Interviu Nr.	Lytis	Amžius	Išsilavinimas
A1	Moteris	46	Aukštasis universitetinis
A2	Moteris	33	Aukštasis universitetinis
A3	Moteris	47	Aukštasis universitetinis
A4	Moteris	27	Aukštasis universitetinis
A5	Moteris	33	Aukštasis universitetinis
A6	Moteris	28	Aukštasis universitetinis
A7	Moteris	36	Aukštasis universitetinis

Šaltinis: sudaryta autorės

Iš 4 lentelės matyti, kad informantai – visos moterys, kurių amžiaus vidurkis – 36 metai. Visi tyrimo dalyviai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

2.1.2. Tyrimo metodai

Darbe naudojamas kokybinio tyrimo metodas, nes kokybinė turinio analizė įgalina aprašyti tam tikrose aplinkose pasireiškiančius reiškinius arba procesus, remiantis unikaliomis žmonių patirtimis (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Vienas iš pagrindinių kokybinio tyrimo analizės privalumų yra tai, kad duomenų analizės procedūros leidžia tyrėjui sutraukti didelės apimties informaciją, pagal turinį ir prasmę jungti tyrimo duomenis į subkategorijas ir kategorijas, formuluoti empiriniais duomenimis pagrįstas išvadas. Kokybiniai tyrimai yra skirti atskleisti tikslinės auditorijos elgsenos diapazoną ir suvokimą, kuris skatina jį, atsižvelgiant į konkrečias temas ar problemas (Qualitative Research Consultants Association [QRCA], 2018). Kokybiniam tyrimo instrumentu laikomas pats tyrėjas, kuris analizuoja interviu tekstus, siekdamas atskleisti žmonių suvokimo, elgesio, strategijų, sąveikų įvairovę. Analizuodamas kokybinio tyrimo duomenis, tyrėjas perteikia, kaip tyrimo dalyviai suvokia patirtis, reiškinius, tačiau nevertina informantų asmenybių (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Kokybiniam tyrimo vykdymui pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas (kitaip dar vadinamas iš dalies struktūruotu arba kryptingu interviu), kuris leidžia išsamiau pažinti tiriamąjį ir gauti tyrimui reikalingą informaciją. Šis metodas remiasi planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai, jų pateikimo seka, tačiau numatyta, kad tyrimo eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų (Telešienė, 2012). Taigi pusiau struktūruoto interviu pasirinkimą lėmė šio metodo betarpiškumas, lankstumas, galimybė rinkti duomenis iš nedidelės informantų grupės, naudoti platesnius tyrimo klausimus ir atskleisti socialinę tikrovę tiriamųjų požiūriu. Norint gauti išsamią informaciją, t. y. siekiant ne tik išklausti, bet ir skatinti informantą pasidalinti savo mintimis, patirtimi ir požiūriu apie tiriamą reiškinį, buvo pasirinkta interviu technika – pokalbis. Su 4 informantais asmeninis interviu vyko akis-į akį, o su 3 informantais – interviu telefonu.

2.1.3. Tyrimo instrumentas

Situacijai apie pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimą teikiant neformaliojo švietimo paslaugas sudarytas klausimynas iš 5 pagrindinių ir 6 papildomų klausimų (žr. 2 priedas). Pagrindiniai klausimai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Pusiau struktūruoto interviu klausimai

Klausimas	Klausimo ryšys su tyrimo problema
Kaip Jūs manote kokie veiksniai lemia pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę?	Išsiaiškinti veiksnius, kurie lemia pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę.
Teigiama, kad Mokymasis visą gyvenimą – tai visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines srities kompetencijas. Ar Jums tai atrodo svarbi veikla pagyvenusiam žmogui? Atsakymą pagrįskite.	Išsiaiškinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmenį pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenime.
Išsakykite savo nuomonę apie pagyvenusio žmogaus mokymosi galimybes visuomenėje?	Pateikti andragogų požiūrį apie pagyvenusio amžiaus žmogaus mokymosi galimybes visuomenėje.

Klausimas	Klausimo ryšys su tyrimo problema
Kaip išsiaiškinate besimokančiųjų poreikius (lūkesčius), ko jie tikisi iš Jūsų rengiamų užsiėmimų?	Išanalizuoti, kokie pagyvenusių žmonių lūkesčiai prieš pradedant lankyti neformaliojo ugdymo užsiėmimus.
Kaip pasikeičia pagyvenusio žmogaus gyvenimas suteikus neformaliojo švietimo paslaugas? Atsakymą pagrįskite.	Atskleisti, kaip pasikeičia pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimas suteikus neformaliojo švietimo paslaugas.

Šaltinis: sudaryta autorės

Iš 5 lentelės matyti, kad kiekvienas informantams užduotas klausimas turi ryšį su tyrimo problema.

2.1.4. Tyrimo eiga

Kokybinis tyrimas buvo vykdytas 2020 m. kovo–balandžio mėn. Tyrimo (interviu) dalyviai buvo neformalųjį suaugusiųjų švietimą vykdančios andragogai, kurie turi andragogo išsilavinimą (iš viso 7). Su informantais buvo susitinkama sutartu laiku, sutartoje vietoje, dažniausiai neformalųjį suaugusiųjų švietimą įgyvendinančiose įstaigose arba bendraujama telefonu, vieno interviu trukmė ~ 30 min. Informacija rinkta interviu įrašinėjant į mobiliojo telefono „Samsung Galaxy A50“ diktofoną, vėliau – interviu nuorašus surenkant kompiuteriu. Interviu vyko pagal iš anksto paruoštą planą, gilinant pokalbį ir pildant jį reikšmingais ir temai tinkančiais klausimais. Interviu planas:

1. Tyrimo idėja;
2. Tyrimo klausimų formulavimas;
3. Tyrimo planavimas;
4. Duomenų rinkimas;
5. Duomenų analizė;
6. Atsakymas į tyrimo klausimus;
7. Teorinis tyrimo rezultatų interpretavimas;
8. Išvados ir rekomendacijos.

Tyrimo eigos metu buvo atsižvelgta į Yin (2011) rekomendacijas. 6 lentelėje pateikiamos kiekvienam kokybinį tyrimą vykdančiam tyrėjui svarbios šešios kompetencijos, jų paaiškinimas ir darbo autorės veiksmai, kuriais siekiama atitinkamų kompetencijų formavimo.

6 lentelė. Šešios tyrėjo kompetencijos

Šešios tyrėjo kompetencijos pagal Yin (2011)	Tyrimo praktikoje įgyvendinti veiksmai
KLAUSIMASIS: svarbu atkreipti dėmesį į informanto nuotaiką, kūno kalbą, intonaciją bei, žinoma, ištartus žodžius. Tyrėjas yra tiek klausytojas, tiek stebėtojas.	Atidžiai klausytasi atsakymų, stebėta aplinka, kurioje vyksta neformalieji suaugusiųjų švietimo užsiėmimai, taip pat mokymosi priemonės.
„GERŲ“ KLAUSIMŲ UŽDAVIMAS: ne tik klausimasis, bet ir taikliai užduoti klausimai yra tyrimo kokybiškumo rodiklis. Nepakankama temos ir klausimų sąsaja gali baigtis dideliu nereikalingos ir nepanaudojamos informacijos srautu popieriuje.	Užduoti pagal teorinę dalį sudaryti klausimai. Esant poreikiui informantams paaiškintos ir patikslintos klausimų formuluotės, klausimuose naudojamos sąvokos.
TYRIMO TEMOS IŠMANYMAS: literatūros ir panašių tyrimų apžvalga yra privaloma užduotis kiekvienam tyrėjui.	Atlikta išsami literatūros analizė; interviu metu atpažintos sąsajos tarp informantų atsakymų ir literatūroje pateiktos informacijos.
RŪPINIMASIS RENKAMAIS DUOMENIMIS: tyrėjas turėtų atsakingai žiūrėti į įrašinėjamus ar užrašinėjamus duomenis, vertinti tvarką ir jų svarbą.	Interviu nuorašai tą pačią dieną po interviu išsaugoti kompiuteryje.
KELIŲ VEIKSMŲ ATLIKIMAS VIENU METU: tyrėjas turi vienu metu klausyti, analizuoti, atpažinti informaciją, taip pat užrašinėti svarbius pastebėjimus.	Stengtasi empatiškai žvelgti į informanto situaciją, nusiteikimą kalbėti, informanto galimą skirti laiką ir aplinką, kurioje vyksta interviu.
ATKAKLUMAS: tyrėjas gali susidurti su įvairiomis kliūtimis, tačiau svarbu gebėti toliau vystyti tyrimą, nepaisant įvairių sunkumų. Tokiu atveju galima ir patartina konsultuotis su darbo vadovu, dėstytojais, kolegomis ir kitais specialistais.	Iškilus sunkumams atsakymų ieškota literatūroje, tariantis su darbo vadovu, dėstytojais, darbo temą atitinkančių sričių ekspertais.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Yin (2011)

Šiame darbe kategorijų ir subkategorijų skyrimas vyko keturiais etapais:

I etapas. Pusiaus struktūruotas interviu buvo išspausdintas kompiuteriu, skaitytas keliasdešimt kartų ir atrinkti duomenys, kurie bus toliau analizuojami, atsisakyta tokių duomenų, kurie nesusiję su tyrimo problema.

II etapas. Skiriami esminiai sakiniai, po to reikšmingos frazės, taip išskiriant kategorijas, pvz., 6 lentelė.

7 lentelė. Kategorijų išskyrimas

Tiriamąjo teiginys	Pagrindinė reikšminga frazė	Tyrėjo pastabos
„Manau, taip pat, kaip ir visų žmonių gyvenimo kokybei turi įtakos gyvensena, aplinka“. A4.	Gyvenimo kokybei turi įtakos	Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai

Šaltinis: sudaryta autorės

7 lentelėje pateiktas tiriamojo teiginys, kuris turi tyrimo tema reikšmingą frazę ir tampa pagrindine tyrimo kategorija.

III etapas. Kategorijos turinys buvo skaidytas į subkategorijas, pvz., 8 lentelė.

8 lentelė. Subkategorijų išskyrimas

Kategorija	Tiriamųjų teiginiai apie veiksnius lemiančius pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę	Tyrėjo pastabos	Subkategorijos
Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai	„Manau, vienas svarbiausių dalykų, tai yra sveikatos paslaugos, sveikatos paslaugų prieinamumas“. A6	Gyvenimo kokybė sudaryta iš daugelio įvairiausių sričių, iš kurių pagrindinės yra ekonominė būklė, psichologinė	Pagyvenusio amžiaus žmonių fizinė būklė

8 lentelės tęsinys

Kategorija	Tiriamųjų teiginiai apie veiksnius lemiančius pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę	Tyrėjo pastabos	Subkategorijos
	<i>“Psichologinis aspektas yra didelis čia toj vietoj”. A1</i>	būklė, fizinė būklė bei socialiniai ryšiai. Šiuo pagrindu skiriamos subkategorijos.	Pagyvenusio amžiaus žmonių psichologinė būklė
	<i>“Finansai – šitas veiksnys labai daug nulemia”. A2</i>		Pagyvenusio amžiaus žmonių ekonominė būklė
	<i>„Aš galvoju apskritai viskas, visi socialiniai veiksniai“. A5</i>		Pagyvenusio amžiaus žmonių socialiniai ryšiai

Šaltinis: sudaryta autorės

8 lentelėje pateiktas suskaidytas kategorijos turinys į subkategorijas, remiantis tiriamųjų teiginiais.

IV etapas. Galiausiai remiantis iš interviu teksto ekstrahuotais teiginiais, atlikta kategorijų ir subkategorijų analizė.

2.1.5. Tyrimo etika

Remiantis rekomendacijomis mokslinio tyrimo atlikimo etikai (Žydzžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017), atliekant kokybinius tyrimus būtina vadovautis, geranoriškumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo, teisės gauti tinkamą informaciją principais:

- kad tyrime dalyvaujantys andragogai nejaustų nerimo, baimės bei laisva valia dalyvautų organizuojamame tyrime, prieš pradedant kokybinį interviu buvo skambinama Klaipėdos mieste neformalųjį suaugusiųjų švietimą vykdančių įstaigų vadovėms, kurioms buvo pristatyta iš kokios aukštosios mokyklos yra tyrėjas, koku tikslu ir kokio pobūdžio tyrimą atlieka ir kur bus panaudoti analizės duomenys. Pažymėtina, jog norima, kad tyrime dalyvautų andragogai, kurie teikia neformaliojo švietimo paslaugas pagyvenusiems žmonėms (65 metų ir vyresniems). Kai buvo gauti duomenys, kokie

konkrečiai andragogai sutiko dalyvauti tyrime, elektroniniu paštu arba telefonu susisiekti su jais, ir siekiant nesukelti psichologinės įtampos, laikytis pagarbos asmens orumui principo, suderintas susitikimo laikas bei vieta ir dar kartą asmeniškai informuota tyrėjo ugdymo institucija, tikslas, kur bus panaudoti analizės duomenys bei pažadėta neplatinti informacijos ne tyrimo tikslais, neatskleisti informacijos, leidžiančios identifikuoti tyrimo dalyvių, taip pat atsiklausta, ar bus galima interviu įrašyti diktofonu;

- siekiant teisingumo principo pusiau struktūrizuotam interviu pasirinkti andragogai, turintys aukštąjį andragogo išsilavinimą, nes jie turi būti informatyvūs tiriamuoju požiūriu. Prieš pradedant interviu andragogai informuoti, kad jų interviu medžiaga bus žymima raide ir skaičiumi, t. y. A1, A2 ir t.t., neminint asmens tapatybę identifikuojančios informacijos;

- teisės gauti tikslią informaciją principas įgyvendintas informantus informuojant, jog tyrimui buvo svarbu atrinkti informatyvius dalyvius, kurie galėtų suteikti kokybiškos informacijos. Taip pat andragogams buvo pasiūlyta elektroniniu paštu atsiųsti interviu transkripciją, kad gauti rezultatai nebūtų iškraipyti ir pritempiami prie norimų rezultatų. Tačiau nė vienam andragogui nepageidaujant, tai nebuvo atlikta.

2.2. Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimas teikiant neformaliojo švietimo paslaugas Klaipėdos mieste tyrimo rezultatai

2.2.1. Pusiau struktūruoto interviu duomenų analizė

Atlikus tyrimą ir išanalizavus gautą informaciją išryškėjo penkios tyrimo kategorijos, kurios vėliau buvo išskaidytos į tam tikras subkategorijas. Žemiau pateiktoje lentelėje galima matyti, kokios kategorijos ir subkategorijos išryškėjo tyrime (žr. 9 lentelė).

9 lentelė. Tyrimo kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
1 Kategorija Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai	1.1. Fizinė būklė	„Sveikata yra vienas iš argumentų, nes vyresni, be abejo, visada su sveikata prasčiau jaučiasi.“ A1.
	1.2. Psichologinė būklė	„Be to galėčiau įvardinti ir emocinę sveikatą, emocinės ir psichologinės sveikatos stiprinimą.“ A6.

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
	1.3. Ekonominė būklė	„Pirkimas, ką gali nusipirkti, kaip gali laisvalaikį leisti.“ A2.
	1.4. Ekonominė būklė	„Aš galvoju apskritai viskas, visi socialiniai veiksniai.“ A5.
2 Kategorija Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmuo	2.1. Asmeninių kompetencijų tobulinimas	„Žmogus lavina save, lavina savo gebėjimus, gilina žinias.“ A4.
	2.2. Socialinių-pilietinių kompetencijų tobulinimas	„Aš tai galvoju, kad labai svarbus [socialinių-pilietinių kompetencijų tobulinimas], ne tie kas neturi tų socialinių santykių visų, negali mokytis, jie tiesiog nebemato prasmės gyventi.“ A5.
	2.3. Profesinių kompetencijų tobulinimas	„Surištos elektroninės paslaugos ir viešosios paslaugos, su kuriomis dabar jis [pagyvenęs žmogus] susiduria, tai bankai, Sodra.“ A1.
3 Kategorija Pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybės visuomenėje	3.1. Biblioteka	„Aktyvesni senjorai <....> renkasi įvairias veiklas bibliotekose, kuriose mokomi tiek kompiuterinio raštingumo, tiek kitų veiklų....“ A4.
	3.2. Visuomenės sveikatos biuras	„Dabar turim [visuomenės sveikatos biure] kineziterapeutus, kurie atlieka griuvimo ir balanso prevencijai testus.“ A5.
	3.3. Trečiojo amžiaus universitetas	Aktyvesni senjorai dalyvauja Trečiojo amžiaus universiteto veikloje...“ A4.

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
4 Kategorija Pagyvenusio amžiaus žmonių poreikiai (lūkesčiai)	4.1. Skaitmeninis raštingumas	„Vieni tiktai internetui, kiti mokesčius moko.“A7.
	4.2. Sveika gyvensena	„Atsavoris, užsisėdėjau, po menopauzės.“A3.
	4.3. Užsienio kalbų mokėjimas	„Matau daug senjorų kas lanko <...> ispanų kalbą.“A3.
5 Kategorija Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo, priklausomai nuo neformaliojo švietimo paslaugų, pokyčiai	5.1. Geresnė sveikata	„Geresnė nuotaika ir tuo pačiu sveikata.“A1.
	5.2. Pasitikėjimas savimi	„Keičiasi jo eiseną, žvilgsnis, rūbai, keičiasi jis visiškai.“A3.
	5.3. Nepriklausomumas (Savarankiškumas)	„Vien tai, kai dabar niekur negalima išeiti, jau žmogus gali paskaityti informaciją, pasitikrinti elektroninį paštą, laišką kam nors parašyti.“A7.
	5.4. Socialumas	„Ateina pagyvenę vyrai ir sau susiranda porą, jie vėl gyvena socialinį gyvenimą.“A3.

Šaltinis: sudaryta autorės

Iš 9 lentelės matyti, kad sutraukus didelės apimties informaciją, išryškėjo 5 kategorijos (Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai; Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmuo; Pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybės visuomenėje; Pagyvenusio amžiaus žmonių poreikiai (lūkesčiai); Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo pokyčiai) ir 17 subkategorijų (Fizinė būklė; Psichologinė būklė; Ekonominė būklė; Socialiniai ryšiai; Asmeninių kompetencijų tobulinimas; Socialinių-pilietinių kompetencijų tobulinimas; Profesinių kompetencijų tobulinimas; Biblioteka; Visuomenės sveikatos biuras; Trečiojo amžiaus universitetas; Skaitmeninis raštingumas; Sveika gyvensena; Užsienio kalbų mokėjimas; Geresnė sveikata, Pasitikėjimas savimi, Nepriklausomumas (Savarankiškumas), Socialumas).

1 Kategorija. Pirmąją kokybinę kategoriją **pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai** sudaro keturios subkategorijos, t. y. 1.1. fizinė būklė, 1.2. psichologinė

būklė, 1.3. ekonominė būklė ir 1.4. socialiniai ryšiai, kurie lemia pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę (žr. 10 lentelė).

10 lentelė. Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemiantys veiksniai	Fizinė būklė	„Sveikata yra vienas iš argumentų, nes vyresni, be abejo, visada su sveikata prasčiau jaučiasi.“A1; „Manau, vienas svarbiausių dalykų tai yra sveikatos paslaugos, sveikatos paslaugų prieinamumas.“A6.
	Psichologinė būklė	„Be to galėčiau įvardinti ir emocinę sveikatą, emocinės ir psichologinės sveikatos stiprinimą.“A6; „Pagrindinis dalykas, turbūt, tas toks pozityvumas turėtų būti.“A1.
	Ekonominė būklė	„Pirkimas, ką gali nusipirkti, kaip gali laisvalaikį leisti.“A2; „Finansai – šitas veiksnys labai daug nulemia.“A2.
	Socialiniai ryšiai	„Tai pagrindiniai ir būtų šeima..“A3; „Manau, taip pat kaip ir visų žmonių gyvenimo kokybei turi įtakos gyvensena, aplinka.“A4; „Aš galvoju apskritai viskas, visi socialiniai veiksniai.“A5.

Šaltinis: sudaryta autorės

Paklausti, kokie pagrindiniai veiksniai lemia pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę, informantai akcentavo pagyvenusio amžiaus žmonių fizinę būklę: „Sveikata yra vienas iš argumentų, nes vyresni, be abejo, visada su sveikata prasčiau jaučiasi.”A1; „Daugybė tų veiksnių nuo sveikatos...”A2; „Manau, taip pat kaip ir visų žmonių gyvenimo kokybei turi įtakos gyvensena <....>”A4; taip pat išskyrė sveikatos paslaugų prieinamumą: „Manau, vienas svarbiausių dalykų tai yra sveikatos paslaugos, sveikatos paslaugų prieinamumas.”A6. Pateikti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad pagyvenusio amžiaus žmonės turi rūpintis savo sveikata, mityba, fiziniu aktyvumu, išvaizda, kad amžiaus sąlygoti pakitimai nepablogintų jų gyvenimo kokybės.

Remiantis atlikta literatūros analize matyti, kad pagyvenusio amžiaus žmogus susiduria ne tik fiziologiniais organizmo pokyčiais, bet ir su psichologinio senėjimo aspektais (Baršauskaitė, 2016). Todėl ne mažiau svarbi pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybei ir psichikos būklė. Remiantis interviu duomenų analize matyti, kad informantai pabrėžia emocinio ir dvasinio atsparumo svarbą: „Be to galėčiau įvardinti ir emocinę sveikatą, emocinės ir psichologinės sveikatos stiprinimą.”A6; „Pagrindinis dalykas, turbūt, tas toks pozityvumas turėtų būti.”A1; „Psichologinis aspektas yra didelis čia toj vietoj.”A1. Kaip matyti iš informantų atsakymų, pagyvenusio amžiaus žmogus turi stiprinti savo emocinę sveikatą, neužsidaryti namuose, bendrauti, užsiimti mėgstama veikla, kuri lavintų atmintį, padėtų priimti naują informaciją, padėtų spręsti problemas ir taip gerintų jo gyvenimo kokybę.

Kalbėdami apie gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius informantai akcentavo ne tik su sveikata susijusią gyvenimo kokybę, kuri labai svarbi pagyvenusiam žmogui, tačiau ir materialinę gerovę: „<.....> finansiniai visi dalykai.”A2; „Ko gero pas mus [Lietuvoje] finansinė padėtis yra labai svarbi.”A2; „Pirkimas, ką gali nusipirkti, kaip gali laisvalaikį leisti.”A2; „Finansai – šitas veiksnys labai daug nulemia.”A2. Informantų nuomone, pagyvenusio amžiaus žmogus gyvenimas negali būti kokybiškas, jei nėra užtikrinamos pagrindinės reikmės – pakankamos pajamos, socialinės garantijos, apsirūpinimas būstu ir būtinomis buitinėmis reikmėmis. Vienas informantas teigė, kad pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemia ir tai: „<.....>, kaip [senjorai] gali laisvalaikį leisti.”A2. Šis informanto išsakytas teiginys tarsi pagrindžia psichologo G. Navaičio (2012) mintį, kad laisvalaikis yra vienas iš žmogaus ir visuomenės turtingumo rodiklių. Jeigu pagyvenę žmonės gali pilnavertiškai pailsėti (išvažiuoti pailsėti, nuvykti į teatrą, parodą ir pan.), tai gerina jų gyvenimo kokybę.

Informantų atsakymai rodo, kad pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimą sąlygoja ne tik fizinės, psichinės galimybės ar ekonominė būklė, bet ir socialinė aplinka, socialiniai veiksniai: „Tai turbūt labai daug veiksnių, tai ir socialiniai veiksniai visi.”A2; „Daugybė tų veiksnių nuo sveikatos, aplinkos...”A2; „Tai pagrindiniai ir būtų šeima...”A3; „Manau, taip pat kaip ir visų žmonių gyvenimo

kokybei turi įtakos gyvensena, aplinka. “A4; „Aš galvoju apskritai viskas, visi socialiniai veiksniai. “A5; „To galima pasiekti tiek per bendravimą, per bendras veiklas, per didesnę senjorų įsitraukimą į visuomenės gyvenimą. “A6;

Pateikti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad pagyvenusio amžiaus žmonių bendravimo partnerių mažėjimas, reti susitikimai su artimaisiais nutolina žmogų nuo aplinkos, kurioje jis gyveno. Mažėjant adaptacinėms pagyvenusių žmonių galimybėms, žymiai sunkiau persiorientuoti keičiantis gyvenimo situacijai. „Galbūt bendravimą galima išskirti kaip tokį pagrindinį [veiksni]. “A6, teigė vienas informantas. Visa tai rodo, kad daugelis pagyvenusio amžiaus tarpsnio problemų iškyla dėl socialinių vaidmenų sumažėjimo, nes tai turi įtakos fiziniam ir protiniam aktyvumui, mažiau patenkinami bendravimo poreikiai (Kim ir kt., 2014). Tapus pagyvenusiu žmogumi, keičiasi gaunama informacija, socialinė aplinka, kuri įtakoja socialinius ryšius. Pagyvenusių žmonių socializacija gali padėti įvairiems gyvenimo momentams, t. y. išėjimui į pensiją, sveikatos pablogėjimui, našlystės reiškiniams, gyvenimo bei šeimos problemoms, taip pat pamėginti pagyvenusius žmones įtraukti į bendruomeninę veiklą ir išmokyti kontroliuoti tam tikrus faktus, kurie gali kritiškai paveikti jų gyvenimus ir ieškoti galimybių juos informuoti.

2 Kategorija. Antrąją kokybinę kategoriją **neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmuo** sudaro trys subkategorijos: 2.1. Asmeninių kompetencijų tobulinimas; 2.2. Socialinių-pilietinių kompetencijų tobulinimas; 2.3. Profesinių kompetencijų tobulinimas (žr. 11 lentelę). Neformalusis suaugusiųjų švietimas suteikia naujų galimybių, ne tik pagyvenusio amžiaus žmonėms, bet ir žmonėms, kurie prarado darbą bei kuriuos paveikė restruktūrizavimas ir asmeninės karjeros pokyčiai. Be to, neformalusis švietimas prisideda prie socialinės įtraukties, skatina pilietiškumą ir asmeninį tobulėjimą (Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programa, 2017).

11 lentelė. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmuo

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmuo	Asmeninių kompetencijų tobulinimas	„Žmogus taip tobulėja, įgyja naujų žinių, atsiranda naujų pažinčių, jis tampa aktyvesnis...“A4; „Žmogus lavina save, lavina savo gebėjimus, gilina žinias.“A4.

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
	Socialinių-pilietinių kompetencijų tobulinimas	„Aš tai galvoju, kad labai svarbus [socialinių-pilietinių kompetencijų tobulinimas], ne tie kas neturi tų socialinių santykių visų, negali mokytis, jie tiesiog nebemato prasmės gyventi.“A5; „Žmogus taip tobulėja, įgyja naujų žinių, atsiranda naujų pažinčių, jis tampa aktyvesnis ir socialiai.“A2.
	Profesinių kompetencijų tobulinimas	„Surištos elektroninės paslaugos ir viešosios paslaugos, su kuriomis dabar jis [pagyvenęs žmogus] susiduria, tai bankai, Sodra.“A1; „Dabar labiau pastebiu senjorų norą mokytis skaitmeninio raštingumo ir būtent per tą skaitmeninę erdvę įsitraukti į gyvenimą ir neatitrūkti, bendrauti ir gauti jiems reikalingų paslaugų.“A6.

Šaltinis: sudaryta autorės

Pirmoji svarbi pagyvenusio amžiaus žmonių kompetencija, kurią jie ugdo lankydami neformaliojo suaugusių užsiėmimus/kursus, informantų nuomone, yra asmeninės kompetencijos tobulinimas. Pasitikėjimas savimi: „Tie kurie mokosi yra ir žymiai linksmesni, ir bendraujantys, ir daugiau, galbūt, sužino.“A3; „Žmogus taip tobulėja, įgyja naujų žinių, atsiranda naujų pažinčių, jis tampa aktyvesnis...“A4; „Žmogus lavina save, lavina savo gebėjimus, gilina žinias.“A4. Gebėjimas spręsti gyvenimiškas problemas: „Niekur nedings tas vyresnis žmogus, jis turi keistis, tobulėti, prisitaikyti prie dabartinių sąlygų.“A1; „Aš manau, kad tai yra labai svarbi veikla pagyvenusiam žmogui, nes Mokymasis visą gyvenimą leidžia neatitrūkti nuo aktualijų, nuo visuomenės gyvenimo ritmo, nes viskas tikrai labai greitai keičiasi.“A6. Pateikti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad pagyvenusio amžiaus žmonės dalyvaudami mokymuose/kursuose tobulina asmenines kompetencijas, kurios pasižymi

asmens orumu, pasitikėjimu savimi, atsakomybe už savo veiksmus, savigarba, įsipareigojimu prasmingiems tikslams ir gebėjimu jų siekti, o tai gerina pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę.

Kalbant apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo vaidmenį, informantai akcentavo pagyvenusio amžiaus žmonių socialinių-pilietinių kompetencijų tobulinimą „*Pagyvenęs žmogus turi mokytis visą gyvenimą, va tam bibliotekos ir yra, kurios patempia vyresnį žmogų.*“A1; „*Žmogus taip tobulėja, įgyja naujų žinių, atsiranda naujų pažinčių, jis tampa aktyvesnis ir socialiai.*“A2; „*Aš tai galvoju, kad labai svarbus [socialinių-pilietinių kompetencijų tobulinimas], ne tie kas neturi tų socialinių santykių visų, negali mokytis, jie tiesiog nebemato prasmės gyventi.*“A5; „*Socialiniais santykiais, manau, viskas yra pagrįsta.*“A5. Iš informantų atsakymų matyti, kad pagyvenusio amžiaus žmonių socialinės-pilietinės kompetencijos tobulinimas – tai gebėjimų, įgūdžių, žinių turėjimas, mokėjimas dalyvauti tam tikrame socialiniame kontekste bei prisidėti prie pažangių visuomenės pokyčių.

Nors dauguma pagyvenusių žmonių (65 metų ir vyresnių) jau yra išėję į pensiją, tačiau pasitaiko ir tokių, kurie tokio amžiaus dar pilnai dalyvauja darbo rinkoje ar vykdo individualias veiklas, todėl profesinių kompetencijų tobulinimas tampa svarbus ir pagyvenusiems žmonėms. Tai nurodo ir informantai „*21 a. yra technologijų vystymasis.*“A1; „*Surištos elektroninės paslaugos ir viešosios paslaugos, su kuriomis dabar jis [pagyvenęs žmogus] susiduria, tai bankai, Sodra.*“A1; „*Paslaugos pereina į elektroninę erdvę.*“A1; „*Dabar labiau pastebiu senjorų norą mokytis skaitmeninio raštingumo ir būtent per tą skaitmeninę erdvę įsitraukti į gyvenimą ir neatitrūkti, bendrauti ir gauti jiems reikalingų paslaugų.*“A6. Kaip matyti iš informantų atsakymų, profesinių kompetencijų tobulinimas glaudžiai siejasi su informacinių technologijų pritaikomumu ir naudojimu darbe, namie, leidžiant laisvalaikį ar bendraujant. Ši kompetencija pagyvenusio amžiaus žmonėms padeda ugdyti skaitmeninį raštingumą ir suteikia žinių apie informacinių visuomenės technologijų pobūdį, vaidmenį ir galimybes kasdieniniame gyvenime – asmeninėje ir socialinėje aplinkoje bei darbe.

Kalbant apie neformaliojo švietimo vaidmenį pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenime, informantų išsakytose mintyse atsispindėjo Mokymosi visą gyvenimą svarba:

„*Mokymasis visą gyvenimą yra labai svarbus.*“A1;

„*Nesibaigia mūsų mokymasis ties aukštojo baigimu ar kažkokios profesijos įgijimu.*“A1;

„*Taip, mokytis reikia nuolatos.*“A2;

„*Tas mokymasis nereiškia, kad mes baigiame mokyklą, studijas ir paskui baigiasi.*“A2;

„*Mokymasis tikrai turi vykti visą gyvenimą, tai nėra tik jaunystės periodu.*“A4;

„*Reikia nepasiduoti amžiaus cenzui, kada reikėtų sustoti ir nedaryti.*“A4;

„*Mokytis nereikia nustoti, su mokykla, tai nesibaigia*“A6;

„Mokymasis visą gyvenimą yra svarbu ne tik pagyvenusiam žmogui, bet ir visiems, ar jaunas tu, ar senas, vis tiek visą gyvenimą kažko mokaisi daugiau ar mažiau, to neišvengsim tiesiog“ A7.

Apibendrinant informantų atsakymus galima teigti, kad Mokymasis visą gyvenimą – tai visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarsnyje siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines srities kompetencijas (Mokymosi visą gyvenimą strategija, 2018).

3 Kategorija. Interviu metu didelis dėmesys skirtas klausimui apie **pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybes**. Bendraujant su informantais šiuo klausimu išryškėjo trys subkategorijos: biblioteka, visuomenės sveikatos biuras, Trečiojo amžiaus universitetas (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. Pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybės

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybės	Biblioteka	„Aktyvesni senjorai <....> renkasi įvairias veiklas bibliotekose, kuriose mokomi tiek kompiuterinio raštingumo, tiek kitų veiklų....“ A4; „Dabar labiau pastebiu senjorų norą mokytis skaitmeninio raštingumo ir būtent per tą skaitmeninę erdvę įsitraukti į gyvenimą ir neatitrūkti, bendrauti ir gauti jiems reikalingų paslaugų.“ A6.
	Visuomenės sveikatos biuras	„Kai mes vykdom veiklą – vaikščiojimo grupės, mes su senjorais pasivaikštom nuo pirmos iki antros Melnragės ir atgal.“ A3; „Dabar turim [visuomenės sveikatos biure] kineziterapeutus, kurie atlieka griuvimo ir balanso prevencijai testus.“ A5.
	Trečiojo amžiaus universitetas (TAU)	Aktyvesni senjorai dalyvauja Trečiojo amžiaus universiteto veikloje...“ A4; „Man atrodo, kad šiuo metu yra tikrai pakankamai daug galimybių, kiek pats senjoras jų atranda yra kitas klausimas, bet pradėdant nuo tų veiklų, kurias vydo sveikatos biurai, Trečiojo amžiaus universitetas...“ A6.

Šaltinis: sudaryta autorės

12 lentelėje pateikti tyrimo atsakymai rodo, kad informantai įvardijo biblioteką kaip neformalųjį suaugusiųjų švietimą teikiančią įstaigą, kurioje pagyvenusio amžiaus žmonės turi galimybę mokytis. Remiantis interviu duomenų analize matyti, kad informantai akcentuoja, kad:

- bibliotekos aptarnauja visus vartotojus „*Visada pradedam nuo pokalbio su kiekvienu, mes susipažįstam.*” A1;
- bibliotekos yra susitikimo vietos „*Jie [pagyvenusio amžiaus žmonės] išeina, ateina mokytis, susiranda draugų, bendraminčių, apsieičia kontaktais.*” A2;
- bibliotekos padeda tapti raštingu „*Aktyvesni senjorai <....> renkasi įvairias veiklas bibliotekose, kuriose mokomi tiek kompiuterinio raštingumo, tiek kitų veiklų....*“ A4;
- bibliotekos aptarnauja bet kurio amžiaus žmones „*<....> kiekvieną dieną susiduriame su labai įvairia auditorija: nuo pačių mažiausių iki mokyklinukų, iki vyriausių, senjorų.*“ A6;
- bibliotekos teikia prieigą prie interneto „*Dabar labiau pastebiu senjorų norą mokytis skaitmeninio raštingumo ir būtent per tą skaitmeninę erdvę įsitraukti į gyvenimą ir neatitrūkti, bendrauti ir gauti jiems reikalingų paslaugų.*“ A6;
- bibliotekos padeda efektyviau pasinaudoti internetu „*Bet šiaip labai dažnai yra tiesioginis kontaktas su žmogumi kalbiesi ir aiškiniesi, ko jam reikia ir ką mes galime pasiūlyti.*” A2.

Pastebėtina, kad informantai pabrėžia, kad bibliotekos yra ne tik pagyvenusio amžiaus žmonių informacinių technologijų ir kultūros ugdymo vieta, tačiau ir bendravimo vieta. Bibliotekos padeda pagyvenusio amžiaus žmonėms susipažinti su inovacijomis, skatina užimtumą, veiklumą, intelektualinę pažangą, suburia žmones bendravimui (Kijauskaitė ir kt., 2016). Bibliotekos teikiamos paslaugos gali mažinti socialinę atskirtį ir gerinti gyvenimo kokybę.

Informantai, atsakymuose apie pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybes, dažnai minėjo visuomenės sveikatos biuro teikiamas paslaugas, kurios skirtos gerinti pagyvenusių žmonių sveikatą skleidžiant aktyvaus senėjimo ir sveikatinimo būdus. Adekvati sveikatos būklei mankšta ir fizinis aktyvumas privalomas bet kokiame amžiuje. Jeigu pagyvenę žmonės atlieka fizinius pratimus arba mėgsta fiziškai aktyvų gyvenimo būdą (greitas ėjimas, pasivaikščiojimas, darbas sode, namuose, žaidimai su anūkais, rytinė mankšta), jų senėjimo procesas yra lėtesnis. Tokie žmonės tampa ištvermingesni, ne taip greit pavargsta, atlikdami bet kokio intensyvumo darbą:

- praktinių fizinio aktyvumo veiklų ciklai: „*Senjorus skatiname lankytis sporto klube – jėgos pratimai.*“ A3; „*Jie [pagyvenusio amžiaus žmonės] atlieka 12 pratimų raumenų stiprinimui.*“ A3;
- senjorų vaikščiojimo grupių užsiėmimai: „*Kai mes vykdom veiklą – vaikščiojimo grupės, mes su senjorais pasivaikštom nuo pirmos iki antros Melnragės ir atgal.*“ A3; „*Jeigu tai būtų maršrutas*

pasivaikščiojimo ar tai šiaurietiškos lazdos, būtinai turi būti tualetas, prisėsti, kur galėtume atsikvėpti, viskas jų patogumui. “A3;

- paskaitos ir praktiniai užsiėmimai "Sveikatai palanki mityba": „Kartais pakalbame <.....>, kad gal pirmiausiai reikia nenumesti svorio, o gal pirmiausia geriau jaustis.“A3 „<...> [pagyvenusio amžiaus žmonės] eina į sveikatinimo užsiėmimus.“A4;

- mankštų ciklai, skirti koordinacijos ir kitų funkcijų, padedančių apsisaugoti nuo griuvimų, gerinimui ir palaikymui: „Dabar turim [visuomenės sveikatos biure] kineziterapeutus, kurie atlieka griuvimo ir balanso prevencijai testus.“A5;

- psichoemocinės sveikatos stiprinimas: „Be to galėčiau įvardinti ir emocinę sveikatą, emocinės ir psichologinės sveikatos stiprinimą, bendravimą. To galima pasiekti tiek per bendravimą, per bendras veiklas, per didesnę senjorų įsitraukimą į visuomenės gyvenimą.“A5.

Klaipėdos miesto visuomenės sveikatos biuras nuo 2018 m. liepos 25 d. Klaipėdos miesto savivaldybėje pradėjo įgyvendinti projektą „Klaipėdos miesto tikslinių gyventojų grupių sveikos gyvensenos skatinimas“, kurio tikslas – padidinti pagyvenusio amžiaus asmenų sveikatos raštingumo lygį bei formuoti sveikos gyvensenos įgūdžius ir tai gerintų gyvenimo kokybę.

Remiantis Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymu (2014), TAU – neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjas, jo padalinys arba neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programa, teikiantys vyresnio (šiuo atveju pagyvenusio) amžiaus asmenų neformalųjį švietimą ir tęstinį mokymąsi, tenkinantys jų žinių, kompetencijos plėtotės ir kultūrinius poreikius. Informantai, išsakydami savo nuomonę apie pagyvenusio žmogaus mokymosi galimybes visuomenėje, minėjo TAU „Šiai dienai, aš manau, kad galimybių tikrai yra. Aktyvesni senjorai dalyvauja Trečiojo amžiaus universiteto veikloje...“A4; „Man atrodo, kad šiuo metu yra tikrai pakankamai daug galimybių, kiek pats senjoras jų atranda yra kitas klausimas, bet pradedant nuo tų veiklų, kurias vydo sveikatos biurai, Trečiojo amžiaus universitetas...“A6. Pagyvenusio amžiaus žmonės vis dažniau renkasi TAU veiklas, nes jos neapsiriboja vien akademinių užsiėmimų organizavimu savo klausytojams, bet organizuojami ar planuojami organizuoti ir įvairūs praktiniai užsiėmimai (kalbų mokymasis, dailės studija, rankdarbiai, IT gebėjimų tobulinimas, šiaurietiškas ėjimas ir pan.) bei klausytojų laisvalaikio organizavimas (kelionės, saviveikla, vakaronės ir pan.). Tai patvirtina ir informantų atsakymai:

„Yra šokiai, susirinkimai, tikrai yra daug pasirinkimo.“A5;

“Pramoga netgi gali būti tie mokymai”A2;

„Tai sakyčiau turi nuo tokios kultūrinės, socialinės kaip bendravimo, prasiblašymo iki skaitmeninio raštingumo pagerinimo.” A2;

„Sveikata, kultūriniai renginiai, kūrybiniai klubai, tai irgi yra neformalus švietimas.” A1;

„Kalbų mokymasis, turim ispanų, anglų, rusų...” A3.

Informantai apie TAU dalyvius, senjorus, teigia, kad jie esantys daug aktyvesni, smalsesni, besiorientuojantys ne į išsilavinimą (t. y. diplomą, pažymėjimą), bet į žinias, galimybę aptarti tas žinias *„Bet šiaip labai dažnai yra tiesioginis kontaktas su žmogumi kalbiesi ir aiškiniesi, ko jam reikia ir ką mes galime pasiūlyti.” A2; „Tai tam mes turime neblogą įrankį – konsultacijas.” A2; „Aš [pagyvenusio amžiaus žmogus] noriu kažką naujo sužinoti arba man šita tema yra aktuali“.* *„Ir aišku yra tokie lūkesčiai, kurių žmonės neįvardina, kaip pavyzdžiui, gal jiems tiesiog malonu pabūti toje aplinkoje, pabendrauti su bendraminčiais, išbandyti naujas technologijas arba pasijusti gebančiu padaryti daugiau.” A6; „Senjorai išsiskiria tuo, kad jiems daugiau siūlau pakalbėti pertraukų metu, pasilikti po mokymų arba tiesiog ateiti kitą dieną individualiai pasiaiškinti“; „Po to jau aiškinamės ko nori žmogus, koks jo tikslas, kokios problemos, kokių jam įgūdžių trūksta“; „<....> bandau išsiaiškinti kiekvieno dalyvio lūkesčius, ko jis tikisi iš to užsiėmimo, ar nori tiesiog naujų žinių įgyti, ar turi konkretų klausimą.” A6.*

Apibendrinant informantų išsakytas mintis, galima teigti, kad pagyvenusio amžiaus žmonėms yra daug galimybių lankyti neformaliojo švietimo užsiėmimus/kursus Klaipėdos mieste:

„Aš manau, kad šiai dienai tikrai yra labai daug.” A1;

„Jeigu yra noro, aš manau, kad pasimokyti visur, kas siūloma, tai net gi laiko gali pritrūkti.” A2;

„Anksčiau ko gero tiek nebuvo, dabar, sakyčiau, pasiūla yra didesnė.” A2;

„Klaipėdoje, nu kiek žinau, yra galimybių“. *„Tik, žinoma, reikia susižinoti arba turi padėti artimieji būtinai, vaikai, anūkai.” A3;*

„Šiai dienai, aš manau, kad galimybių tikrai yra.” A4;

„Dabar tikrai yra labai daug.” A5.;

„Aišku, vieni pirmą kartą ateina, bet dauguma ateina iš vieno būrelio, iš kito.” A5;

„Man atrodo, kad šiuo metu yra tikrai pakankamai daug galimybių, kiek pats senjoras jų atranda yra kitas klausimas...” A6;

„Dabar jau daugelį metų jau tikrai yra galimybės pasirinkti.” A7.

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo 15 str. (2014) reglamentuoja, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi dalyviai turi teisę nemokamai gauti informaciją apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjus bei

programas ir konsultacijas šiais klausimais. Informantai vieningai akcentavo, kad visi neformaliojo švietimo mokymai pagyvenusio amžiaus žmonėms yra nemokami:

„Praktiškai viskas nemokamai.“A1;

„Dabar bibliotekose yra galimybių nemokamai lankyti renginius, mokytis.“A2;

„Bent jau Klaipėdoje, tai užsiėmimų yra nemažai ir nemokamai“A2;

„Jeigu tik turi noro [pagyvenusio amžiaus žmonės] gali rasti visokių [veiklų]: nuo nemokamų mankštų iki darbo su kompiuteriais, svetainę kurti galima.“A2;

„Manau, tų tokių veiklų Klaipėdos mieste, nemokamų veiklų, prieinamų veiklų, kiekvienam pritaikytų veiklų, yra tikrai nemažai.“A6;

„Man atrodo, kad šiuo metu yra tikrai pakankamai daug galimybių, kiek pats senjoras jų atranda yra kitas klausimas...“A6, teigė vienas informantas. Šis informanto atsakymas leidžia teigti, kad pagyvenusiesiems žmonėms yra nemažai neformaliojo švietimo teikiančių įstaigų, kurios siūlo įvairias, nemokamas, prieinamas paslaugas. Svarbu pagyvenusiam žmogui atrasti vidinės motyvacijos ir išsiaiškinti savo lūkesčius, ko jis tikisi iš to užsiėmimo, ar nori naujų žinių įgyti, ar turi konkretų klausimą.

4 Kategorija. Interviu metu informantams atskleidus, kokios yra pagrindinės pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybės visuomenėje, pereita prie klausimo apie **pagyvenusio amžiaus žmonių poreikius (lūkesčius)**, ko jie tikisi iš neformaliojo švietimo mokymų. Čia išryškėjo ketvirtoji kategorija ir trys subkategorijos: skaitmeninis raštingumas, sveika gyvensena, užsienio kalbų mokėjimas (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. Pagyvenusio amžiaus žmonių poreikiai (lūkesčiai)

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pagyvenusio amžiaus žmonių poreikiai (lūkesčiai)	Skaitmeninis raštingumas	„Dabar labiau pastebiu senjorų norą mokytis skaitmeninio raštingumo....“A2; „Skaitmeninių technologijų pagalba galima daug ką sužinoti, išgirsti, ne vien tik radijas, ne vien tik televizija ar laikraščiai.“A5.
	Sveika gyvensena	„Kartais perkalbame, kad na ne toks turėtų būti lūkestis, kad gal pirmiausiai nenumesti svorio, o gal pirmiausia geriau jaustis.“A3; „Antsvoris, užsisėdėjau, po menopauzės.“A3.

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
	Užsienio kalbų mokėjimas	„Matau daug senjorų kas lanko <...> ispanų kalbą.“A3; „Kalbų mokymasis, turim ispanų, anglų, rusų, tai va trys klubai veikia.“A1.

Šaltinis: sudaryta autorės

Pagrindiniai pagyvenusio amžiaus žmonių stimulai mokytis yra asmeniniai jų interesai: siekis išmokti skaitmeninio raštingumo, noras sveikai gyventi, noras mokėti užsienio kalbų. Skaitmeninis raštingumas dažniausiai apibrėžiamas kaip gebėjimas sumaniai naudotis įvairiais skaitmeniniais įrenginiais (pavyzdžiui, kompiuteriais, išmaniaisiais telefonais, tinkliniais įrenginiais ir pan.). V. Jegelevičienė, R. Prakapas (2018), remdamiesi Pasaulio ekonomikos forumu (2016) įvardija įgūdžius, būtinus XXI a. visuomenei: pamatiniai raštingumo įgūdžiai: skaitmeninis raštingumas „*Dabar labiau pastebiu senjorų norą mokytis skaitmeninio raštingumo...*“A2; mokslinis raštingumas „*Net gi iš praktikos galima pasakyti, kai mokymosi metu žmogus sako, kad negali prisiskambinti gydytojui prisiregistravimui, tai automatiškai nori, kad mes pamokytume kaip prisiregistruoti pas gydytoją elektroniniu būdu.*“A7; informacinių technologijų raštingumas „*Skaitmeninių technologijų pagalba galima daug ką sužinoti, išgirsti, ne vien tik radijas, ne vien tik televizija ar laikraščiai.*“A5; finansinis raštingumas „*Vieni tikrai internetui, kiti mokesčius moko.*“A7. Informantų atsakymai rodo, kad kompiuterinėmis technologijomis, o ypač skaitmeniniu raštingumu, pagyvenusio amžiaus žmonės domisi vis labiau. To siekti skatina pats gyvenimas – neįvaldę bendravimo, socialinių tinklų programų rečiau jie turės galimybę susisiekti su giminėmis ir pažįstamais, stovės eilėse norėdami apmokėti sąskaitas ar užsiregistruoti pas gydytojus. Raštingesnis pagyvenusio amžiaus žmogus geriau gali tenkinti individualius poreikius, paprastai neatsiejamus nuo laimės (tokios, kaip kiekvienas ją supranta) ir asmeninių pasiekimų. Taigi gyvenimo kokybės siekimas ir galimybė pačiam tvarkyti gyvenimą gali būti stiprus individualus motyvas tobulinti raštingumo gebėjimus.

Kaip jau minėta teorijos apžvalgoje, PSO (WHO, 2020) pažymi, kad visuomenės sveikatos būklė net 50 proc. priklauso nuo gyvensenos ir elgsenos. Informantai pastebėjo, kad pagyvenusio amžiaus žmonės nori stiprinti sveikatą ir įgyti sveikos gyvensenos įgūdžių, todėl į juos kreipiasi su tokiais lūkesčiais:

„Sveikatos gerinimas.“A3;

„Žinau tik keletą pratimų, norėčiau daugiau pratimų.“A3;

„Toliau, sakykim, po traumų.“A3;

„Antsvoris, užsisėdėjau, po menopauzės.“A3. Tačiau vienas informantas pabrėžė, kad: „Kartais perkalbame, kad na ne toks turėtų būti lūkestis, kad gal pirmiausiai nenumesti svorio, o gal pirmiausia geriau jaustis.“A3. Kalbėdamas apie pagyvenusių žmonių poreikius (lūkesčius) neformaliojo švietimo mokymuose informantas atkreipė dėmesį, kad pagyvenusio amžiaus žmogus sveiką gyvenseną suvokia subjektyviai, kas dažnai lemia su sveikata susijusios gyvenimo kokybės pablogėjimą. Dažnai su sveika gyvensena siejamos sąvokos: saikingumas, įvairumas ir balansuotumas, pagyvenusių žmonių suvokime turi keletą reikšmių (Matulionytė, 2018), kas nurodo, kad jog pagyvenusiams žmonėms trūksta žinių apie sveikos gyvensenos sampratą. Atsižvelgiant į tai galima daryti prielaidą, kad išankstinis pagyvenusio amžiaus žmonių netinkamos gyvensenos nustatymas, įpročių kontroliavimas gali pagerinti pagyvenusio amžiaus žmonių būklę ir tuo pačiu gyvenimo kokybę.

Kitas informantų įvardijamas pagyvenusio amžiaus žmonių poreikis (lūkestis) atvykus į neformaliojo švietimo užsiėmimus yra užsienio kalbų mokėjimas „Matau daug senjorų kas lanko <...> ispanų kalbą.“A3; „Kalbų mokymasis, turim ispanų, anglų, rusų, tai va trys klubai veikia.“A1; „<...> paskui yra ispanų kalba, toliau yra dar kažkas.“A3. Iš informantų atsakymų matyti, kad pagyvenę žmonės mokosi ne tik tradicinių, populiariųjų kalbų – rusų, anglų, bet ir naujai į mūsų kraštą ateinančios kalbos – ispanų. Pasak informantų, pagrindinis pagyvenusių žmonių noras mokytis naujos kalbos ar patobulinti kalbą, kurios mokėsi mokykloje ar universitete, yra siekis geriau bendrauti su užsienyje gyvenančiais vaikais, marčiomis, žentais bei anūkais ir noras bendrauti su į Lietuvą atvykstančiais užsieniečiais. Kai kurie tiesiog įgyvendina jaunystės svajonę mokėti vieną ar kelias užsienio kalbas. Be to kalbų mokymasis gerina pagyvenusio amžiaus žmonių smegenų veiklą bei lavina atmintį „Jeigu leisim smegenims tingėti, bus atitinkamos pasekmės“. Apibendrinant galima teigti, mokydamiesi užsienio kalbų pagyvenusio amžiaus žmonės susipažįstama su kitų šalių realijomis, kultūra ir socialiniu gyvenimu, papročiais, mąstysena, jausena, gyvensena. Plečiamas asmens kultūrinis akiratis, ugdomos labai svarbios dabarties pasaulyje sėkmingai kuriančio gyvenimą asmens vertybės: kitaip mąstančio asmens toleravimas, jo supratimas ir „priėmimas“; pagarba visoms kalboms, o kartu ir nusiteikimas puoselėti gimtąją kalbą, siekimas ją ir kitas kalbas vartoti taisyklingai, nuolat tobulinti kalbinius gebėjimus (Povilaitienė ir kt., 2019).

5 Kategorija. Paskutiniuoju interviu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pasikeičia pagyvenusio žmogaus gyvenimas, suteikus neformaliojo švietimo paslaugas. Analizuojant interviu atsakymus išryškėjo penktoji kategorija: **pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo, priklausomai nuo**

neformaliojo švietimo paslaugų, pokyčiai ir keturios subkategorijos: geresnė sveikata, pasitikėjimas savimi, nepriklausomumas (savarankiškumas), socialumas (žr. 14 lentelė).

14 lentelė. Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo, priklausomai nuo neformaliojo švietimo paslaugų, pokyčiai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo, priklausomai nuo neformaliojo švietimo paslaugų, pokyčiai	Geresnė sveikata	„<...>vaistų mažiau reikia.“A1; „Geresnė nuotaika ir tuo pačiu sveikata.“A1.
	Pasitikėjimas savimi	„Keičiasi jo eiseną, žvilgsnis, rūbai, keičiasi jis visiškai.“A3; „Pagerėjusi nuotaika, pozityvumas, didesnis pasitikėjimas savimi, savo jėgomis, taip pat žmonės tampa drąsesni.“A6; „Jam drąsiau ir nebebaisu.“A7.
	Nepriklausomumas (savarankiškumas)	„Nebereikia vykti į instituciją, gaišti laiko, stovėti eilėse, jis gali internetu užsipildyti kokį nors prašymą.“A2; „Vien tai, kai dabar niekur negalima išeiti, jau žmogus gali paskaityti informaciją, patikrinti elektroninį paštą, laišką kam nors parašyti.“A7.
	Socialumas	„Jis tampa aktyvesnis socialiai, bendrauja daugiau, mažiau yra užsidaręs.“A4; „Jis jaučiasi pilnavertis.“A1; „Ateina pagyvenę vyrai ir sau susiranda porą, jie vėl gyvena socialinį gyvenimą.“A3; „Bendravimas – pagrindinis dalykas.“A5.

Šaltinis: sudaryta autorės

13 lentelėje pateikti tyrimo atsakymai rodo, kad visi informantai mano, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas skatina pokyčius pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenime „Tikslas visų veiklų yra

skatinti pokytį. “A6. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo dėka palaikoma pagyvenusio amžiaus žmonių sveikata, gerėja savijauta, stiprėja motyvacija dalyvauti socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime, o svarbiausia, žmonės mokosi suvokti ir priimti nuolatinius pokyčius, įveikti iššūkius ir išsaugoti ryšius bei savojo gyvenimo kokybę (Nacionalinis švietimo NVO tinklas, 2019).

Informantai pastebi, kad pagyvenusio amžiaus žmonės lankydami neformaliojo švietimo mokymus/kursus džiaugiasi pagerėjusia sveikata „<...>vaistų mažiau reikia.“A1; „Geresnė nuotaika ir tuo pačiu sveikata.“A1; „Jis tampa aktyvesnis, laimingesnis, mažiau rūpesčių, nusiskundimų, nes gilina žinias sveikatos srityje apie mitybą, apie stresą, apie sveiką senėjimą ir tai perkelia į savo kasdienybę.“A4. Kadangi sveikata yra vienas iš pagrindinių gyvenimo kokybės veiksnių, galima teigti, kad pagyvenusio amžiaus žmonės gilindami žinias ir ugdydami įgūdžius sveikatos srityje, gerina savo gyvenimo kokybę.

Kitas svarbus pokytis pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenime, lankant neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokymus, yra atsiradęs pasitikėjimas savimi „Keičiasi jo eiseną, žvilgsnis, rūbai, keičiasi jis visiškai.“A3; „Būna, kad mokymų metu pasako: aš to nežinojau, dabar labai gerai, pabandysiu, tai buvo man reikalinga.“A5; „Pagerėjusi nuotaika, pozityvumas, didesnis pasitikėjimas savimi, savo jėgomis, taip pat žmonės tampa drąsesni.“A6; „Jam drąsiau ir nebebaisu.“A7. Informantų atsakymai leidžia teigti, kad pasitikėjimas savimi yra neatsiejama vidinės harmonijos, sėkmės ir pasitenkinimo gyvenimu dalis. Pasitikėjimo savimi stoka yra viena dažniausių problemų, su kuria susiduria šiuolaikinis pagyvenusio amžiaus žmogus. Tai, kaip matome ir vertiname save, lemia mūsų elgseną įvairiose gyvenimo srityse, tarpasmeninius santykius, pasirinkimus tiek profesinėje, tiek ir asmeninio gyvenimo srityse. Todėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokymuose/kursuose įgytas pasitikėjimas savimi neabejotinai gerina pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę.

Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę lemia gebėjimas išlaikyti savarankiškumą ir nepriklausomybę (Petronytė, Žebrauskaitė, 2018). Informantai teigia, kad neformaliojo švietimo mokymai padeda pagyvenusio amžiaus žmonėms ilgiau išlikti savarankiškiems ir nepriklausomiems „Jis [pagyvenusio amžiaus žmogus] tampa aktyvesnis, jo užimtumas didėja, pakyla ir laisvalaikio užimtumas.“A1; „Nebereikia vykti į instituciją, gaišti laiko, stovėti eilėse, jis gali internetu užsipildyti kokį nors prašymą.“A2; „<...> senjorai tampa aktyvesni ir labiau matomi.“A6; „Vien tai, kai dabar niekur negalima išeiti, jau žmogus gali paskaityti informaciją, elektroninį paštą pasitikrinti, laišką kam nors parašyti.“A7. Iš informantų atsakymų matyti, kad neformaliojo švietimo mokymuose įgytos kompetencijos pagyvenusiesiems žmonėms padeda kasdieniniame gyvenime atlikti svarbias užduotis, o tai išlaiko jų savarankiškumą ir nepriklausomumą nuo kitų žmonių. Informantų atsakymai leidžia daryti

prielaidą, kad pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybė gerėja teikiant neformaliojo švietimo paslaugas.

Informantai pastebi, kad teikiant neformaliojo švietimo paslaugas didėja pagyvenusio amžiaus žmonių socialumas, tuo pačiu didėja ir pasitenkinimas gyvenimu „*Jis tampa aktyvesnis socialiai, bendrauja daugiau, mažiau yra užsidaręs.*“^{A4}; „*Požiūris į patį gyvenimą pasikeičia.*“^{A4}; „*Bendravimas – pagrindinis dalykas.*“^{A5}; „*Jis [pagyvenusio amžiaus žmogus] į darbo rinką eina.*“^{A1}; „*Kai tai tampa reguliari veikla, tai tampa pagyvenusio žmogaus gyvenimo būdu.*“^{A6}. Apibendrinant informantų atsakymus galima teigti, kad pagyvenusio amžiaus žmogui užsiimant kokia nors veikla, dalyvaujant visuomeninių organizacijų veikloje ar bendruomenės gyvenime atsiranda reikalingumo pojūtis „*Jis jaučiasi pilnavertis.*“^{A1} (Baršauskaitė, 2016). Mokomasi užmegzti ir puoselėti žmogiškuosius ryšius „*Ateina pagyvenę vyrai ir sau susiranda porą, jie vėl gyvena socialinį gyvenimą.*“^{A3}, pakeičiama aplinka „*Jie išeina iš namų, ateina mokytis, susiranda draugų, bendraminčių, apsikeičia kontaktais.*“^{A2}, slopsta vienatvė, iš naujo patiriamas gyvenimo džiaugsmas „*<...> geresni santykiai su artimaisiais.*“^{A1}.

2.2.2. Tyrimo rezultatų aptarimas

Šio darbo tikslas buvo įvertinti teikiamų neformaliojo švietimo paslaugų svarbą kaip pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimą Klaipėdos mieste.

Atlikus literatūros analizę matyti, kad gyvenimo kokybė – tai individualus žmogaus santykis su savimi ir aplinka, kurioje jis gyvena, savo vietos gyvenime vertinimas remiantis kultūros ir vertybių sistema, susijęs su individo tikslais, lūkesčiais, standartais ir interesais (Burvytė, 2018). Nors dalis Lietuvos tyrėjų (Butvilas ir kt., 2010; Gruževskis, Orlova, 2012; Ruolytė-Verschoore, 2013; Staškutė, 2014; Savickaitė, 2015; Burvytė, 2018 ir kt.) vieningai sutaria dėl gyvenimo kokybės sampratos kompleksiskumo ir jos vertinimo skirtingais veiksniais, reikia pripažinti, kad visuotinai priimtose veiksmų klasifikacijos ir vieningos nuomonės apie gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius bei jų tarpusavio ryšį nėra. Šiame darbe atlikto empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad pagrindiniai veiksniai lemiantys pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę yra fizinė būklė, psichologinė būklė, ekonominė būklė ir socialiniai ryšiai.

Siekiant gerinti pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę, svarbu nukreipti žmones į tam tikrą veiklą, kuri mažintų socialinę atskirtį bei keistų požiūrį į bendrą pažangos procesą. 2014-2020 metų nacionalinės pažangos programa, kurioje nurodoma, kad būtina skatinti kiekvieną šalies gyventoją realizuoti savo galimybes mokantis, kuriant, tiriant, tikslinga veikla prisiimant atsakomybę už save, už

savo sveikatą, valstybę ir aplinką (Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas, 2014). Tyrimas parodė, kad informantai pripažįsta mokymosi svarbą pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenime: dauguma tyrime dalyvavusių informantų mokymąsi visą gyvenimą pripažįstą kaip svarbią veiklą, kuri vyksta bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines srities kompetencijas. Šios kompetencijos pasižymi asmens orumu, pasitikėjimu savimi, atsakomybe už savo veiksmus, savigarbą, įsipareigojimu prasmingiems tikslams ir gebėjimu jų siekti.

Vertinant pagyvenusio amžiaus žmonių mokymosi galimybes, literatūroje teigiama, kad Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą politikos formavimo, vykdymo bei koordinavimo funkcijas atlieka LR Švietimo ir mokslo ministerija, LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei joms pavaldžios institucijos; taip pat kitos ministerijos savivaldybių ir apskričių viršininkų administracijos. Remiantis kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro duomenimis 2017 metais finansuoti 42 neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų teikėjai iš 11 savivaldybių. Finansavimas skirtas įvairių tipų organizacijoms: trečiojo amžiaus universitetams, asociacijoms, profesinio rengimo centrams, universitetams, kolegijoms, verslo subjektams, viešosioms įstaigoms, švietimo, mokymo centrams, švietimo pagalbos tarnyboms bei kitoms institucijoms. Programų vykdytojai teigiamai atsiliepė apie galimybę dalyvauti konkurse, kuris sudaro puikias sąlygas įvairiems neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjams įgyvendinti bendruomenei ir visuomenei aktualias mokymo programas. Atlikto tyrimo rezultatai patvirtina, kad Klaipėdos mieste pagyvenusio amžiaus žmonėms yra nemažai neformalųjį suaugusiųjų švietimą teikiančių įstaigų: bibliotekos, visuomenės sveikatos biuras, TAU, kurios siūlo įvairias, nemokamas, prieinamas paslaugas pagyvenusio amžiaus žmonėms.

2017 m. spalio – gruodžio mėn. Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centre buvo vykdoma programa „Mokymasis – jėga“, skirta senjorams. Šios programos tikslas buvo sudaryti galimybę trečiojo amžiaus universiteto klausytojams tobulinti bendrąsias kompetencijas, atnaujinant užsienio kalbos, kompiuterinio raštingumo, meno ir sveikatos žinias. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad pagrindiniai pagyvenusio amžiaus žmonių stimulai mokytis yra asmeniniai jų interesai: siekis išmokti skaitmeninio raštingumo, noras sveikai gyventi, noras mokėti užsienio kalbų. Skaitmeninio raštingumo modulio metu dalyviai mokosi tikslingai ir saugiai taikyti šiuolaikines technologijas asmeninėje veikloje, siekia informacinių ir komunikacinių technologijų srityje įgyti žinių ir patyrimo, leisiančių gyventi visavertį gyvenimą žinių visuomenėje. Sveikos gyvensenos mokymuose senjorams akcentuojama saugaus mankštinimosi svarba, o užsienio kalbos mokėjimas padeda palaikyti ryšius su emigravusiais šeimos nariais ar suprasti ir susikalbėti kelionių metu.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo dėka palaikoma pagyvenusio amžiaus žmonių sveikata, gerėja savijauta, stiprėja motyvacija dalyvauti socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime, o svarbiausia, žmonės mokosi suvokti ir priimti nuolatinis pokyčius, įveikti iššūkius ir išsaugoti ryšius bei savojo gyvenimo kokybę (Nacionalinis švietimo NVO tinklas, 2019). Empirinio tyrimo rezultatai patvirtino, kad pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo, priklausomai nuo neformaliojo švietimo paslaugų, pokyčiai: geresnė sveikata, pasitikėjimas savimi, nepriklausomumas (savarankiškumas), socialumas. Pagyvenusio amžiaus žmonės dalyvaudami neformaliojo suaugusiųjų švietimo programose įgyja naujų žinių, bendrauja su kitais žmonėmis, gilina turimas žinias ir asmeninio tobulėjimo.

IŠVADOS

1. Literatūros šaltinių, nagrinėjančių gyvenimo kokybės sampratą bei struktūrą, analizė parodė, kad gyvenimo kokybės samprata ir šios sąvokos vartojimas istoriškai kito, atskirais visuomenės vystymosi etapais asmens ir/ar visuomenės gerovė ar gyvenimo kokybė turėjo jai būdingus bruožus. Dabartiniu metu gyvenimo kokybė perteikia ne vien sąlygas, kuriomis gyvena pagyvenę žmonės ir paskirsto materialinius išteklius, o daug svarbesnis tampa subjektyvus savo gyvenimo kokybės vertinimas, apimantis fizinę sveikatą, dvasinę būseną, jausmus, vertybes, gyvenimo prioritetus. Subjektyvios gyvenimo kokybės sampratai būdinga tai, jog čia atsižvelgiama ne į visumos nuomonę, o dėmesys skiriamas į atskirų asmenų/socialinių grupių subjektyvius vertinimus.

2. Apibūdinus teorinius neformaliojo švietimo aspektus galima teigti, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas yra labiausiai aiški ir matoma mokymosi visą gyvenimą forma, skirta suaugusiems, jau pabaigusiems formaliojo ugdymo pakopas. Šis mokymosi būdas nepasižymi tam tikra griežta struktūra, tačiau didelę įtaką turi šioje sistemoje kuriamos mokymosi galimybės pagyvenusiems žmonėms: stiprėja motyvacija dalyvauti socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime, o svarbiausia, žmonės mokosi suvokti ir priimti nuolatinius pokyčius, įveikti iššūkius ir išsaugoti ryšius bei savojo gyvenimo kokybę.

3. Charakterizuotas neformaliojo švietimo paslaugų ir mokymosi visą gyvenimą ryšys gerinant pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę, leido teigti, kad neformaliojo švietimo paslaugos sietinos su pagyvenusio amžiaus žmonių savivertės kėlimu. Be to, teikiant neformaliojo švietimo paslaugas, pagyvenusio amžiaus žmonės pratęsia mokymosi visą gyvenimą procesą, naudodami naujausias informacines technologijas, mokydami užsienio kalbų, ugdydami sveikos gyvensenos įpročius, taip įgyjant pasitikėjimo savimi, tampant nepriklausomu ir socialiai aktyvesniu, kas sietina su geresne gyvenimo kokybe. Hipotezė pasitvirtino, neformalusis suaugusiųjų švietimas gerina pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę.

LITERATŪRA

1. Acienė E., Vaičekauskaitė R. 2009. Žmonių su negale gyvenimo kokybės problema socialinės paramos kontekste. Sveikatos mokslai, Klaipėda.
2. Aspin D., Chapman J., Evans K., Bagnall R. 2012. Second International Handbook of Lifelong Learning. Part 1. London, New York: Springer.
3. Baršauskaitė I. 2016. Senyvo ir pagyvenusio amžiaus žmonių savarankiškumo, psichinės gerovės ir gyvenimo kokybės kaita, taikant ergoterapiją, bendruomenėje: magistro baigiamasis darbas. Kaunas.
4. Burvytė S. 2018. Žmogaus socialinio gyvenimo kokybės įsivertinimo ir vaikystės potyrių sąsajos. Socialinis ugdymas. Lietuvos edukologijos universitetas, Nr. 1, 50-69 p.
5. Butvilas D., Kriščiūnas A., Endzinienė M., Jurkevičienė G., Švedaitė-Sakalauskė B. 2010. Jaunų žmonių, sergančių epilepsija, gyvenimo pilnatvė. Neurologijos seminarai, 14 (44), 86-92 p.
6. Butvilienė J. 2014. Neformalusis suaugusiųjų švietimas Lietuvoje: valstybinis ir privatus mokymo sektoriai: daktaro disertacija. Vilnius.
7. Dudaitė J. 2018. Mokymasis visą gyvenimą: Lietuvos atvejis. Socialinis darbas. M. Romerio universitetas, Nr. 16 (2), 226-239 p.
8. European Commission. 2011. Communication from the Commission: Making a European area of lifelong learning a reality. Luxemburg: Publication Office.
9. Gruževskis B., Orlova U. L. 2012. Sąvokos „Gyvenimo kokybė“ raidos tendencijos. Socialinis darbas. M. Romerio universitetas, Nr. 11(1), 7-18 p.
10. Hoppers W. 2006. Non-formal education and basic education reform: a conceptual review. Paris: International Institute for Educational Planning. [žiūrėta 2019 m. spalio 2 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.unesco.org/iiep/PDF/pubs/K16.pdf>>.
11. Yin R. K. 2011. Qualitative Research from Start to Finish. New York: The Guilford Press.
12. Janušauskas A. 2014. Sveikatą stiprinančios aplinkos kūrimas. Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka. M. Romerio universitetas, Nr. 11, 88-103 p.
13. Javtokas Z. 2018. Šiuolaikinė sveikatos samprata. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <https://lvjc.lt/media/files/Sveikatos_samprata._Z.Javtokas.pdf>.
14. Jегelevičienė V., Prakapas, R. 2018. Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų kompetencijų tobulinimo(si) poreikio ir turinio analizė. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
15. Jucevičiūtė – Bartkevičienė V., Bartkevičius R., Mikučionytė R. 2016. Suaugusiųjų neformaliojo švietimo meninės veiklos: pedagogo portretas. Andragogika, Nr. 1 (7), 49-61 p.

16. Kaliatkaitė J., Bulotaitė L. 2014. Gerovės samprata sveikatos moksluose ir psichologijoje: tyrimai, problemos ir galimybės. Visuomenės sveikata, Nr.1 (64).
17. Kamil M. 2007. Looking again at non-formal and informal education – towards a new paradigm. [žiūrėta 2019 m. spalio 2 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://infed.org/mobi/looking-again-at-non-formal-and-informal-education-towards-a-new-paradigm/>>.
18. Kijauskaitė G., Alėbaitė I. 2016. Bibliotekų projektų tyrimas. [žiūrėta 2020 m. vasario 15 d.]. Prieiga per Internetą: <http://3erdve.lt/media/public/Tyrimai_2016/bp2_kokyb_projektu_dalyviai_v2.pdf>.
19. Kondratavičiūtė G. 2014. Suaugusiųjų neformalaus mokymo/si patrauklumo didinimas profesinio mokymo įtaigose: magistro baigiamasis darbas. Vilnius.
20. Krutulienė S. 2012. Gyvenimo kokybė: sąvokos apibrėžimas ir santykis su gero gyvenimo terminais. Socialinių tyrimų žurnalas, Nr. 3 (2), 117-130 p.
21. Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programa. 2017. Mokymasis visą gyvenimą senjorams. [žiūrėta 2020 m. vasario 15 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://sam.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/programos-ir-projektai/sveicarijos-paramos-programa/apie-lietuvas-ir-sveicarijos-bendradarbiavimo-programa>>.
22. Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. Mokymasis visą gyvenimą. [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://unesco.lt/svietimas/mokymasis-visa-gyvenima>>.
23. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. 2012. Valstybės žinios, 61 (3050).
24. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas. 2014. [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. spalio 24 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ce0399a00cd411e497f0ec0f2b563356>>.
25. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. 2011. [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. spalio 14 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>>.
26. Lietuvos statistikos departamentas. 2020. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. vasario 10 d.]. Prieiga per Internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#>.
27. Lileikienė A., Rimkevičienė A. 2012. Neformaliu ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų pripažinimo ekspertinio personalo rengimo metodika. VŠĮ Lietuvos verslo kolegija, Klaipėda.
28. Linkaitytė G. M., Šuliakaitė A., Navikienė Ž. 2011. Neformaliojo suaugusiųjų mokymosi sampratų analizė mokymosi visą gyvenimą kontekste. Ugdymo plėtotės centras, Vilnius.
29. MacKean R., Abbott-Chapman J. 2011. Leisure activities as a source on informal learning for older people: the role of community-based organizations. Australian Journal of adult learning, Nr. 2, 226-247 p.

30. Matulionytė S. 2018. Vyresnio amžiaus žmonių mitybos, gyvenimo būdo ir gyvenimo kokybės vertinimas: magistro baigiamasis darbas, Kaunas.
31. Mazeliauskienė A. 2016. Vyresnio amžiaus asmenų švietimo situacija Lietuvoje. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.p3ae.eu/docs/Breport/li/Country_LIT_LIT.pdf>.
32. Mokymosi visą gyvenimą strategija. 2018. [žiūrėta 2020 m. 15 d.]. Prieiga per Internetą: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/lifelong-learning-strategy-44_lt>.
33. Nacionalinis švietimo NVO tinklas. 2018. Neformalusis vyresniųjų suaugusiųjų švietimas Lietuvoje: situacijos analizė ir rekomendacijos. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <http://svietimotinklas.lt/wp-content/uploads/2019/03/NVSS-studija_FINAL.pdf>.
34. Navaitis G. 2013. Laimės ekonomikos ir felicitarinės politikos perspektyva Lietuvoje. Socialinis darbas. M. Romerio universitetas, Nr. 12 (1), 21-32 p.
35. Nutarimas dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016-2023 metų plėtros programos patvirtinimo. 2016. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b7f45490007711e6bf4ee4a6d3cdb874?jfwid=f4nne5tdt>>.
36. Paurienė L. 2012. Neformaliojo ugdymo aktualijos. Švietimo problemos analizė. [žiūrėta 2019 m. spalio 2 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Neformaliojo-ugdymo-aktualijos-2012.1.pdf>>.
37. Peeters J. 2012 a. Sustainable development: a mission for social work? A normative approach. Journal of Social Intervention: Theory and Practice, NR. 21 (2), 5–22 p.
38. Peeters J. 2012 b. Social work and sustainable development: towards a socio-ecological practice model. Journal of Social Intervention: Theory and Practice, Nr. 21 (3), 5–26 p.
39. Petraitytė G., Lingytė A. 2010. Neformaliojo ugdymo tendencijos Lietuvoje ir pasaulyje. E-švietimas: mokslas, studijos ir verslas. Konferencijos pranešimų medžiaga.
40. Petronytė S., Žebrauskaitė Ž. 2018. Senyvo amžiaus asmenų savarankiškumo palaikymo būdai socialinės globos įstaigose. Verslas, technologijos, biomedicina: inovacijų išvalgos: respublikinė mokslinė-praktinė studentų konferencija: straipsnių rinkinys. Klaipėdos valstybinė kolegija, Nr. 1, 340-347 p.
41. Pivorienė J. 2014. Darnios plėtros socialinė dimensija ir globalus švietimas. Socialinis ugdymas. M. Romerio universitetas, Nr. 39, 39- 47 p.
42. Povilaitienė D., Šimulynas E., Zabulytė-Šapranauskienė L., Puzaitė M., Vološina I., Kimbirauskienė J. 2019. Užsienio kalbų mokymosi modeliai. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. vasario 17 d.]. Prieiga per

- Interneta: <https://www.ldv.lt/images/PDF/Viesas_kreipimasis/UZSIENIO_KALBU_MOKYMOSI_MODELIAI.pdf>.
43. Rogers A. 2005. Non-Formal Education Flexible Schooling or Participatory Education? [žiūrėta 2019 m. spalio 2 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.springer.com/us/book/9780387246369>>.
44. Rogers C. R. 2015. Becoming a person. N. Y.: Martino fine Books.
45. Ruolytė-Verschoore R. 2013. Neįgaliųjų studentų dalyvavimas aukštosiose mokyklose: daktaro disertacija, Kaunas.
46. Ruževičius J. 2013. Gyvenimo kokybė. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://www.kvalitetas.lt/index.php?id=716>>.
47. Savickaitė A. 2015. Gyvenimo kokybės ir ją sąlygojančių veiksnių tyrimas: Šiaulių rajono atvejis: magistro baigiamasis darbas. Šiauliai.
48. Schmidtas-Hertha B. 2015. Kompetencijų įgijimas ir mokymasis vyresniame amžiuje. Ugdymo plėtotės centras. Vilnius.
49. Schwier A., Seaton J. 2013. Comparison of Participation Patterns in Selected Formal, Non-formal, and Informal Online Learning Environments. Canadian Journal of Learning & Technology, Nr. 39 (1), 1-15 p.
50. Servetkienė V. 2013. Gyvenimo kokybės daugiadimensis vertinimas, identifikuojant kritines sritis: daktaro disertacija. Vilnius.
51. Siurala L. 2012. History of European youth policies and questions for the future. Iš Coussée, F., Williamson, H. and Verschelden, G. (eds.), The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy, Nr. 3, 105–115 p.
52. Staševičienė A., Dadonienė J., Germanavičius A. 2020. Suaugusiųjų gyvenimo kokybės kaita sergant išsėtine skleroze. Visuomenės sveikata. Vilniaus universitetas, Nr. 1 (88), 56-67 p.
53. Staškutė I. 2014. Su sveikata susijusios gyvenimo kokybės samprata, stebėsenos ir vertinimo metodai bei reikšmė sveikatos politikoje. Sveikatos politika ir valdymas. M. Romerio universitetas, Nr. 1(6), 7-19 p.
54. Starkauskienė V. 2011. Gyvenimo kokybės veiksniai ir jos kompleksinio vertinimo modelis: daktaro disertacija. Kaunas.
55. Stiglitz J. E., Sen A., Fitoussi, J. P. 2017. The Concept of Quality of Life. Global Finance. [žiūrėta 2019 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://www.gfmag.com/the-concept-of-quality-of-life/>>.
56. Tamušauskaitė J., Vasyliūtė I., Drungilienė D., Mockienė V. Depresija sergančių asmenų gyvenimo kokybė. Visuomenės sveikata, Nr. 10(1), 52–59 p.

57. Telešienė A. 2012. Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVIVO ir Text Analysis. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.lidata.eu/files/mokymai/NVivo/KKDA_20080914_esf%27ui.pdf>.
58. The Hierarchy of Human Needs: Maslow's Model of Motivation. 2016. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://personalityspirituality.net/articles/the-hierarchy-of-human-needs-maslows-model-of-motivation/>>.
59. Tomilinas T., Norkienė A., Kirkutis A., Gelūnas A., Skardžius A. 2018. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo Nr. VIII-822 pakeitimo įstatymo projektas. [žiūrėta 2020 m. vasario 15 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3b5630b0e36011e8bcacff937113a43>>.
60. Trakšėlys K. 2012a. Suaugusiųjų švietimo tyrimų 2004–2011 metų analizė. Socialinių mokslų studijos, Nr. 4 (4), 1417–1426 p.
61. Trakšėlys K. 2012b. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą lemiantys veiksniai. Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 1 (34), 72–76 p.
62. Qualitative Research Consultants Association [QRCA]. 2018. What is Qualitative Research? [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://www.qrca.org/page/about-qualitative-research>>.
63. Valackienė A., Želnienė V. 2018. Kaitos proceso ir pokyčių valdymo sinergija ugdymo įstaigose: metodologinis tyrimo konstruktas. Kauno technologijos universitetas, Nr. 2, 55-74 p.
64. Valatkevičienė L. 2018. Pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės gerinimas teikiant mobiliosios kosmetologijos paslaugas: magistro diplominis darbas. Kaunas.
65. Valstybės pažangos strategija Lietuva 2030. 2012. 11 p.
66. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija. 2014. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf>.
67. Valstybinio audito ataskaita. 2016. [interaktyvus]. Pedagogų klasifikacijos tobulinimas. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga per Internetą: <www.vkontrole.lt>.
68. Varnelienė S. 2010. Socializacijos svarba pagyvenusio žmogaus bendravimui. Kaunas: LŽUŪ.
69. Viešojo ir privataus sektorių partnerystė. 2020. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesojo-ir-privataus-sektoriu-partneryste>>.
70. Visuotinė Lietuvių Enciklopedija. 2019. Žmogaus senėjimas [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. spalio 24 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://www.vle.lt/Straipsnis/zmogaus-senejimas-125628>>.

71. World Health Organization. 2020. [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. sausio 7 d.]. Prieigą per Internetą: <https://www.who.int/social_determinants/en/>.
72. Zinkevičienė N. 2013. Neformalaus ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimas: Kauno kolegijos patirtis. [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.smpf.lt/uploads/documents/Bolonijos%20renginys%202013%2002/Neformalaus%20ir%20savaiminio%20mokymosi%20pripazinimas_Nijole%20Zinkeviciene.pdf>.
73. Žydžiūnaitė V., Sabaliauskas S. 2017. Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius: Vaga.
74. Žukauskienė R. 2012. Raidos psichologija: integruotas požiūris. Margi raštai, 597- 635 p.

PRIEDAI

1 priedas

SKELBIAMAS 2019 M. KLAIPĖDOS MIESTE VYKDOMŲ NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO IR TĘSTINIO MOKYMOSI PROGRAMŲ, FINANSUOJAMŲ SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO LĖŠOMIS, SĄRAŠAS

Eil. Nr.	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjas	Programos pavadinimas	Anotacija (programos teikėjo anotacijos tekstas neredaguotas)	Dalyvių skaičius	Projekto trukmė	Kontaktai (NSŠTM programos teikėjo)*
1.	Labdaros ir paramos fondas „Dienvidis“	Siuvimo kursai pradedantiesiems ir pažengusiems	Siuvimo kursų metu pradedantieji susipažįsta su siuvimo siuvamąja mašina techninėmis galimybėmis, išmoksta pagrindų: dygsnių, užtrauktukų, kišenių, apykaklių, detalių sujungimo technikos; braižo brėžinius ir pasisiuva sijoną, suknelę ir kelnes. Išmoksta pataisyti, persiūti turimus drabužius. Pažengusieji mokomi konstrukcijų sudarymo principų, braižo ir siuva vasarinius kostiumėlius, švarkus bei paltą. Taip pat išmoksta siūti trikotažinius gaminius. Visa siuvimo programa paremta buitinių siuvimo mašinų panaudojimui namuose. Programą vykdo kvalifikuota siuvimo ir konstravimo dėstytoja Lima Laurinavičienė	30	Rugsėjis - gruodis	Jurgita Kulevičienė (8-46) 38 59 06
2.	Laisvoji mokytoja Laura Maškova	Aktyvus laisvalaikis su Zumba	Programa skirta suaugusiems suvokti ir pajusti reguliaraus fizinio aktyvumo svarbą bendrai organizmo būklei, siekiant paskatinti iš naujo apsvastyti savo gyvenimo būdą.	75	Birželis - gruodis	Laura Maškova 8 612 84 276

			Reguliarus fizinis krūvis gerina nuotaiką, mažina dirglumą ir nerimo lygį, didina pasitikėjimą savimi, gydo depresiją, gerina atmintį, fiziškai aktyvūs žmonės geriau miega, stiprina kaulus ir raumenis, palaiko judesių lankstumą, padeda išlaikyti taisyklingą laikyseną, gerina koordinaciją, padeda išlaikyti normalų kūno svorį Fizinis aktyvumas yra ne tik sveikatos pagrindas, bet ir ilgaamžiškumo bei entuziazmo šaltinis			
3.	Klaipėdos universitetas	Kūrybiškumo ugdymas kuriant kraštovaizdį	Suteikti dalyviams žinių, gebėjimų, praktinių patarimų bei konsultacijų apie aplinkos dizaino, kraštovaizdžio, kaip vieningos ir harmoningos visumos kūrimą, ugdant dalyvių kūrybiškumą bei skatinant jų savarankiškumą	15	Rugsėjis - gruodis	Vilija Trumpickienė (8-46) 39 85 87, 8 614 03 686
4.	Laisvoji mokytoja Oksana Simaitienė	Suaugusiųjų fizinio aktyvumo, kaip sveikos gyvensenos komponento, ugdymas	Programa skirta suaugusiųjų suvokimo apie fizinio aktyvumo teigiamą poveikį organizmui, savijautai ir sveikatai didinimui, motyvacijos fizinės veiklos būtinybei stiprinimui, fizinių ypatybių ugdymui ir sveikatos bei emocinės būsenos gerinimui. Programa ugdomas poreikis būti fiziškai aktyviems ir siekti, kad judėjimas taptų neatskiriama kasdieninio gyvenimo dalimi. Programos metu suaugusieji įgys žinių, kaip reguliuoti fizinį krūvį, lavins savo kūną, gebėjimą jį valdyti, mokysis pagrindines raumenų grupes stiprinančių ir tempimo pratimų, kvėpavimo technikų, ugdyt gebėjimą taisyklingai juos atlikti, stebės savijautą, išmoks individualizuoti fizinį krūvį	75	Liepa - gruodis	Oksana Simaitienė 8 650 13 636
5.	VšĮ „Trečiasis amžius“	„Sielos ir kūno mankšta senjorui“	Tobulinti asmenų, vyresnių nei 63 metų, sveikos gyvensenos įgūdžius pagal kinų mediciną, siekiant fizinės, psichinės, dvasinės darnos. Baigę mokymus dalyviai žinos apie seną, alternatyvią sveikatinimo sistemą – kinų mediciną,	20	Liepa	Birutė Petraitienė 8 686 29 495

			jos ištakas, filosofiją, kompleksinį požiūrį į žmogų, jo gyvenimą bei sveikatą, sveikatinimo būdus ir galimybes. Išmokę pažinti save, gebės tinkamai pasirinkti ir taikyti įvairias praktines kinų medicinos priemones, derinti sveiką mitybą bei veiklos pobūdį kasdieniniame gyvenime, gerindami savo fizinę, psichinę ir dvasinę darną			
6.	Turizmo mokykla	Sveiko maisto gaminimo pagrindai	Žmogaus sveikos gyvensenos ugdymas trunka visą gyvenimą. Šia programa siekiama suteikti galimybes asmenims įgyvendinti teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, išaiškinti pagrindinius sveiko ir saugaus maisto paruošimo ypatumus. Bus siekiama išmokyti gaminti maistą pagal sveiko maisto gaminimo technologijas. Dalyviai galės susikurti valgiaraštį pagal maisto suderinamumą ir sveikos mitybos rekomendacijas	50	Rugsėjis - gruodis	Indrė Globienė 8 602 81 478
7.	Klaipėdos valstybinė kolegija	„Skaitmenizacijos iššūkiai: kaip juos įveikti“	Mokymo programa „Skaitmenizacijos iššūkiai: kaip juos įveikti“ orientuota į skaitmeninių kompetencijų įgijimą ir gilinimą. Programa apima naudojimosi skaitmeninėmis technologijomis įgūdžių formavimą, išmaniosios informacijos paieškos ir filtravimo pagrindus „debesų“ kompiuterijos įrankių naudojimo pagrindus, skaitmeninių technologijų įrankių naudojimo profesinėje veikloje ir asmeniniame gyvenime pagrindus, asmeninio finansų valdymo skaitmeninėmis priemonėmis įgūdžių formavimą, bendravimo ir bendradarbiavimo įrankių naudojimo pagrindus. Programos dalyviai išmoks saugiai naudotis skaitmeninėmis technologijomis, atlikti išmaniąją informacijos paiešką bei naudoti „debesų“ technologijos įrankius, naudotis skaitmeninėmis	15–18	Rugsėjis - gruodis	Asta Baužienė, 8 655 59 152

			technologijomis profesinėje veikloje ir asmeniniame gyvenime, valdyti asmeninius finansus skaitmeninėmis priemonėmis, naudotis e. paslaugomis, domenų apdorojimo programomis. Mokymo metu įgytos žinios ir įgūdžiai leis klausytojams lengviau integruotis darbo rinkoje, padidins jų įsidarbinimo galimybes ar paskatins teigiamus pokyčius karjeroje, sukurs prielaidas tapti konkurencingais išmaniųjų technologijų, robotizacijos bei dirbtinio intelekto plėtros rinkos dalyviais			
8.	Laisvoji mokytoja Salomėja Burneikaitė	Dramos terapija savęs pažinimui	Programa sudaro galimybę praktiškai pažinti dramos terapiją, kaip vieną iš meno terapijos sričių, per veiksmo praktiką, teikiančią instrumentus ja remtis kasdienėje ir profesinėje veikloje	15	Rugsėjis - gruodis	Salomėja Burneikaitė 8 615 16 604
9.	Klaipėdos miesto pedagogų švietimo ir kultūros centras	Skaitmeninio raštingumo kursai	Programa yra skirta Klaipėdos miesto bendruomenės nariams, kurie siekia tapti pilnaverčiais informacinių technologijų naudotojais, pageidauja įgyti naujų ar patobulinti jau turimas kompetencijas skaitmeninio raštingumo, mokėjimo mokytis įgūdžių srityse	60	Rugsėjis - gruodis	Edgaras Gervaitis 8 684 45 651
10.	VšĮ „Meno psichologijos centras“	„Sėkmingų pokyčių keliai“	Bus organizuojami du skirtingi mokymai, todėl keliame šiuos tikslus: 1. Tobulinti Klaipėdos miesto gyventojų socialines kompetencijas – bendravimą ir bendradarbiavimą darbe (Mokymai „Efektyvaus bendravimo ir bendradarbiavimo principai darbe“); 2. Tobulinti Klaipėdos m. darbingo amžiaus suaugusių asmenų efektyvumą, pritaikant naujausias psichologines žinias, meno terapijos metodus (mokymai „Asmeninio efektyvumo lavinimas, taikant meno terapijos metodus“);	30	Rugsėjis - gruodis	Dalia Klumbienė 8 618 57 852

			Numatomi rezultatai: 1. Mokymų „Efektyvaus bendravimo ir bendradarbiavimo principai darbe“ dalyviai sužinos neverbalinio bendravimo ypatumus, grupės dinamikos principus. Taip pat išbandys bendravimą grupėje gerinančius metodus ir technikas. Gebės žinias pritaikyti praktiškai darbinėje veikloje. 2. Mokymų „Asmeninio efektyvumo lavinimas, taikant meno terapijos metodus“ dalyviai sužinos meno terapijų ypatumus, patobulins emocinį intelektą kaip valdyti emocijas, išmoks atpažinti savo ir kitų emocijas, sužinos kaip jas valdyti, išanalizuos savo stipriąsias ir silpnąsias puses, išmoks efektyviai siekti užsibrėžtų tikslų bei mokės taikyti meno terapijos metodus kasdieniame gyvenime			
11.	Laisvoji mokytoja Gintarė Kimbirauskaitė	„Bendrinė anglų kalba kasdieniam vartojimui“	Programa skirta suaugusiems 19-67 m. asmenims, norintiems išmokti anglų kalbą, skirtą kasdieniam vartojimui tiek asmeniniame gyvenime, tiek darbinėje aplinkoje, tad ji skirta ne tik darbo rinkai aktualių suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų ugdymui, bet ir mokymosi visą gyvenimą paslaugų plėtros didinimui. Programos dalyviai pakartos turimas žinias, įgytas mokykloje ar savarankiškai, ir tobulins jas toliau, mokydamiesi kiek įmanoma taisyklingiau bendrauti anglų kalba. Daugiausia dėmesio bus skiriama žodyno plėtimui, tad dalyviai atliks įvairias kalbėjimo užduotis tiek individualiai, tiek grupėse. Pakartoję ir patobulinę gramatiką, dalyviai mokysis rašyti darbinius el. laiškus, atsakyti į skambučius ir perduoti ar suteikti trumpą informaciją. Kasdieniam bendravimui skirtos temos daugiausia orientuotos į šnekamąją kalbą, tad šių	15	Rugsėjis - gruodis	Gintarė Kimbirauskaitė, 8 657 96 200

			temų paskaitų metu dalyviai išmoks, kaip bendrauti ir kokius žodžius vartoti tam tikrose situacijose bei vietose			
12.	Švietimo, tyrimų ir konsultacijų centras	Turizmo ir sveikatingumo sektoriaus darbuotojų komunikacinės kompetencijos formavimas bendraujant su klientais	Programos tikslas – ugdyti turizmo ir sveikatingumo srityje dirbančių įmonių darbuotojų komunikacinę ir bendravimo kompetencijas, siekiant formuoti pozityvią ir etišką elgseną su klientais, skatinti darbuotojų, kaip asmenybių, tobulėjimą. Mokymų metu bus pristatyti efektyvios verbalinės (rašytinės, sakytinės) ir neverbalinės komunikacijos būdai ir priemonės bendraujant su klientais, teikiant jiems paslaugas ar parduodant prekes, sprendžiant įvairias situacijas viešbučiuose, sveikatingumo centruose, kelionių agentūrose, suvenyrų parduotuvėse. Mokymų dalyviai įsisavins etiketo taisykles, bendraujant su potencialiais ar esamais klientais. Turizmo ir sveikatingumo įmonės yra ypatingai veikiamos globalizacijos procesų, todėl mokymų metu bus paliesta tarpkultūrinės komunikacijos tema. Taip pat bus pateikta naudinga informacija apie lyčių bei kartų bendravimo ypatumus. Siekiant, kad mokymų dalyviai praktiškai įsisavintų teorinę medžiagą, bus analizuojamos realios situacijos, su kuriomis susidūrė įmonių darbuotojai savo darbe, taip pat bus naudojamas vaidmenų žaidimo metodas, kai kuriamos ir/ar simuliuojamos įvairios situacijos, pateikiamos kūrybinės užduotys bei naudojamas projektinis darbas. Programos dalyje, kurioje bus naudojamas koučingas bei jo technikos (GROW, SPIN, 360 laipsnių ir kitos) mokymų dalyviai detaliai analizuos įvairias situacijas, bendravimo su klientais problemas bei savo savybės situacijose, vertins	16	Rugsėjis - gruodis	Julija Šešeika 8 616 36 628

			veiksmų ir elgesio alternatyvas, kurs naujus elgesio modelius su klientais. Koučingotechnikos ne tik patobulins įmonių darbuotojų problemų sprendimo, kritinio mąstymo, komunikacinius įgūdžius, bet ir padės jiems tobulėti kaip asmenybėms			
13.	Asociacija „JCI Lietuva“	„Inovatyvūs andragogikos įgūdžių stiprinimas“	Neformalaus ugdymo programa andragogams „Inovatyvus andragogikos įgūdžių stiprinimas" skirta pradedantiems ir praktikuojantiems andragogams, norintiems pritraukti didesnes mokinių grupes, įtraukti į ugdymosi procesą skirtingų interesų, amžiaus grupes, išlaikant optimalų įsitraukimo bei motyvacijos lygį; veiksmingiau reprezentuoti mintis ir idėjas, būti lyderiais, pasiekti kur kas geresnių ugdymo rezultatų per trumpesni laiką, formuojant praktiškesnę ir aktualesnę ugdymo programų turinį. Baigę programą andragogai pagerins savo kompetencijas efektyvaus komunikavimo, priagentavimo, viešojo kalbėjimo, emocinio raštingumo, įtraukios mokymosi aplinkos kūrimo, paveikaus asmeninio įvaizdžio formavimo, įgūdžių perdavimo, ugdomojo turinio adaptacijos, šiuolaikinių ugdymo metodų ir technologijų taikymo srityse	24	Rugsėjis - gruodis	Stepas Šafranauskas 8 600 02 202
14.	Laisvasis mokytojas Kostas Vilčiauskas	Vyresnio amžiaus asmenų sveikatos ugdymas	Tikslas – suteikti teorinių ir praktinių žinių vyresnio amžiaus asmenims apie įvairias fizinio aktyvumo formas, sveikatos gerinimo ir palaikymo priemones. Rezultatas – remdamiesi programoje suteiktomis žiniomis gebės vertinti savo sveikatos būklę; tikslingai pasirinkti fizinio aktyvumo priemones; tinkamai užsiimti fizine veikla	20-30	Rugsėjis - gruodis	Kostas Vilčiauskas, 8 638 31 250

15.	Laisvoji mokytoja Ilona Klanienė	Savanorių vadybinės kompetencijos darbui su vietos bendruomene ugdymas(is)	Decentralizuojant viešojo sektoriaus valdymo principus vis labiau aktuali problema tampa darbo su bendruomene vadyba. Įvairios organizacijos bei pavieniai asmenys teikia paslaugas vietos bendruomenėms įvertindami ir atliepdami jų socialinius ir kt. poreikius. Vykdam darba su bendruomenėmis itin aktualios yra vadybinės kompetencijos – bendruomenės poreikių analizė, komunikacija bendruomenėje, komandinio darbo principai, lyderystė bendruomenėje, konfliktų sprendimas ir pan. Tyrimais įrodyta, kad vadybinės kompetencijos sąlygoja bendruomeninio darbo nuoseklumą ir efektyvumą. Programa siekia ugdyti tikslinių grupių atstovų (seniūnaičių, nevyriausybinių organizacijų vadovų ir savanorių) vadybinę kompetenciją darbo su bendruomene srityje. Programos dalyviai įgys žinių ir plėtos gebėjimus tokiose vadybinės veiklos srityse kaip: komandinis darbas, lyderystė bendruomenėje, konfliktų sprendimas ir streso valdymas. Programos metu įgytos žinios ir gebėjimai padėtų tikslinių grupių atstovams efektyviau organizuoti darbą su bendruomene nustatant jos poreikius bei įvertinant darbo rezultatų kokybę	45	Rugsėjis - gruodis	Ilona Klanienė, 8 615 57 708
16.	VšĮ „American English School“ Klaipėdos filialas	„Komunikacija – langas į pasaulį. III dalis“	Komunikacija tampa mūsų laikų devizu. Vis dėlto, daugelis žmonių nesusimąsto, kad bendravimo meno būtina mokytis. Sėkmingas bendravimas užsienio kalba yra dažniausiai ne retas talentas, o įgūdžiai, kurių gali išmokyti kiekvienas. Baigę programą, šiandieninės rinkos dalyviai atras, kad bendravimas gali būti džiaugsminga ir maloni patirtis, o įgyti įgūdžiai padės įsitvirtinti šiandieninėje darbo rinkoje, sustiprins profesines	20	Rugsėjis - gruodis	Agnė Vertinskienė 8 675 24 226

			kompetencijas ir suteiks platesnes galimybes savirealizacijai . Šiandieninėje, sparčiai ekonomiškai besivystančioje Lietuvoje, plečiantis verslui šalyje ir už mūsų šalies ribų, mūsų šalies darbdaviai bei užsienio šalių investuotojai susiduria su opia problema, kad darbuotojai neturi pakankamų įgūdžių komunikuoti užsienio kalba			
17.	Laisvoji mokytoja Lilija Kazlauskaitė	Kūno mankšta – gera sveikata	Programa skirta skirtingo amžiaus, skirtingo fizinio parengtumo suaugusiųjų suvokimo bei žinių fizinio aktyvumo poveikio sveikatos stiprinimo srityje gilinimui, motyvacijos bei įgūdžių būti fiziškai aktyviam stiprinimui, fizinių ypatybių lavinimui, savistabos, savikontrolės įgūdžių formavimui	30-50	Rugsėjis - gruodis	Lilija Kazlauskaitė, 8 675 48 132
18.	VšĮ „Intelektu namai“	„Mano kūnas – mano tvirtovė“	Ugdyti asmenų bendrąją kultūrą ir sutelkti bendruomenę, besidominčią sveika gyvensena ir kineziterapija. Projekto metu dalyviai mokysis atpažinti įvairius siunčiamus kūno „signalus“, t. y. tam tikrus skausmus, ieškos problemos priežasčių ir mokysis jas pašalinti kineziterapijos metodais. Dalyviai praktiškai mokysis įvairių masažo technikų ir įgis teorinių žinių, kokie masažai tinka kiekvienam atsižvelgiant į sveikatos būklę. Taip pat įgis žinių apie eterinių aliejų naudą kūnui bei namams. Antroje projekto dalyje dalyviai mokysis taisyklingai atlikti įvairias mankštas, tempimo pratimus ir masažus su masažinėmis priemonėmis: volais, masažiniais kamuoliukais. Visas šias įgytas žinias dalyviai galės pritaikyti su artimiausiais ir dalintis įgytomis teorinėmis žiniomis. Visa išmokta medžiaga bei įgyti įgūdžiai galės būti ir toliau sėkmingai tobulinami tolimesniuose mokymuose	24	Rugsėjis - gruodis	Jurgita Piliuškytė, 8 634 96 507

19.	Klaipėdos krizių įveikimo centras	Žvelk plačiau: komunikacijos gebėjimų ugdymo mokykla suaugusiesiems	Pagrindinis šios programos tikslas – mokymosi visą gyvenimą veiklų plėtra, asmens bendrosios kultūros ugdymas: mažinsime socialinę atskirtį, įtraukiant mažiau galimybių turinčius žmones į aktyvią kultūrinę edukacinę veiklą. 120 val. savęs pažinimo, meno terapijos ir komunikacijos gebėjimų ugdymo kursas padės sesijų dalyviams tapti savarankiškais, už savo mokymąsi atsakingais žmonėmis, gebančiais užsibrėžti aiškius tikslus, jų siekti. Bus lavinami komunikavimo informacijos perteikimo, viešo kalbėjimo ir kūrybinio rašymo įgūdžiai...	20	Liepa - gruodis	Rita Staršelskienė 8 617 22 405
20.	Ernesto Galvanausko profesinio mokymo centras	Pradedančiųjų vairuotojų vairavimo įgūdžių tobulinimas	Mokymo programa skirta parengti vairuotoj gebanti ekstremalioomis vairavimo sąlygomis saugiai vairuoti, valdyti stresą, išmanyti bendravimo psichologiją, gebės teikti neatidėliotiną medicininę pagalbą. Vairavimo simulatorius - tai ne tik žaidimas, bet ir labai naudingas vairavimo treniruoklis – situacijų imitatorium, kurio pagalba virtualiai išmokstama vairuoti automobili su mechanine pavarų dėže. vairuotojas tarsi sėdi tikroje mašinoje, o kompiuteris kuria važiavimo pojūtį. Pabandžius vairuoti pirminio vairavimo simuliatoriumi, atsiranda didesnis pasitikėjimas savimi	25	Rugsėjis - gruodis	Dalia Budginienė (8 46) 34 01 32
21.	Klaipėdos miesto Šeimos centras	Tarpusavio santykių ugdymo programa	Programa skirta įgyti teorinių bei praktinių įgūdžių apie santykių šeimoje stiprinimą bei puoselėjimą, gilesnį sutuoktinių, partnerių vienas kito pažinimą. Mokymai padės geriau suprasti savo sutuoktinį, deramai išreikšti savo poreikius ir lūkesčius poroje	20	Rugsėjis - gruodis	Andrius Vaitkevičius, 8 616 42 383

			,ugdyti problemų sprendimo, konfliktų prevencijos bei įveikos įgūdžius			
22.	Visuomenės sveikatos biuras	Klaipėdos miesto suaugusiųjų gyventojų sveikos mitybos mokymų programa	Klaipėdos miesto suaugusiųjų gyventojų sveikos mitybos mokymų programos tikslas – suteikti gyventojams žinių ir įgūdžių, kuriais vadovaudamiesi mokymo dalyviai gebėtų pagaminti kokybiškesnį ir sveikatai palankesnį maistą, suteikti žinių apie lėtinių ligų prevenciją	160	Liepa - gruodis	Jūrate Grubliauskiene (8 46) 23 47 96
23.	Klaipėdos suaugusiųjų gimnazija	„Atsargiai. Paauglystė“	Šios programos tikslas – neformaliojo būdu suteikti tėvams psichologines žinias, įgūdžius apie paauglystės laikotarpio sunkumus, jų sprendimo būdus, vaikų elgesį ir tėvų reakciją. Tėvai jaučia psichologinės ir pedagoginės informacijos trūkumą, tačiau labai mažai žino apie tėvystės lavinimo programas .Bendraudami su paaugliu, suaugusieji taiko turimus praktinius bendravimo įgūdžius, tačiau dažnai jų neužtenka Šia tėvystės įgūdžių ugdymo programa siekiama sukurti tėvų ir vaikų tarpusavio ryšį, kuris sustiprintų paauglio pasitikėjimą savimi ir leistu skleisti jo kūrybiškumui, atsakomybei ir savarankiškumui, o tėvus įgalintų sėkmingai spęsti vaiko ugdymo ir auklėjimo klausimus, jaustis galinčiais įtakoti sprendimus ir rasti kontaktą su savo vaiku	15-20	Rugsėjis - gruodis	Daiva Križinauskaitė, 8 620 77 620
24.	VšĮ „Vaiko raida“	Kvalifikacijos tobulinimo programa švietimo ir socialinių paslaugų srityje dirbantiems specialistams	Programos metu švietimo ir socialinių paslaugų srityje dirbantys specialistai mokysis bendrinės ir specialybės kalbos, susijusios su jų turima profesine kvalifikacija ir darbo patirtimi. Sėkmingai įgyvendintas Programos turinys padėsės specialistams praplėsti jų supratimą apie užsienio kalbos pritaikymo galimybes profesinėje veikloje, praplės specialistų užsienio kalbos kompetencijas, reikalingas darbui su mokiniais ar paslaugų gavėjais.	30	Rugsėjis - gruodis	Kristina Mockevičienė, 8 652 93 643

			Programos metu bus lavinami kalbinės veiklos rūšių: skaitymo, klausymo, rašymo ir kalbėjimo, reikalingų bendravimui užsienio kalba socialinėje ir profesinėje aplinkoje, gebėjimai, įgalinantys dalyvauti tarptautiniuose projektuose, studijuoti universitetinėse programuose, gilinti profesines žinias naudojantis užsienio literatūra			
25.	Asociacija „Gyvenk“	Klaipėdos miesto gyventojų sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas	Programos tikslas - šviesti Klaipėdos gyventojus, prisidėti prie visuomenės sveikatinimo. Programa skirta įgyti ar pagilinti žinias sveikos gyvensenos srityje, išmokyti pritaikyti šias žinias praktikoje. Programos dalyviai gebės koreguoti savo mitybos įpročius pagal naujausias sveikos mitybos tendencijas, įgis žinių ir gebės jas panaudoti praktiškai, sudarant savo mitybos planą. Įgis žinių apie maisto medžiagas ir jų poveikį organizmui, įgis žinių tema apie maistinę vertę. Programos dalyviai sužinos, kodėl fizinis aktyvumas yra ypatingai svarbus faktorius mūsų visų gyvenime. Skatinsime projekto metu ir po jo būti fiziškai aktyviems, kadangi nugara, sąnariai bei visi kūno segmentai yra tos sudedamosios kūno dalys, kurios privalo būti sveikos, kad užtikrintų gerbūvį kasdienėje veikloje	15	Rugsėjis - gruodis	Aurimas Pakštys 8 647 73 776
26.	Laisvoji mokytoja Dalia Šmitienė	Noriu tobulėti – A1 lygio anglų kalbos kursai	Atsižvelgiant į projekto tikslus bus ugdomos suaugusiųjų užsienio kalbos ir saviraiškos kompetencijos. Programos trukmė 36 akad. val., ji skirta suaugusiems, tik pradedantiems mokytis anglų kalbą ir turintiems mažai arba visai neturintiems anglų k. žinių. Programą sudaro 6 temos. Įgyvendinant programą bus siekiama, kad besimokantieji galėtų suprasti skaitomą ir klausomą	30	Rugsėjis - gruodis	Dalia Šmitienė, 8 612 04 308

			nesudėtingesnio lygio tekstą, prisistatyti realiose gyvenimo situacijose, papasakoti apie save, savo šeimos narius, draugus, paklausti apie kainą, laiką, papasakoti apie savo pomėgius, namus, parašyti elektroninį laišką, gyvenimo aprašymą. Akcentas bus tobulinti anglų k. kalbėjimo įgūdžius. Taip pat bus siekiama, kad besimokantieji mokėtų pavartoti paprastuosius (esamąjį, būtajį) laikus, bei kitas gramatines struktūras. Iš viso bus praeitos šešios pagrindinės pradedančiųjų temos, kur vienai temai bus skiriamos 4-6 akad. valandos, o išėjus skyrių 1 akad. val .pakartojimui ir medžiagos įsisavinimui			
27.	Klaipėdos miesto dailės klubas „Gubojas“	Tapyba: kūrybiškumo pamokos	Programa skirta lankytojams, neturintiems profesionaliosios dailės pagrindų. Apie kūrybą kalbama kaip apie labai svarbią ir neatsiejamą mūsų gyvenimo ir būties dalį, kurioje visa aplinka suformuota žmogaus poreikio estetinių vertybių kūrimui ir vartojimui, nuo artimiausios buitinės aplinkos iki visuomenės poreikius tenkinančios socialinės visumos. Mokymo metu supažindinama su pagrindiniais dailės terminais, technikomis (tapyba, grafika, piešimas, plokštuminė ir erdvinė kompozicija). Studijos nariai įgyja praktinių ir teorinių dailės žinių. Suaugusiųjų, besimokančiųjų bendrųjų gebėjimų, stiprinimas, svarbių asmeninių savybių: pasitikėjimo savimi, gebėjimo kūrybiškai mąstyti ir savarankiškai priimti sprendimus – ugdymas.	15–30	Liepa - gruodis	Regina Donbrauskaitė Plotnikova 8 676 71 329

			Programos paskirtis - suteikti pagrindines dailės žinias, ugdyti bendrą kultūrinį bei meninį išsilavinimą, estetikos suvokimą, įvairių medžiagų pritaikymą meninei saviraiškai, plėtoti estetines kompetencijas, būtinas tenkinant praktinio gyvenimo poreikiams ir naudojant socioemocinius gebėjimus dirbti grupėse, komandinėse užduotyse. Užsiėmimų metu programos dalyviai kaupia patirtį meninės raiškos, supratimo, analizės kūrimo, interpretavimo, vertinimo ir meno svarbos socialiniame, kultūriniame gyvenime, pažinimo srityse.			
28.	Asociacija „Idėjų pakrantė“	Klaipėdos miesto moterys norinčios pradėti savo verslą ar plėtoti esamą	Mokymų programos tikslas - sudaryti moterims sąlygas kelti kompetencijas, leisti įgyti joms reikalingas žinias, kuriant, vystant savus verslus bei didinti jų motyvaciją imtis šių veiklų Programa sukurta remiantis "Verslios Lietuvos" įgyvendinto projekto VšĮ "Išmani moteris" mokymų programos gerąja patirtimi. Šis projektas turėjo ypatingą produktyvumą, buvo įkurta apie 15 naujų verslų Klaipėdoje. Taip pat buvo remtasi Išmanių moterų asociacijos "Idėjų pakrante" veiklos patirtimi. Mokymosi programa patobulinta remiantis 2018 m. įgyvendintos neformaliojo suaugusiųjų šveitimo ir tęstinio mokymosi programos patirtimi. Kadangi įgyvendinta programa viršijo lūkesčius, buvo sulaukta beveik dvigubai daugiau dalyvių nei buvo numatyta bei gauti dalyvių vertinimai rodo poreikį tokios tematikos mokymų Klaipėdos mieste. Asociacija „Idėjų pakrante“ vienija moteris, norinčias pradėti savo verslą ar plėtoti jau turimą	35	Rugsėjis - gruodis	Kristina Martinkutė

			Klaipėdos regione. Asociacijos išskirtinumas - moterų bendrystė bei palaikymas įvairiomis veiklomis, skatinant verslumą, t. y. mokymų, susitikimų, bendradarbiavimo, rekomendacijų, dalinimosi patirtimi pagalba. Šiuo metu asociacija vienija apie 60 moterų bendruomenę Klaipėdos mieste ir už jo ribų. Ši mokymų programa padės startuoti naujiems verslams			
29.	Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešoji biblioteka	IT suaugusiųjų akademija 2	Programos paskirtis - ugdyti suaugusiųjų (50-65) informacinius gebėjimus, gilinti IT kompetencijas ir žinias, kad išliktų konkurencingi darbo rinkoje bei sugebėtų prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos. Neformaliojo ugdymo dalyviai įgis praktinių ir teorinių žinių darbui su pagrindinėmis biuro programomis: Word, Excel, Pover Point ir kt. Gebės Jas sumaniai taikyti darbe ir kasdienėje veikloje. Dokumentų tvarkymas kompiuteryje, debesyje ar gavus elektroniniu parašu pasirašytą dokumentą nebekels jiems rūpesčių. Kartu ieškosime atsakymų, kodėl šiandien Google paieškos sistema yra tokia svarbi ir kaip tikslingai išnaudoti jos teikiamas galimybes; kaip informacinės technologijos padeda kurti patogesnę gyvenimą ir keičia visuomenės įpročius ir t. t. Dalyviai susipažins su bendruoju duomenų apsaugos reglamentu ir savo teisėmis. Šią programą sieksime pagerinti tiek darbo rinkoje aktualias suaugusiųjų bendrąsias kompetencijas, tiek plėsti mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumą Klaipėdos mieste.	45	Rugsėjis - gruodis	Jolita Baltrimienė (8 46) 31 47 25
30.	VšĮ Socialinių mokslų kolegija	„Kūrybiškumo laboratorija“	Programa orientuota į Klaipėdos miesto visuomenės asmeninio ugdymo, bei profesinio tobulėjimo tendencijas .Programa siekiama suteikti naujas	60	Rugsėjis - gruodis	Eimantė Šakalienė, 8 658 99 950

			žinias ir praktinius įgūdžius, įveiklinant suaugusius asmenis kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai, greitai orientuotis sudėtingoje situacijoje lengvai ir netipiškai spręsti problemas. Mokymų programa “Kūrybiškumo laboratorija” sudaro šios temos: - „Kūrybinis rašymas ir „Story telling“ - „Viešoji komunikacija ir prezentavimo menas“ - „Kūno skaitymo menas“ - „Kūrybinis mąstymas“			
31.	Klaipėdos regiono kūrybinių industrijų asociacija	Odos dirbinių kūrimas ir gamyba	Odos dirbinių kūrimo ir gamybos programa skirta norintiems išmokti sukurti ir pagaminti dirbinius iš odos. Mokymų metu suteikiamos pagrindinės žinios apie odos apdirbimo įrankius, medžiagas, technikas ir technologinį procesą bei atlikimo galimybes. Išlausęs pilną programą ir sėkmingai atlikęs praktines užduotis, programos dalyvis gebės sukaupti bei apibendrinti informaciją apie analogus, reikšmingą savo idėjos įgyvendinimui, mokės atlikti dirbinio eskizą, parinkti medžiagas ir technologijas konkretaus dirbinio iš odos atlikimui, naudotis įrankiais, pasiruošti dirbinio lekalą, dekoruoti dirbinį pagal technologinius reikalavimus, nustatyti dirbinio iš odos atlikimo etapus ir eiliškumą bei kokybiškai jį atlikti.	15	Rugsėjis - gruodis	Liudas Andrikis 8 614 38 376
32.	Klaipėdos miesto savivaldybės Tautinių kultūrų centras	Atverkime tautinių kultūrų skrynią	Programa skirta supažindinti su kitų tautų kultūra per muziką, dainas, choreografiją, tautodailę, išmokyti dainuoti ir šokti kitų tautų dainas ir šokius, pasigaminti kitų tautų tautodailės suvenyrus ir tautinių rūbų aksesuarus	50	Rugsėjis - gruodis	Jelena Butkevičienė, 8 652 42 822
33.	UAB „Amber Language Centre“	Kalbą mokėsi – susikalbėsi	Programa skirta 18-80 metų suaugusiems asmenims. Programa pritaikyta bendravimo įgūdžių lavinimui, kad mokiniai gebėtų bendrauti ne tik kasdienėmis	30	Rugsėjis - gruodis	Inga Kerienė 8 620 23 377

			temomis išvykę į užsienį ar bendraudami su kitataučiais, bet taip pat galėtų reikšti mintis įvairiomis darbo rinkai aktualiomis temomis - mokiniai įgis žinių, skirtų bendravimui darbinėje / profesinėje aplinkoje: kaip kalbėti per darbo pokalbį, kaip kurti CV el. būdu, kaip ieškoti būsimų darbdavių internetinėje erdvėje; bus supažindinti su darbo etika, kaip vesti derybas, kalbėti ar perduoti informaciją telefonu anglių kalba, atsakyti į elektroninius verslo laiškus ir pan. Taip pat į programą bus skatinami aktyviau įsijungti vyresnio amžiaus žmonės, kad šie įgytų kalbos pagrindus ir patobulintų bendravimo įgūdžius, skirtus bendravimui įvairiomis laisvalaikio ir kasdienėmis buitinėmis temomis; gebėtų bendrauti (paklausti / atsakyti į klausimus, priimti ir perduoti informaciją) išvykę į užsienį. Pabaigę kursą dalyviai bus įgiję žinių, susijusių su darbo sfera, bus patobulinę bendravimo įgūdžius, skirtus susikalbėjimui su kitakalbiais. Šie įgyti įgūdžiai ypač pravers ieškantiems darbo ar siekiantiems kelti kompetenciją taip pat vyresniems asmenims, nesusidūrusiems su anglų kalba			
34.	Laisvasis mokytojas Egidijus Špakauskas	Šokiai moterims „Šokis – sveiko gyvenimo ritmu“	Šio projekto tikslas – aktyvaus laisvalaikio, derinamo su judėjimu ir sveikatos gerinimu, organizavimas. Šio projekto dalyvės išmoks šokių bei judesių, pagal įvairius ritmus, kuriuos naudojant, gerėja savijauta, sveikatos būklė ir gyvenimo kokybė	30	Rugsėjis - gruodis	Egidijus Špakauskas 8 687 17 205

35.	VšĮ „Baltijos tarptautinė mokykla“	Kalbėk angliškai – turėk pasirinkimą!	Šios programos tikslas yra darbi rinkai aktualių suaugusiųjų anglų kalbos bendrųjų kompetencijų ugdymas. Programoje nurodoma kokybė, aktualumas rinkai bei taikomas minimalus mokestis, programos tikslui įgyvendinti. Mokymosi metu bus atliekamos individualios praktinės užduotys, organizuojamas darbas grupėse, tokiu būdu bus skatinamas bendravimas ir bendradarbiavimas užsienio kalba tarp mokytojo ir programoje dalyvaujančiųjų dalyvių. Sudarytas planas ugdyti bendrinę bei šnekamąją kalbą. Programa suteiks galimybę žmonėms mokytis už minimalų mokestį, dalyviai gaus mokymosi sertifikatus, bei paskatins drąsiau dalyvauti profesinėje veikloje/ darbo rinkoje	30	Rugpjūtis-gruodis	Indrė Kaušienė, 8 620 26 446
36.	Klaipėdos žydų bendruomenė	„Asmenybės vertė Lietuvos žydų istorijoje ir jų paveldas“	Švietimo programa skirta istorinės atminties plėtrai ir Lietuvos žydų kultūros paveldo nagrinėjimui	15	Liepa – gruodis	Larisa Eilenkrig, 8 653 16 813
37.	VšĮ „Plaukimas visiems“	„Mokomės plaukti – 2019“	Pažangos strategija „Lietuva 2030“ numatė lygiavimąsi į Skandinavijos šalių socialinės gerovės modelį, kuriame tinkamai derinama laisvoji rinka ir socialinis solidarumas, akcentuojama socialinė sanglauda ir lygios galimybės visiems. Pagrindinė mintis čia, jog socialinė politika – tai ne gailėsčio politika. Dažnai yra manoma, kad neįgaliesiems: reikia gailėsčio grįstos politikos. Ne. Geriausia socialinė politika yra žmogaus teisių į švietimą, sportinę veiklą, į darbą, sveikatos paslaugų prieinamumą, dalyvavimą visuomenėje, gyvenimą bendruomenėje, į teisę nebūti diskriminuojamam ir gyventi oriai įgyvendinimas. Plaukimo užsiėmimai, gebėjimas plaukti, vėliau galimai ir nuolatinė plaukimo sportinė veikla išaugins pasitikėjimą	15	Liepa-gruodis	Germanas Čepas, 8 620 12 840

			savimi, padėsiantį tolimesniam neįgaliųjų integravime šalia sveikųjų gyventojų bei tarpusavio supratime neįgaliųjų bendruomenėse			
38.	Klaipėdos krašto vandens sporto šakų asociacija	„Sveikas kūnas-šviesios mintys“	Ne paslaptis, kad visuomenėje susiformavusi norma, jog didžiąją savo laiko dalį Lietuvos senjorai praleidžia namuose. Nusistovėję stereotipai, esą pagyvenę žmonės nenori nieko keisti yra įsikibę savo būstų ir leidžia vakarus prie televizijos ar radijo. Tačiau tai tėra mitas, nes kai kurie vyresni žmonės trokšta naujovių, įgyti naujų įgūdžių, nori gerinti savo gyvenimo kokybę. Kalbinti senjorai teigia, jog jei tik turėtų galimybę, labai norėtų turėti geresnes sąlygas sportui, judėjimui, norėtų užsiimti kažkokia prasminga veikla. Senjorams reikia mūsų pagalbos tam, kad galėtų įprasminti savo laiką. Geriausia pagalba – socialinė integracija, švietimas, mokymas, galimybė dalyvauti visuomenės veikloje, nebūti diskriminuojamiems dėl amžiaus ar negalios. Plaukimo sportinė veikla leistų didinti pasitikėjimą savimi bei bendruomene didintu neįgaliųjų ir sveikųjų tarpusavio supratimą, leistų pagyvenusiems žmonėms gyventi orų gyvenimą.	15	Liepa – gruodis	Lina Petronytė, 8 675 61 463

*Veiklų grafikas derinamas su Neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos teikėju.

Pagyvenusio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės gerinimas teikiant neformaliojo švietimo paslaugas: Klaipėdos miesto atvejis
Kokybinio tyrimo iš dalies struktūruotas klausimynas:

Interviu sesijos data:	Interviu numeris:	Interviu trukmė:
Lytis:	Amžius:	Išsilavinimas:

Interviu klausimai:

1. Ar pastebite gyventojų senėjimo tendenciją Klaipėdos mieste?
2. Kaip Jūs manote kokie veiksniai lemia pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę?
3. Teigiama, kad Mokymasis visą gyvenimą – tai visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines srities kompetencijas. Ar Jums tai atrodo svarbi veikla pagyvenusiam žmogui? Atsakymą pagrįskite.
4. Išsakykite savo nuomonę apie pagyvenusio žmogaus mokymosi galimybes visuomenėje.
5. Kaip Jūs galvojate ar neformalusis ugdymas skatina pokyčius pagyvenusio žmogaus gyvenime? Atsakymą pagrįskite.
6. Nuo ko paprastai pradedate neformaliojo ugdymo užsiėmimus / kursus?
7. Ar užsiėmimų metu atsižvelgiate į individualius pagyvenusių žmonių skirtumus?
8. Ar žinote besimokančiųjų poreikius (lūkesčius), ko jie tikis iš jūsų rengiamų užsiėmimų? Kaip tai išsiaiškinate?
9. Ar skatinate besimokančiuosius pačius save įsivertinti, apmąstyti savo mokymąsi?
10. Kaip Jūs galvojate ar neformaliojo švietimo paslaugų teikimas gerina pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę?
11. Kaip pasikeičia pagyvenusio žmogaus gyvenimas suteikus neformaliojo švietimo paslaugas. Atsakymą pagrįskite.